

JK 2130/2
2023

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რკრკვი

30

12

2023

არაჰი

უყრნალი გამოდის
2016 წლის იანვრიდან,
გამოსცემს სამცხე-
ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

30

2023

406390

რედაქტორი - მერაბ ბერიძე

მოადგილე - მაკა ბერიძე

სარედაქციო საბჭო:

ლალი ბერიძე
ლია ზაზაშვილი
ციური ლაფაჩი
მალხაზ ლომსაძე
ლერი ნოზაძე
მაია ქუქჩიშვილი
ნატო ყრუაშვილი
ირინა ჯიშკარიანი

ირაკლი ვაშაყმაძე, თბილისი
რევაზ შეროშია, ზუგდიდი
ზაირა კელოშვილი, ათენი
ნუგეშა გაგნიძე, ქუთაისი

მდივანი: ზაირა გელაძე

მენეჯერი: ყუყუნა დემეტრაძე

საგამომცემლო ჯგუფი: ლია ზედგინიძე
ლარისა გურგენიძე

რედაქციის მისამართი: ახალციხე, რუსთაველის ქ. №113

© სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2023

ISSN 2346-836X

ირაკლი ვაშაყმაძის პოეტური ენა

იდეალებისადმი ერთგულება, ღირებულებათა მდგრადი სისტემა, ჟამთა ცვლის მიუხედავად ერთგულება ღვთისა, ერისა და ბერისა - ეს მახასიათებლები თანაბრად მიესადაგება ირაკლი ვაშაყმაძის როგორც პიროვნებას, ისე შემოქმედებას. იგი იმ ადამიანთა რიცხვს მიეკუთვნება, სათქმელი ცხოვრებისეულ ქარტიხილებში რომ გაუტარებია, ისე უთქვამს, როგორც უცხოვრია და პირიქით - ისე უცხოვრია, როგორც უთქვამს.

პოეტობის ამბიციია არასდროს ჰქონია. მისი შემოქმედება სულის გაშიშვლებაა, ვერდატეული სიყვარულის გამოაშკარავება და ვერმოთმენილი ტკივილის გამჟღავნებაა. იმ ტრადიციის გაგრძელებაა, შემოქმედი ადამიანები ქართული სიტყვისა და საქართველოსადმი უფაქიზესი დამოკიდებულებით, სისადავითა და დახვეწილობით კალამს ერთადერთი მიზეზით რომ შეჰბედავენ.

შევეცდებით იმის დადგენას, თუ რა ქმნის ირაკლი ვაშაყმაძის პოეტურ სტილს, რომელი მხატვრულ ხერხებს ირჩევს შემოქმედი და რა იქცევა განმსაზღვრელად მისი პოეტური ენის თავისებურების გარკვევისას. შევეხებით მისი პოეზიის ლექსიკურსა და გრამატიკულ ზოგიერთ თავისებურებას.

ბესარიონ ჯორბენაძის მოსაზრებით მხატვრული ტექსტის ენობრივი კვლევა შემდეგ ამოსავალ დებულებებს უნდა ეფუძნებოდეს: „ა) ბუნებაში არ არის მოცემული მხატვრულობა თავისთავად. მხატვრული სახე არსებობს მხოლოდ ცნობიერებისათვის. ბ) მხატვრული სახე კონტესტური ბუნებისაა. ამდენად. იგი განცალკევებით, განყენებულად არ რეალიზდება, მხატვრულ ღირებულებას იგი მხოლოდ მხატვრულ სახეთა სისტემაში იღებს. გ) ერთმანეთისაგან უნდა განირჩეს პოეტური ხედვა და პოეტური ხილვა, რადგან ეს ორი მოვლენა აშკარად განსხვავებული ენობრივი საშუალებებით გამოიხატება“. შევეცდებით, ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიის ენაზე დაკვირვებით გამოვკვეთოთ, როგორია მისი მოეტური ხედვა, რა კონტექსტს სტავაზობს ავტორი მკითხველს.

ვიდრე პოეტურ ქმნილებას, მათ შორის ლექსს, მკითხველი გაეცნობა, პირველ რიგში სათაურს კითხულობს. შემთხვევითი არ არის, რომ სამეცნიერო ლიტერატურაში სათაურის კვლევას სერიოზული ყურადღება ეთმობა. მეტიც, მეცნიერთა აზრი ორად იყოფა. ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ სათაურიც ტექსტია, ხოლო მეორე - ტექსტის შემადგენელი ნაწილია. ერთი რამ უდავოა, უკვე სათაურიდან ჩანს, როგორ აზროვნებს შემოქმედი, რამ ააღებინა ხელში კალამი და როგორ გრძნობს სიტყვას.

გალპერინის ლინგვისტურ კონცეფციაში სათაური წარმოადგენს სანყის წერტილი, საიდანაც იქმნება ტექსტის კონცეპტი. მეცნიერის აზრით, სათაური უნდა იყოს განსაზღვრული წესების მიხედვით აგებული და ელტდროულად უნდა ატარებდეს „კომუნიკაციის კოგნიტურ, ინფორმაციულ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ დატვირთვას“ (Гальперин, 1981:27).

„სათაური დამოუკიდებლად, ტექსტიდან მოწყვეტილი უნდა უდრიდეს ტექსტის მიერ გადმოცემული მთლიანი ინფორმაციის ჯამს, რაც ასე არ არის. სათაური ინფორმაციულობის ფართო დიაპაზონს იძენს მხოლოდ ტექსტთან მიმართებით, თავად ტექსტი კი მთავარ სათქმელს სათაურის მეშვეობით გადმოსცემს, ამდენად მათი კავშირი ორგანულია. სათაური, რაოდენ გამომხატველობითი და ინფორმაციულიც არ უნდა იყოს, მაინც ტექსტის შემადგენელი ნაწილია, თუმცა უფრო მეტად ინფორმაციული, ვიდრე მისი სხვა რომელიმე ნიშანი... სათაური, როგორც ტექსტის ძლიერი პოზიციის მქონე ელემენტი, მთავარი იდეის წამოწევას უზრუნველყოფს, მაგრამ ეს ხორციელდება მხოლოდ ტექსტის ფარგლებში, ვინაიდან დამოუკიდებლად იგი სრულყოფილად ვერ რეალიზდება ინფორმაციულობის თვალსაზრისით. ამდენად, სათაური ტექსტის ერთ-ერთ შემადგენელ აზრობრივ-კომპოზიციურ ელემენტად მიიჩნევა, რომელიც თავისი განსაკუთრებული ადგილის გამო ძლიერ პოზიციას წარმოადგენს მისი თანმხლები ყველა მახასიათებელი ატრიბუტით“ (გაბადაძე, 2015: 38).

ჩვენი ინტერესის საგანი მხატვრული ტექსტია. იმისათვის, რომ მხატვრული ნაწარმოების, ჩვენს შემთხვევაში ლექსის, სათაური ჩავთვალოთ ტექსტად თუ ტექსტის შემადგენელ ნაწილად, უნდა დავაკვირდეთ მის სტრუქტურას, რამდენად აკმაყოფილებს

ტექსტისადმი წაყენებულ მოთხოვნებს, ანუ არის თემატურად ურთიერთდაკავშირებულ წინადადებათა თანმიმდევრობა, რამდენად ქმნის აზრობრივ მთლიანობას. თუმცა, აქვე აღსანიშნავია, რომ ფუნქციური თვალსაზრისით განხილვის შემთხვევაში „ტექსტად შეიძლება ჩაითვალოს არა მხოლოდ თემატურად ურთიერთდაკავშირებულ წინადადებათა თანმიმდევრობა, არამედ თუნდაც ერთი წინადადება ან ერთი სიტყვაც კი, თუ მას შეუძლია დამოუკიდებლად შეასრულოს კომუნიკაციის ფუნქცია“ (ლებანიძე, 2004: 277-278).

ჩვენი აზრით, საკითხი - სათაური ტექსტია, თუ მისი შემადგენელი ნაწილი, უნდა განვიხილოთ არა ზოგად, ფართო ქრილში, არამედ ტექსტის თითოეულ სახეობასთან კავშირში, მეტიც, ვფიქრობთ, შეიძლება ეს კითხვა დავსვათ თითოეული მწერლის მხატვრული შემოქმედების ანალიზისას.

განხილულ პოეზიაში მრავლადაა მარტივი ერთსიტყვიანი სათაური: „შემოდგომა“, „ჯალაურთა“, „სინანული“, „სვეტიცხოველი“, „ქარიანობა“, „ნათელი“, „საქართველოს“, „შატილი“, „მუცო“, „ნაჭაობა“, „გვირილობა“, „სამადლობელი“, რომლებიც გადმოცემულია არსებითი სახელით. ასევე უხვადაა სათაურად მსაზღვრელ-საზღვრულიც, ძირითადად ატრიბუტული მსაზღვრელ-საზღვრულია: „თვალცრემლიანი შაშვი“, „მდუმარე ამაო“, „ტკბილი სიზმარი“, „ქარვისფერი სოფელი“, „მაგალობელ დებს“, „ფერეიდნელო ქართველო“, „ოცდამეერთე საუკუნე“, „თვალცრემლიანი ბულია“. სუბსტანციური მსაზღვრელ-საზღვრულის მაგალითებია: „მამულის ამონაკვნესი“, „მერცხლების ცეკვა“, „ცოდვილის აღსარება“, „თებერვლის ჩიტი“, „ავსულის ასული“, „ჭიხმაკურის აღსარება“, სათაურებში წყობა ძირითადად პრეპოზიციულია, თუმცა გვხვდება პირიქითაც: „მნათი წინაპრული“, „ხე ხენეშისა“.

პოსტპოზიციურ წყობას პოეტი იყენებს ფრაზისთვის ექსპრესიულობის მისანიჭებლად და არქაულობის შესამატებლად. „ჟამთა დენამ“, მეორე ლექსი „ხე ხენეშისა“, რომელიც სათაურიდანვე ქმნის განწყობას პოსტპოზიციური წყობით. შესამჩნევად ნაკლებია ნართანიანი მრავლობითი რიცხვის გამოყენების მაგალითები პოეზიაში. ნართანიანის გამოყენების ერთეული შემთხვევები სათქმელის შინაარსიდან, თემატიკიდან გამომდინარეობს. ისინი

მზა ფორმულებია, ფრაზეოლოგიზმია: „კაცთა მოდგმა“, არსთა გამრიგე“.

„ხემან ხენეშმა გამოილო შხამის ნაყოფი,
ჟამი ჩამოდგა, უღმრთობის, ყოფნა-არყოფნის.

ცა ჩამოიქცა, დელგმა-თქეშში

ნგრევის ქარებად...

და... კაცთა მოდგმა.

არყოფნისკენ მიექანება.

კივილი, კვნესა დედამიწის არავის ესმის,
არადა, როგორ გულსაკლავად მოთქვამს,

და კვნესის...

არავინ უსმენს ყოვლის შემექმნელს,

არსთა გამრიგეს,

ღმერთი ჯვარს აცვეს...

და იუდა... ხურდას არიგებს“. („ხე ხენეშისა“)

ამრიგად, ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიაში სათაური პირდაპირ ან არაპირდაპირ, მეტაფორულად გადმოგვცემს სათქმელს. სათაურთა უმრავლესობა სახელდებითია, ინფორმაციული და ემოციურიც. სათაური ახერხებს მკითხველის პირდაპირ ან უშუალოდ ინფორმირებას და, შესაბამისად, მათში ინტერესის აღძვრას.

რაც შეეხება ბრუნების თავისებურებებს პოეტი სალიტერატურო ენის ნორმებს იცავს. მეტიც, ხშირად ავტორები ემფატიკური ხმოვანს რითმის, რიტმის საჭიროებისათვის იყენებენ, რასაც ვერ ვიტყვით ირაკლი ვაშაყმაძეზე, არც ერთი ხელოვნური ჩარევის კვალი მის პოეზიას არ ახასიათებს. ეს ზრდის მისი პოეზიის მხატვრულ შემოქმედებას და ხაზს უსვამს ავტორის ფაქიზ და ღირსეულ დამოკიდებულებას საკუთარი შემოქმედებისადმი.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ სალიტერატურო ენაში დამავალი დიფთონგის მოიშალა ორი გზით: **ა** გადაიქცა სრულ ხმოვნად და დაიკარგა **ა**. ქართული ენის დიალექტებში ასახულია ამ ორივე გზის შედეგები. **ა** -ის სრულ ხმოვნად ქცევას ასევე ადასტურებს „ვეფხისტყაოსნის“ ფორმები: ერთაი, ცოტაი, პაშტაი, ყველაი, ყველაკაი (სარჯველაძე, 1984: 289). ირაკლი ვაშაყმაძე მხოლოდ ერთაეულ შემთხვევაში მიმართავს ამგვარ ფორმებს. ამგვარი სახელობითბრუნვიანი ფორმები ცვენი აზრით

მხატვრული სახის ფუნქციას იძენენ და ელთდროულად რამდენიმე ფუნქციას გამოხატავენ. მაგალითად: „იგი, დედაი, მადლშია, ვინც მამულს უზრდის შვილებსა“, „დედაი“ ამ შემთხვეში ზოგადად დედის სახეს განასახიერებს უძველესი დროიდან დღემდე, გარკვეულად არქაულობის ხაზგასმას წარმოადგენს ბრუნვისნიშნის ფორმა. რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, იქ დიალექტური ფორმაა და პირიქით, სულიერი სიახლოვის, სოფლად ერთად გატარებული ბავშვობის, ნათელი ადამიანური ურთიერთობების ემოციებს აღძრავს.

„შენ ხარ სულის დგმაი, ძმაი, დედა, მამა,

ნარეკლიან სოფელს შენი ხელით დავალ...“ („და მაცვალა“).

ცოტა მოიძებნება პოეზიაში დიალექტით მიღწეული ისეთი სისადავე, ამავე დროს სათქმელის სიზუსტე, გულწრფელი ემოცია, დიდი სიყვარული და მონატრება ერთდროულად, როგორც ეს არის სულ რამდენიმესტროფიან ლექსში „ნაჭაობა“. სოფლის ყოველდღიური ყოფაში გახვეული ადამიანური ურთიერთობები, უბრალოებაში გამოხატული მარადიული ღირებულებები, სიმარტივესა და რუტინაში გამოხატული ფასეულობათა მყარი სისტემა იქმნება დიალექტური ენობრივი ქსოვილით.

„ა, სახლში მიდენის ნაზიკო თხებს,

ზის ქვაზე მამუკიე, გასცქერის ხევს,

გვიყოფს დემურიე დაჭერილ თევზს,

მამიე დაეძებს, ქვიჯისთვის ქვებს,

დაღლილი ამირანე, რა ტკბილად თვლემს.“ („ნაჭაობა“)

ან კიდევ:

„თურმე რომ დავბადებულვარ, შოთიე, ხელმეხს ცლიდა“ („იცი, საიდან მოვდივარ“).

განსხვავებული ყურადღების ღირსია ზმნისწინი და მისი გამოყენება, რაც ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიაში განსხვავებული ფუნქციას იძენს. შეიძლება ითქვას, რომ ზმნისწინის გამოყენება და მისი ფუნქციური დატვირთვა პოეტის სიტყვაქმნადობის მთავარი მახასიათებელია და ის ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიის სტილისტურ თავისებურებას ქმნის. ეს ითქმის ძირითადად რთულ ზმნისწინებ-

თან მიმართებით. შეიძლება ივას, რომ ზმნისწინიანი ფორმა ფორ-
ზის მთავარი საყრდენი ხდება და ის განსაზღვრავს როგორც
შენაარსს, ისე ემოციას.

„შეგთხოვ მცირედზე მცირედს:
ავგაქართველე ღვთის მადლით.“

„განარსულიანდა ჩვენი მაისები,
მაინც ხარობს გული, გული ნაისრევი“.

ზმნისწინის მეშვეობით პოეტი ქმნის საკუთარ სივრცეს. ამ
სივრცეში მოქმედება ძირითადად ზევიდან ქვევით და პირიქით
ქვევიდან ზევით ხდება. ირაკლი ვაშაყმაზისთვის ეს კიდევ ერთი
პოეტური საშუალებაა, ზეცისა და მიწის ერთიანობას გაუსვას
ხაზი. ლექსში, რომელიც ერთი შეხედვით შეიძლება საერთოდ არ
ეხება რელიგიურ ან სამყაროს ჰარმონიის, არსებობის სხვა
ფილოსოფიურ საკითხებს, ზმნისწინიანი ფორმა მკითხველს ერთ
სიტყვაში არწმუნებს ცისა და მიწის ერთიანობაში, წარსელისა და
თანამედროვეობის უწყვეტობაში.

„ჩამოქვითინდა სიყვითლე,
დილით ქოროხის ხევს“

„ალბათ ჩამოგვიზამთრდება,
მერე... გაზაფხულდება“ („შემოდგომა“),

„გადმოთოვა სამი დღეა,
ტირის ტყე და მოთქვამს ლელე“ („გადმოთოვა“),

მზე ამოდის, ნოქალაქევს, ქარვა-სხივი შეადნა,
მზე ამოდის, წარსულიდან მოთქმა ამოშრიალდა (ოქროს
სანმისელების სიმღერა)

„არაგვზე ჩვენი ყანები ახმა...“ (არაგვიანი ანანურთან)

„შემომხვევია ტანს ჯავრი
ხევში ჩავლვრილვარ მოთქმავდა“

ემოციის გაძლიერებას, მუსიკალურობის განსაკუთრებულ
ემოციას ინვეეს მკითხველში სიტყვათა გამეორება:

„ქარვისფერი შემოდგომის სევდა,
ქარვისფერი...
ქარვისფერი სოფელი“ (ქარვისფერი სოფელი).

სიტყვათა განმეორება ლექსში „აააა“ მარადიულობის, უამთა
ცვლის განცდის შექმნას ემსახურება:

„თოვდა, ნვიმდა,
ნვიმდა, თოვდა,
უცებ გამოიღარა! („დომნა ბებიას გიტარა“).

ირაკლი ვაშაყმაძის შემოქმედება სიყვარულის პოეზიაა
როგორც შინაარსობრივად, ისე ფორმით. სიყვარულითაა გაჟღენ-
თილი თითოეული წინადადება, ფრაზა, სიტყვა. ქართული ენი-
სადმი უფაქიზესი დამოკიდებულებით ქმნის პოეტი ნაწარმოებებს.
სიცოცხლის სიყვარულში, სხვათათვის სიხარულის გაზიარების
სურვილში, საქართველოს წარმატებასა და წარუმატებლობაზე,
წარსულსა და აწმყოზე ფიქრში დაბადებული სტრიქონები იქმნება
შესაფერისი ენობრივი ქსოვილით. ეპითეტები გამოირჩევა ორი-
გინალურობითა და პოეტურობით.

„ერთი წუთი, შემოდგომური“,
„ცაში რქებამღერებულნი,
მომნატრებია ბულია...“ („თვალცრემლიანი ბულია“),

„ქალს, თმათვალეზთაფლიანს,
მზემ შეუწითლა ლოყა...“

გამოჩნდა ჯუთა-ჯათუნი,
თოვლჩამომდნარი მხრებით“
გიყურებ, გულში ჩამესმის
ჯერ არსმენილი ხმები („მარიამობა ხევში“),

„აი მწვერვალი,
მშვენიერი,
ხან მზიანი,
ხის ნისლიანი,
უკარება, ძნელმისანვლომი,
ძნელასასვლელი!“ (მე ველი იმ წამს)

ტანდახანჯლული იდექი მორცხად,
ზეცაში ენთო მაცხოვრის სახე“ (კუმურდო სიზმარ-
ცხადში“),

პოეტის ლექსებში მრავლადაა ალიტერაციის მაგალითები:

„ფერთა ქარში,
ფერთა თქეშში,
ფერთა ტბორში,
ჩხართვი ისმენს ფოთოლცვენის ტკივილს“ („სიყვიტლექში
აფარფატდა შემოდგომა“);

„ყვავილობს გულდანყვეტის რტოები
და მიაქვს ტალღებს დაშლილი ტივი,
აქ, ყოველ დილით, პატარა ჩიტი
ეკალ-ბარდებში მოთქვამს და ტირის („სვეტიცხოველი“)
„ქარვისფერი მალე მიინავლება,
თოვლში ამოქათქათდება მთა-კორდი,
ქარვისფერი... ქარვისფერი სევდა,
შემოდგომის ქარვისფერი აკორდი...“ (ქარვისფერი სოფელი).

ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიაში მოიპოვება მარგალიტები,
როდესაც არამართო სტრიქონები, არამედ ახალი სიტყვები, ფრა-
ზებია შექმნილი ალიტერაციით. მაგალითად: **თმათვალებთაფ-
ლიანი, გულდანყვეტის მწუხარე რტო, ტბორში ჩამხრჩვალ ჩალის
ღერები, და შეგაყრყოლებს ჟამიჟამ ტანში...„** „ღრუბელი, ჯანლი
ანვალებს მწვერვალებს, წელში მოხრილსა“, **შუბლდაბინდული,
უკეთური უკუნეთს ვკეცავ.**

ჩვენი მიზანი ირაკლი ვაშაყმაძის პოეზიის ენობრივი სამყაროს ზოგიერთი თავისებურების გამოკვეთა იყო. წერილის დასაწყისში მოვიყვანეთ ბესარიონ ჟორბენაძის თვალსაზრისის მხატვრული ტექსტის კვლევის შესახებ. შეძლებისდაგვარად წარმოვადგინეთ ირაკლი ვაშაყმაძის პოეტური ხედვის თავისებურებები. ანალიზმა ერთი რამ ნათლად დაგვანახა - მხოლოდ მაღალმხატვრულ შემოქმედებაში შეიძლება ვისუბროთ ხედვის, განსაკუთრებით კი ხილვის შესახებ. ორივე მათგანი ავტორისგან დიდ ოსტატობას მოითხოვს. ისეთს, რომელმაც ირაკლი ვაშაყმაძეს დაანერინა:

ლექსი: „ქარიანობა“

**„ქარს ეცეკვება ეზოში ნაძვი,
კანკალებს ძველი სახლის კედლები“**

ლექსი: „სიყვითლეში აფარფატდა შემოდგომა“

**„და ბახუსი, ხაპითა და ჩაფით ხელში,
ჭურისთავზე ბუქნაობს და ხვეშის“.**

ლექსი: „სარფი დამესიზმრა“

**„ზღვის ტანს ეალერსებოდა
ჩრდილი მწვანე მთების,
ზღვიდან დილა მოფრინავდა
მენამული ფრთებით...“**

ლექსი: „თებერვლის ჩიტი“

**„გადიჭახჭახა ეზოზე შაშვმა,
თეთრი ფიფქების დატოვა სევდა,“**

რაც შეეხება პოეტურ ხილვას, შეიძლება მას ყველა შემოქმედის ნააზრევში ვერ შეხვდეთ, ვინაიდან ის ოსტატობაზე მეტს, სულის სიღრმიდან სიტყვებად ამოხეთქილი აღსარების გულწრფელობას ითხოვს. ირაკლი ვაშაყმაძე, როგორც შემოქმედი, პოეტური ხილვით საზრდოობს. მისი პოეზია სიყვარულითა და სიკეთით სავსე სულის წამიერი, არაჩვეულებრივი და სასწაულებრივი გამონათება, მართლაც სულის ირეალური სამყაროს გაცხადებაა მისადაგებული სინამდვილესთან.

„ამოშრიალდა სინათლის ფარჩა,
აფორიაქდა სიშორის ლანდი,
მე შენს თაფლისფერ თვალებში დამრჩა
ჩამავალი მზის სევდა და დარდი“ („სვეტიცხოველი“);

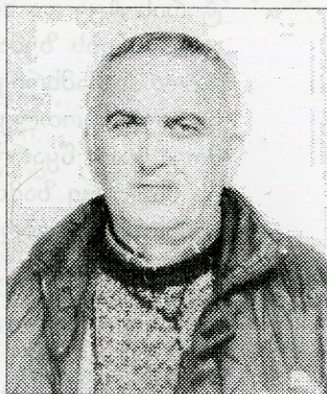
„თვალცრემლიანი კლარჯეთი
ნისლში ისწორებს მხრებს...
ჩამოქვითინდა სიყვითლე,
დღლით ქოროხის ხევს, („ფერისცვალება“);

პოეტური ტექსტის ენობრივი ანალიზი ასევე აუცილებელ პირობად ვარაუდობს ორი საკითხის გარკვევას: რას აძლევს მწერალი ენას, ანუ როგორ და რით ამდიდრებს იგი ენას;

ქართული ენის ამოუნურავ სომდიდრებზე არაერთხელ თქმულა. ამაზე ყურადღებას აღარ გავამახვილებთ. რა შეეხება კითხვას - რას აძლევს ენას მწერალი, მასზე საუკეთესო პასუხია ირაკლი ვაშაყმაძის შემდეგი სტრიქონები:

„ჰა, მოგვირილდა მაისი,
გვირილებს ჩამოგვირიგებს“ (გვირილობა),

„რამდენჯერ უნდა დამთოფო,
დამხანჯლო, გამატიალო“ (მუცო).

ბთხოვ, უფალო

შეგთხოვ, უფალო!
დამასიზმრე ჩემი ბავშვობის
ერთი წუთი, შემოდგომური,
როს დედაჩემი, თეთრი მანდილით,
მგვანი ღვთისმშობლის,
ლილინებდა... ციცინათელას,
თან ჯანჯუხების ლაშქარს ავლებდა,
ციცქნა დაია, ფეხშიშველა,
გახარებული...
მურია კი... ლამენათევი,
კარებთან იწვა... და... ამთქნარებდა.

გადმოთოვა სამი დღეა,
ტირის ტყე და მოთქვამს ლელე,
დასისინებს ზენა ქარი
ტბორში ჩამხრჩვალ ჩალის ღერებს.
ყვითელ ფოთლებს დაუფარავს
მოკამკამე წყარო ჩვენი,
ეს მწუხარე ზამთრის პირი,
კორთხის მთებო, რარიგ გშვენის!..

ღოზნა გუზიას გიტარა

ითოვა და ... ინვიმა და...
დილით გამოიდარა,
„შორი გზიდან სატრფოს ველი“
მღერის ძველი გიტარა.
ბებო მღერის, ძველისძველი
ჰანგი ეზოს ედება,
წუთისოფლის ჯურღმულეთი,
წამით იქცა ედემად.
„შორი გზიდან სატრფოს ველი“,
მღერის ბებოს გიტარა,
თოვდა, წვიმდა,
წვიმდა, თოვდა,
უცებ გამოიდარა!

გამოდით სოროებიდან!
მინა გეძახით მშობელი,
თუ გინდათ, რომ დაინახოთ,
უფალი და ღვთისმშობელი...
ჟამთა დენამ რომ მოაშთოს
ავსული შემოსული,
რომ განიკურნოს ჭირისგან,
დედულ-მამულის სხეული...
რომ ენთოს და გიზგიზებდეს
ბუხარი მამისეული,
რომ კვლავ ხარობდეს ვენახი
ვაზი წინაპრისეული,
გამოდით სოროებიდან!
დედა გეძახით მშობელი,
დედის ბუჯერი გეძახით.
ჭერი ცრემლშეუშრობელი,
თორემ აღზევდა ავსული,
ავსული, უფლისმგომობელი...

ჯალაურთა

იმერული გაზაფხული
გალობს ჯალაურთას,
ზეცა მოაქვს გულთან,
არე-მარეს ქარ-შოშინი
ღვთის სურნელში ახვევს,
მზეო, რაც გულს შენთვის უთქვამს,
ყვავილობა ამხელს.
თითეული ძგერა გულის
ამბობს შენს ტკბილ სახელს!

შენ ხარ კვარაცხელია

შენ არა ხარ კვარადონა,
შენ ხარ კვარაცხელია!
საქართველოს სიყვარულით
მაცხოვარის სიყვარულით
მზეჭაბუკო, შენი გული
მზისგულივით ცხელია...
შენ ქართული ჯიშისა ხარ,
შენ ქართული გონის ხარ,
ფარნავაზის, ქუჯის, ცოტნეს
სისხლი, ხორცი მგონიხარ...
დავით აღმაშენებლის
მოლაშქრე ხარ არწივო,
გმირთა დარად, საქართველო
უნდა გამოაბრწყინო.
შენ ქართველის გულს ახარებ
მწუხარეს და ცრემლიანს,
შენ ხარ უფლის, ერის შვილი
ხვიჩა კვარაცხელია.

მარიამობა სეჰში

გერგეთზე, მარიამობას,
გულმა დაიწყო როკვა,
ქალს, თმათვალებთაფლიანს,
მზემ შეუწითლა ლოყა,
ნისლიც გაქრა და გაბრწყინდა
მყინვარი მთელი ხევით,
გამოჩნდა ჯუთა-ჯათუნი,
თოვლჩამომდნარი მხრებით,
გიყურებ, გულში ჩამესმის
ჯერ არსმენილი ხმები.

შემოდგომამ ოქროს ფრთები,
მთანმინდაზე გაშალა,
დავით გარეჯელის წყარო,
აღარ გალობს, დამშრალა...
ორი დღეა, ცრის... და... აწვიმს,
ფოთლებს ბაღში მოფენილს,
აღბათ, მალე გავაცილებთ,
მერცხლებს, მარტში მოფენილს,
წვიმს და... აღბათ, აცივდება,
მწვანე ფერიც ხუნდება,
აღბათ, ჩამოგვიზამთრდება...
მერე... გაზაფხულდება...
აღბათ, წყაროც იგალობებს
მზისფერი კელაპტრებით,
აღბათ, იაც გვესტუმრება,
აღბათ, მომენატრებით...

თვალცრემლიანი ბულია

ცაში რქებამღერებული,
მომნატრებია ბულია...
სულ მუდამ თვალცრემლიანი,
კაი ყმასავით გულლია,
მომხმარეს ხვნაში, თესვაში
რამდენი ოფლი უღვრია,
ეჰ, მოქანდაკე რომ ვიყო,
ქეგლს დავუდგამდი ბულიას.
რა ხარი მყავდი, იყავი,
ოჯახის გულის ხარება!
მგონია, ამ სანურთოში,
გაგვაძლებინეს ხარებმა.

რა დარჩა?
 სულში ჩამდნარი სევდა,
 და სიხარული ასე მცირედი...
 არადა, გახსოვს? მოფრენილ მერცხლებს,
 რა სიხარულით მივაცილებდით...
 რა დარჩა?
 გულზე დიდი ჭრილობა,
 რა დარჩა?
 სულში ცრემლი ჩამდნარი,
 არადა, გახსოვს? ჩვენს დანახვაზე
 ფოთლებს ისხამდა ხმელი ჭადარი.
 რა დარჩა?
 სულში ჩამდნარი სევდა,
 და სიყვარულის ნაცარ-ლადარი.
 რა დარჩა?
 სულში ჩამდნარი ჟამი,
 და სიხარული ასე მცირედი,
 გახსოვს?
 გეგუთთან რიონის ტალღებს...
 ჟივილ-ხივილით მივაცილებდით...

ოცღაგეერთი საუკუნე

შემოიხია სამოსი,
 ზოგი მთლიანად გაშიშვლდა,
 ჰო, ასე იცის უღვთობამ,
 ჰო, ასე იცის ჰაშიშმა...
 დატოვა უფლის საუფლო,
 სულის ცხონება – ცხოვრებით...
 და უყვარს გაცხოველება,
 ძალუმი გაცხოველებით.

აი მწვერვალი,
 მშვენიერი,
 ხან მზიანი,
 ხას ნისლიანი,
 უკარება, ძნელმისანვლომი,
 ძნელასავლელი!
 მე ერთხელ აველ ამ მწვერვალზე,
 ერთხელ დავადგი ამ მწვერვალს ფეხი.
 ერთხელ შევდგი ცის თავანს ფეხი,
 ერთხელ ვიხილე მადლმოსილი ქვეყნიერება,
 ეს ნეტარება წამიერი
 გახლდათ და მერე...
 თავქუდმოგლეჯით თავქვე დავეშვი.
 „მწვერვალზე დიდხანს ვერ გაჩერდები“.
 იქ დიდხანს ყოფნა არ შეიძლება,
 ანდა, მწვერვალზე ვის უცხოვრია,
 ჭაობში ჩამხრჩვალს,
 მჯერა, კვლავ შემძრავს,
 მომეახლება მწვერვალზე ასვლის,
 აღმაფრენის,
 აღმასვლის ჟინი.
 მე ველი იმ ნამს...

აქ ყოველ დილით პატარა ჩიტი
 მოფრინდება და ეკლებში ტირის,
 კედელზე - შენი მოჭრილი მკლავი,
 მღვრიე ტალღებში ჩაშლილი ტივი.
 ამოშრიალდა სინათლის ფარჩა,
 აფორიაქდა სიშორის ლანდი,
 მე შენს თაფლისფერ თვალეებში დამრჩა
 ჩამავალი მზის სევდა და დარდი;
 შემოფრინდა წარსულის დილა,
 აკვნესდა ჩრდილი შეფოთლილ იფნის,
 აპრილის თოვლში ხელაპყრობილი,
 მუხლამდე დგახარ, ფანტელებს ითვლი.
 შორს, გულდანყვეტის მწუხარე რტოზე,
 თვლემს ჩრდილოეთის ცივი გრიგალი,
 მოფრინდა დილა, ტკბილი ზღაპარი
 და სიზმარცხადის ტკბილი იგავი.
 ყვავილობს გულდანყვეტის რტოები
 და მიაქვს ტალღებს დაშლილი ტივი,
 აქ ყოველ დილით პატარა ჩიტი
 ეკალ-ბარდებში მოთქვამს და ტირის.
 მუხლამდე დგახარ მუხლამდე თოვლში,
 იებანი გაცვია ჩითი,
 გაფრინდა დილა, ზღაპარ-იგავი
 და გულწითელა გაფრინდა ჩიტი.

დაო, სულის დგმაო, მარადისად...
თვეებად და წლებად ჟამი პიკონა,
შენი მაგნოლია, ჰყვავის დაიკონა...
დედის მტილოვანში დაფარფატებ მაკო,
უფლის ხელი ეზოს ყვავილებით ამკობს.
შენ ხარ სულის დგმაი, ძმაი, დედა, მამა,
ნარეკლიან სოფელს შენი ხელით დავალ...
ჩვენი ოცნებები ჟამმა აიკონა...
ახლა, ლაჟვარდებში დაფრენ დაიკონა, აქ კი მაგნოლია,
ჰყვავის დაიკონა...

ქარიანობა

ქარს ეცეკვება ეზოში ნაძვი,
კანკალებს ძველი სახლის კედლები
და... გარბის ჩემგან პატარა ბიჭი,
ერთ დროს მზის სხივებს ანადევნები...
ალარ ლულუნებს ბუხარში ჯირკი,
იქ ახლა ცივი ქარი გუგუნებს,
მიფრინავს ქარში პატარა ბიჭი...
და ღრუბლებიდან უფალს უყურებს...
როს ჩამოდნება...
სანთლები ხსოვნის!
დაიღვენთება ყველა მშვენება...
ცად აფრენილო პატარა ბიჭო,
მე იმას ვდარდობ, რა გეშველება!

იქ არც გომბორის მთებია,
არც ქართლის მინდორმდელოა,
იქ ღვთისმშობლის და მაცხოვრის
ნამდვილი საქართველოა...
გაეჟამიანდით, ავსული
ბუდეს ღვთის სახლში აშენებს...
ფერეიდნელო ქართველო,
ლაშქარი შემოგვაშველე!

სიყვითლეში აფარფატდა შემოდგომა

სიყვითლეში აფარფატდა შემოდგომა,
წაიძეგლებს სანნახელში ტკბილი...
ფერთა ქარში,
ფერთა თქეშში,
ფერთა ტბორში
ჩხართვი ისმენს ფოთოლცვენის ტკივილს.
ეკლის ტყეში ტყის ქათამი აშურდულდა,
აჭიხვინდა კვიცი ორლობეში,
და ბახუსი, ხაპითა და ჩაფით ხელში,
ჭურისთავზე ბუქნაობს და ხვეშის.
ცხენის ზურგი შავი ჯანლით იმოსება,
ცივი ქვენა წამოიწყებს ქოთქოთს,
ბელურები ნაძვზე ისე აფიჟივდნენ,
კერცხეთაზე ალბათ, ღამით მოთოვს.
სიყვითლეში აფარფატდა შემოდგომა,
წაიძეგლებს სანნახელში ტკბილი...
ფერთა ქარში, ფერთა თქეშში, ფერთა ტბორში,
ჩხართვი ისმენს ფოთოლცვენის ტკივილს.

ცას სტკივა შენი უგუმბათობა,
მოისხა ცრემლი თამარის ვაზმა,
მოგნატრებია ქორწილ-ნათლობა,
ლოცულობს შენთვის ნუნდა და ზარზმა...
გზად მოლალანე შამზნარი ვნახე,
ტანდახანჯლული იდექი მორცხვად,
ზეცაში ენთო მაცხოვრის სახე,
და ღვთისმშობელის გესმოდა
ლოცვა...
მამა-პაპათა ჩაგესმის ხმები,
სამცხე-ჯავახეთს ვენახი ხატობს,
ტაძრის გუმბათზე ღულუნებს მტრედი...
ნუ მიატოვებ ღვთის სახლს, მერცხალო,
რომ მარად ენთოს დედის კერია,
არ ჩაქრე გულში, მზის ნაკვერჩხალო!

ავსულის ასული

გამოაფინა ბარძაყი,
მერე... გატიტვლდა, გაშიშვლდა,
ემშაკმა გააცხოველმა,
ხელი დარია ჰაშიშმა.
დალალი, თმა გაიშალა,
დატოვა რჯული დიაცმა,
მანჭვა-გრეხვით და კნავილით
ქვეყანა ააიანცა,
დღეს, მისი საცოდაობით,
ვარდიც ტირის და... იაცა.

ღამესიზმრა, ქარვისფერი,
შემოდგომის სარფი,
ომარ მემიშიშის
ძველლაზური სახლი...
მთის ფერდს მიხატული...
ვენახი და... ბალი...
ცაში ტიკტიკებდა მაცხოვარი – ბაღლი...
ზღვის ტანს ეალერსებოდა
ჩრდილი მწვანე მთების,
ზღვიდან დილა მოფრინავდა
მენამული ფრთებით...
გუშინ ღამესიზმრა
მემიშიშის ოდა,
ქარვისფერი სარფი
უფალს შესცქეროდა.

საქართველოს

უფლის მადლით შენ მაცხოვარს ჰგავხარო,
ჩვენ ცოდვებში ვყელყელობთ ყელამდე,
ამშვენებდი,
კვლავ ამშვენებ სამყაროს,
ვერა და ვერ ამოვფრინდით შენამდე...
უფალთან ხარ...
კვლავ ავსულებს ებრძვი...
როგორ უძლებ მოსულ მტერს
შენ ამდენს...
ტანჯული ხარ,
უკვდავი ხარ, მამულო,
ვერა და ვერ
ამოვფრინდით შენამდე!

ერთ დროს ქართველი ვიყავი,
ახლა, არ ვიცი ვინ ვარ,
ზეცით ჩამესმის წინაპრის
ქვითინი, მოთქმა, გმინვა...
დღეს, თურმე მოქალაქე ვარ,
ნამდვილი დემოკრატი...
და თვალწინ სასწაულების,
კვლავ გამიშალეს კარტი...
იავარქმნილა სახლკარი,
მამული სათაყვანო,
და ვითომ მოქალაქე ვარ,
დემოკრატია ვყვარობ...
ცად წინაპარი ქვითინებს,
მაცხოვრის მესმის გმინვა,
ერთ დროს ქართველი ვიყავი,
ახლა, არ ვიცი ვინ ვარ...

ოქროს საწმისელების სიმღერა

მზე ამოდის, ნოქალაქევს ქარვა-სხივი შეადნა,
მზე ამოდის, წარსულიდან მოთქმა ამოშრიალდა:
„ჰოი, ტაო-კლარჯეთო,
მიკვირს, მაინც როგორ ვძლებთ
ასე, უერთმანეთოდ!
დანგრეული გოჯის ციხევ, მოქვითინე ბედიავ,
„ქართველო, ხელი ხმაღს იკარ, ჯერ ვერ გაგვიბედია...
ჰოი, ჩემო საინგილოვ,
კიდევ დიდხანს უნდა ვიყოთ,
ასე უერთმანეთოდ?“
მზე ამოდის... ეგრისის მთებს, ქარვა სხივი...
შეადნა...
მზე ამოდის... წარსულიდან, მოთქმა ამოშრიალდა...

შეეპარა ოქტომბრის ტყეს სევდა,
 მოაქვს სუსხი ნიავს მთიდან მობერილს,
 ქარვისფერი შემოდგომის სევდა,
 ქარვისფერი...
 ქარვისფერი სოფელი.
 მზე აღარ ჩანს,
 ღრუბელია,
 ავდრობს...
 ბელელს თავი შეაფარეს ქათმებმა,...
 ფიჩხს ეძებენ ძმები ტყეში ამ დროს,
 შეშა უნდათ მუხის, ვიდრე დათბება...
 ქარვისფერი მალე მიინავლება,
 თოვლში ამოქათქათდება მთა-კორდი,
 ქარვისფერი... ქარვისფერი სევდა,
 შემოდგომის ქარვისფერი აკორდი...

იცი, საიდან მოვდივარ

იცი, საიდან მოვდივარ?
 ორმოცდაექვსი წლიდანა,
 თურმე რომ დავბადებულვარ,
 შოთიე ხელმეხს ცლიდა.
 ანგელოზების გალობა
 ჩამოისმოდა ციდან,
 გახარებული ბაბუა
 ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა.
 დედიკოს მკლავზე ვტიროდი
 ბიჭი სულ ერთი ციდა,
 ხაჭაპურის ფქვილს ბებია,
 ვერცხლის მერდინში ცრიდა,
 თურმე, ლამაზი ყოფილა
 ივლისის ერთი დილა.

აფხაზეთი მენატრება, დედი,
მენატრება გორა ხორავების
მენატრებით, როგორა ხართ, სად, ხართ,
სულში ყმუის და მჭამს ხროვა მგლების
მენატრება ხორავების სახლი,
ტკბილი სახლი, ღვინო მომაჭრული,
მტილოვანი, ბალი მანდარინის
კომშის ძირას მემამოხე ჭური
აფხაზეთი ჩახუტება გულში
და ბაბუის ტკბილი მოძახილი,
ანგელოზის ლექსად თქმული ლოცვა,
ბებოს ხელით მორთმეული ხილი,
მენატრება „ოისა რაიდა რაიდა“
აფხაზეთი მრავალჟამიერი,
ყანნით თქმული საკართანო სტუმრის -
დალოცოსო ერმა ჩვენიერი,
მენატრება ხორავების ეზო,
და ეზოდან ხედი მშვენიერი.
აფხაზეთი მენატრება, დედი!
მენატრება გორა ხორავების,
მენატრებით, ნეტავ ახლა სად ხართ?
ყმუის მგელი... და გვჭამს ხროვა მგლების.

ხემან ხენეშმა გამოიღო შხამის ნაყოფი,
ჟამი ჩამოდგა, უღმერთობის, ყოფნა-არყოფნის.

ცა ჩამოიქცა, დელგმა-თქეშში

ნგრევის ქარებად...

და... კაცთა მოდგმა

არყოფნისკენ მიექანება.

კვილი, კვნესა დედამინის არავის ესმის,
არადა, როგორ გულსაკლავად მოთქვამს
და კვნესის...

არავინ უსმენს ყოვლის შემქმნელს,

არსთა გამრიგეს,

ღმერთი ჯვარს აცვეს...

და იუდა... ხურდას არიგებს.

უკეთურობამ უღმერთობის დაიდგა ტახტი
და უფლის ტახტზე ღვთისმოძულე მასხარა დახტის.

სისხლმა და ცრემლმა

დედამინა ლამის დატბორა,

ნუთუ სამყაროს

უღმერთობა დაეპატრონა!!!

შატილი

გეახელ, ბარის ამბავი,
შატილო, უნდა შაგტირო,
შენც ვერ ყოფილხარ კარგადა,
ჟამისგან მკერდში დაჭრილო,
ჩემს დღეში მყოფსა, შატილო,
რაფერლა უნდა შაგტირო!

მუცოს მკერდს დაღონებულო,
 თვალცრემლიანო ღვიაო,
 შემოგჯარია ღრუბლები,
 როკავენ, არ მიდიანო.
 წყართა ჩუმი ქვითინი
 მღვრიე ტალღებად დიანო,
 რამდენჯერ უნდა დამთოფო,
 დამხანჯლო, გამატილო,
 ორპირო წუთისოფელო,
 ზოგათათვის პირვარდიანო,
 მუცოს მკერდს დაღონებულო,
 თვალცრემლიანო ღვიაო,
 დაჰლამებია მზის თვალსა,
 შენთან კი მაინც მზეაო.

ნაჭაობა

დავნაჭეთ ორომი...
 ვაგროვებთ თევზს,
 ნიავი შეაფრინდა ტირიფის ხეს,
 ბიჭები ვეფიცებებით...
 ივნისის მზეს...
 ა, სახლში მიდენის ნაზიკო თხებს,
 ზის ქვაზე მამუკიე, გასცქერის ხევს,
 გვიყოფს დემურიე დაჭერილ თევზს,
 მამიე დაეძებს, ქვიჯისთვის ქვებს,
 დაღლილი ამირანე, რა ტკბილად თვლემს,
 ნათელი დადგომია
 ფერეთას მთებს,
 ბზის ტოტზე ისნორებს ბულბული ფრთებს
 ვხარობთ...
 გვიხარია... ვიჩეჩავთ მხრებს.

ჭიხმაკურის აღსარება

ჭიხმაკური - კაცი ყოვლის
გზით გაუნყობელი.
სულხან-საბა ორბელიანი

აჰა, მოვედი ნუთისოფლის დაშლილ კარავთან,
დაჰყმუის ეშმა კავკასიონს,
სამსარს...

თრიალეთს,
იმიერ-ამერი თვალს და ხელშუა დაპატარავდა,
როკის მკერდიდან ძველქართული სისხლი თქრიალებს.
გავუორგულდი, ვულალატე წინაპარს, სახლ-კარს,
ართქმულ ცოდვათა უხილავი მადევს ბორკილი,
წარსული არწევს ბანისხვეწზე თაფლიან აკვანს,
ჩავეყურებ უფსკრულს მოღალატე, ცრუ და ორპირი.
შუბლდაბინდული, უკეთური უკუნეთს ვკეცავ,
გავქონდრისკაცდი,
დავმახინჯდი,
გავჭიხმაკურდი,
ჩამოვაქციე, ჩამომენგრა ფირუზი ზეცა,
ფეხთ გამეცალა ღვთისმშობელის მიწა ნაკურთხი.
მამათრახებდა შურის შოლტით დრო უჟამური,
დაჭკნა, გამიხმა ხერთვისის და თმოგვის ღილილო,
წარტაცე ბოროტს, მაცხოვარო, დედულ-მამულდი,
რომ ლაჟვარდები, მოყვავილე, შენი ვიხილო.

სხვა დრო, სხვა ჟამი ჩამოდგა,
ჟამია ჟამიანობის,
მთვარე უკუღმა წამოდგა...
და მზეც უკუღმა ამოდის.
ივერთა უფლის ყანები,
ემშაკის ხელით მოისრა,
მოთქვამს ადგილის დედაი,
ვენახმა ცრემლი მოისხა
დნება მწვერვალზე მყინვარი,
ია ცის თალზე აყვავდა,
ტიკჭორა მუცელქეჩიფა,
ნეხვიდან ამოყაყანდა...
გაუკუღმართა ყოფაი,
მაცილი დაჯდა მოძღვრადა,
მაცხოვრის ღვინო ნაკურთხი...
მოიჭვანკა და მოძმარდა.
სხვა ჟამი, სხვა დრო ჩამოდგა,
დრო მოდგა ჟამიანობის,
მთვარე უკუღმა წამოდგა...
და... მზეც უკუღმა ამოდის.

ნიკორა ხარი ხოტევეთან გადაიჩეხა...

ხრამში,

ბრდღვინავს და ბლავის ბულია,

ჩემი ერთგული ბავშვი.

დაცალუღელდა, ჩაჰყურებს

ჟამიჟამ შავბნელ ხრამებს,

თვალცრემლიანი შემოდის ბაგაში თეთრი ღამე.

ცუდი წელია, ჯერ იყო დათვმა დაგლიჯა

ძროხა...

დარდისგან რქებით ნიკორამ

საყანე მინა მოხნა...

ცხოვრება ეკლის შოლტია,

გაუსაძლისი, გულღრძო,

ეჰ, რა ძნელია, ბულია,

უღლის ტარება უძმოდ.

თაბარკლის ჩიტი

გადიჭახჭახა ეზოზე შაშვმა,

თეთრი ფიფქების დატოვა სევდა,

ნეტაი იმ ჟამს...

იმ გაზაფხულებს...

შენი ღიმილი ამაისებდა...

ირწევა ნაძვი დამზრალი ყინვით,

ეზოკარს თეთრი სიჩუმე ათოვს,

ზის ეკლის რტოზე თებერვლის ჩიტი,

ზის მონყენილი...

გულისწორს ნატრობს...

არაგვზე ჩვენი ყანები ახმა...
 და დგახარ ცივი სიჩუმის ახლოს,
 და გეშინია ახედვა მალლა,
 რომ უფლის ცრემლი არ დაინახო.
 თვლემს არაგვი და...
 ველარ არაგვობს,
 მაინც რაღა თვლეთა არაგვის,
 იქნებ შენც ხვდები, ჩემო არაგვო,
 რომ არაგვობა ახლა არა ღირს...
 არა ღირს...
 დავით, დანებდი ჯალათს,
 ჩამხრჩვალხარ ცისფერ დუმილის ტბაში,
 ოხვრით იგონებ პატარა ქალას
 და შეგაურჟოლებს ჟამიჟამ ტანში...
 მთლად გულუბრყვილო ვილაცას ენდე,
 ნდობა კი ჩვენში დაღუპვას ნიშნავს...
 თოვს, ანანურის გაბზარულ კედელს,
 შეპყურებ, როგორც ძახილის ნიშანს.

რა გულდამწვარი გაჰყურებ,
ცის ბილიკს, წუთისოფლისას!
ქვითინი გესმის ღიახვის,
მოთქმა-გოდება მოძმისა.
ღრუბელი, ჯანლი აწვალეებს
მწვერვალეებს, წელში მოხრილსა,
ცხინვალთან - უფლის ყანასა,
მოსისხლე მტერი თოხნისა...
რა გულმწუხარე გაჰყურებ
კეხვის სანახებს გორიდან!
მომნატრებია გერმუხი,
ციხით ცად ასვლა მომინდა.

...მგზავრი ვარ სამოთხისაო

- ამ თოვლში დედის საფლავზე,
- რამ მოგიყვანა იაო?
- უფლის ანგელოზს,
- უფლის შვილს,
აქ ცრემლი დაუღვრიაო,
ცით, დედის გულზე დაფვრინდი,
ცრემლი ვარ ღვთისმშობლისაო,
სისხლი მდის მაცხოვრისაო,
სხივი ვარ ცათა მზისაო,
აქ ერთი წამით შევჩერდი,
მგზავრი ვარ სამოთხისაო...
... მგზავრი ვარ სამოთხისაო

ჩიტი, გვრიტი მოფრინავდა სამოთხის,
 ცას შვენოდა გელათის განთიადი,
 მოფრინდა და... სულში შემოფრთხილდა,
 წამიერად გაქრა წკვარამ-წყვილიადა...
 ჩიტი, გვრიტი შროშანი რომ მეგონა,
 მეგონა... და... არ ყოფილა შროშანი,
 იგალობა...
 მერე... ცას შეაფრინდა...
 ალბათ, ცათა მიღმაა და...
 შორს არი...
 უცვებ, რატომ მოფრინდა და გაფრინდა!
 შხამ-შარბათად რად მიქცია დრო-ჟამი!
 იქნებ ყოვლის შემოქმედო...
 შენ მითხრა,
 ჩიტი, გვრიტი რად მეგონა შროშანი.

კაი ყმის ბედისწერული

განგებამ, ბედისწერამა,
 წამების ჩოხა ჩააცვა,
 ჯოჯოხეთს ჩააქვესკნელა,
 გატანჯა, დანჯა, დანაცრა...
 დაბადებიდან მაცილი,
 უღრჭიალებდა კბილებსა...
 ბედითმა წუთისოფელმა,
 ჩააგდო ტანჯვის დილეგსა...
 დედაი იგი, მადლშია,
 ვინც მამულს უზრდის გმირებსა,
 და იგი... გმირიც მადლშია,
 ვისაც და დაიტირებსა...
 ღვთით განარიდე, კაი ყმა,
 ტანჯვა-წამების დილეგსა!!!

ავად მაშინ ხარ, არაფერი
როცა არ გტკივა,
მარტივი გრძნობით...
ცხოველივით ცხოვრობ მარტივად
ტაო, ჰერეთი, აფხაზეთი...
როცა არ გტკივა,
როდესაც დედასაქართველო
არა, არ გტკივა...
როს ტაშფანდურობ, მღერი, ცეკვავე,
მხრებში გაშლილხარ...
ჭკვაზე ვერა ხარ!
ავად მაშინ ხარ!!!

ტკბილი სიზმარი

რა ტკბილი იყო, რა ტკბილი,
წუხელ ნანახი სიზმარი,
მოვინახულეთ ილორი...
გაგრა, ცხინვალი...
ღვთის ძალით...
და... მერე... ტაო-კლარჯეთი,
ედემი შემოვიარეთ,
განთიადისას მანდილი
ხანძთასთან ააფრიალე...
ეკალმა ვარდი მოისხა,
დედა, ქურმუხზე ფიქრობდა,
დაიკო, უფლის სანთელი
ცად ღვთისმშობელთან მიგქონდა.

მინა ვარ მოლაპარაკე,
 მზის ცრემლი დედამინისა,
 აღმაშენებლის ქვეყანა
 ეშმაკის ხელით ინვისა...
 გელათის დედა-ღვთისმშობელს
 ცრემლები დასდის სიმწრისა,
 გადახმა უფლის ყანები
 ალავერდსა და ყინწვისსა,
 ცხარე ცრემლებად დასტირის
 არაგვი ცით ანანურსა,
 ქართულად მოლაპარაკე
 ეშმაკი ანგრევს მამულსა...

ნათელი

მოსაღამოვდა, თებერვლის თქეშმა
 ქუჩაში იწყო მოთქმა - თარეში,
 უცებ გავცოცხლდი და მომენატრე,
 რომ ჩამეხედა შენტვის თვალეში...
 ხელის ცეცებით გეძებდი ბნელში,
 ქარი და ყინვა ძვლებში მატანდა,
 მღეროდი ჩემში, მოთქვამდი ჩემში
 და ვილაც ჩემში თბილად გხატავდა.
 მერე...
 უკუნი განათდა ღამე,
 აყვავდა ირგვლივ ვარდი და ია,
 თვალი ხარ ჩემი, სული ხარ ჩემი,
 ყველაფერს შენი სახელი ქვია!

- როგორ ვართ? მეკითხებით!
  - დედამინასავით,
  - საქართველოსავით!
- თავს დაგვჩხავის ყორანი და გულს გვიკორტნის სვაფი...
შეიბილნა, იავარქმნეს
მინა სალოცავი...
ჟამი მოდგა უღმერთოთა
ჟამი საოცარი...
ყოველივე, რაც დღეს ხდება
უფლის წყრომად ვცანი,
მივატოვეთ მაცხოვარი,
თავს დაგვეხო ცანი...
ოცნებათა ქრება ტევრი,
ტევრი საოცარი...

გვირილობა

ჰა, მოგვირილდა მაისი,
გვირილებს ჩამოგვირებს,
მინდვრებზე ძებნას დავუნყებთ,
ტკბილი ბავშვობის ბილიკებს...
წყაროსთან ბილიკს ვიპოვნი,
შენც მოხვალ გულის ყვირილზე,
მაგრამ დამჭენარი დაგხვდება,
ცის გვირილა და პირიმზე...
მრავალჯერ მოვა მაისი,
მოვა, გვირილა... პირიმზეც...
მზესავით ივლი მინდვრებზე...
და შენთან ერთად ივლის მზეც...

მიმსახურა ბოროტმა და...
მიმსახურა მაცლიმა,
ცოდვა - ბრალის ქარიშხალმა
უფალს ჩამომაცილა...
ულმერთობით ბედისწერას
გულმოკლული დაგნებდი,
ახლა მიკვირს ამდენ ცოდვას
როგორ დავატარებდი!..
ვნანობ, ვნანობ, მოლაღატეს
რისთვის! რად ვემსახურე!
სამოთხისკენ მისასვლელი
ყველა კარი დავხურე...
მაპატიე! იმედები,
დედი, ვერ გაგიმართლე!
სიცრუეში ვიცხოვრე და...
ვერ გითხარი სიმართლე!
თავს წარვტაცე სიხარული,
თვალის ჩინი, სინათლე,
მაცხოვარი კი შემინდობს...
შენთან თავს ვერ ვიმართლებ...

ვლოცულობდი და... შემომესმა...
ჭიკჭიკი მერცხლის,
გავიხედე და – ცაში ენთო
დავლურის ცეცხლი.
ცეკვავდნენ მესხურს, მერე ხორუმს,
და განდაგანას,
ცდილობდნენ ცეკვით ეზოკარის
ცაში ატანას...
მერე... გეძებეს, ლელისპირას,
ეზოში როგორ,
ნეტავ სად არის, სად არისო მერცხალა გოგო...
ჭიკჭიკ-ცეკვაში გაქრა სულში შავიავდრობა
აღდგომა იყო, ზეციერთ, იყო აღდგომა...
მერე... გავცოცხლდი, დავიბადე თითქოს ხელახლა
აღბათ იმიტომ,
რომ მერცხლების ცეკვა მენახა.

თვალცრემლიანი შაშვი

დეკემბრის რტოზე თვლემს...
შავი შაშვი...
თვალცრემლიანი მაისს იგონებს...
საით გაფრინდა ის სიხარული,
ბავშვობაში რომ გამოვიგონეთ!
ჟამის ბორბალი აღმოდებული,
ინაცრებოდა... და... აღარ იგორებს...
რა ეშველება იმ ნრფელ სიყვარულს,
ცაში ერთად რომ გამოვიგონეთ...
დეკემბრის ტოტზე ზის შავი შაშვი,
თვალცრემლიანი მაისს იგონებს...

გულდაფლეთილი ვემდური,
 სანუთროს ავსულეზიანს,
 რამდენი რამე ვინატრე...
 ერთიც არ ამსრულეზია...
 ბევრჯერ არყოფნის უფსკრულთან
 ლალატმა ამაქანავა,
 დასაბამიდან მგონია,
 გაუმარგლავი ყანა ვარ...
 გამმარგლეთ, მამულიშვილნო,
 სარეველებში ვიხრჩობი...
 მერე... უფალიც მოგვხედავს,
 ნილხვდომილი ვართ ღვთისმშობლის...

**გილოცავთ, ფერისცვალებას
 ფერისცვალება**

სახსოვრად თინათინ შიოშვილს

ფერისცვალება დღეს,
 ვისმენ უცნაურ ხმებს,
 თვალცრემლიანი კლარჯეთი
 ნისლში ისნორებს მხრებს...
 ჩამოქვითინდა სიყვითლე,
 დილით ჭოროხის ხევს,
 სადა ხარ, უფლის იაო!
 ფერისცვალება დღეს!
 მონყენილი ცა დაჰყურებს,
 ხანცთას, არტანუჯს, ტბეთს...
 ვიცი, ბანასთან ლოცულობ,
 მამულს ავედრებ ღმერთს.

ორი ერთიანი მახსოვს,
 მახსოვს, მოვინათლე მაშინ,
 გაემადლიანდი და დიდხანს,
 ლხენით დაფფრინავდი ცაში.
 მერე... მომაფრინდა ორი,
 ორი ორიანი დარდით,
 მახსოვს, მიღიმოდი მორცხვად,
 მართვეს ფრთამოტეხილს ვგავდი,
 ორი სამიანი ბჭობდა,
 ორი ოთხიანის ცრემლი...
 ორი ექვსიანიც მოდგა,
 მოთქმით, მწუხარების ცელით,
 გაგიკვირდებათ და ახლა
 ორი შვილიანი ვნახე,
 ჟამის სისხლიანი შოლტი,
 როგორ დატყობია სახეს.
 იყო, ცად აფრენაც იყო,
 ბევრი გულდანყვეტაც ვნახე...
 ზეცით შემზარავი მესმის,
 დედის, ღვთისმშობლის გმინვა,
 ახლა...
 არც კი ვიცდი, სად ვარ!
 ახლა აღარ ვიცდი, ვინ ვარ!

ღვთის გმობამ, უღმერთობამ,
შავჭირად ცოფი შეგვეყარა...
ახლა ღვარცოფმა დახანჯლა,
შვილმგვდარი დედის ქვეყანა...
ღმერთო, ნუ მოკლავ დედის გულს,
ნუ გაახარებ მაცილსა,
ნუ დაგვანახებ სამზეოს,
ღვთის შვილებიგან დაცლილსა...
სოფელსაც ნუ დაგვანახებ,
კაი ყმებისგან გაცლილსა
შემოგჯარვია დედაო,
მოთქმა, გოდება უღევი...
ღმერთო, მოგვხედე, სანამ ხრამს
გადაჩეხილა ურემი!

„გალიჰნა სეჰსურთ სოფელი, ღიაცთა აჰმა ენამა“

(ხალხური)

დალიენა საქართველოი,
ღიაცთა აჰმა ენამა,
ღიაცთა ქაქანყაყანმა
ქვეყანა დაელამა...
უფლის მოძულე ღიაცმა,
დატოვა სახლი, ბუჯერი,
გაუორგულდა საცხოვრისს,
ღიაცი ღმერთს არ უჯერის...
ვაი, თუ მართლა დაგვამცროს,
ბოროტად ენის ქნევამა,
არადა, ენის ტარტარმა,
მამული გაავერანა.

იქნებ აქ ყოფნას, ზეციერო! არყოფნა ჰქვია
 და დაბადებას – არყოფნაში გარდაცვალება...
 იქნებ შენ უწყი – გულს დახლილი მოყვასის ტყვია
 იქნებ შვებაა, ლხენაა... და არა წვალება.
 იქნებ ეს ცრემლი მაცხოვარის ცხელი ცრემლია,
 მტკვრად და რიონად მთებიდან რომ მოედინება,
 იქნებ მზე იყავ, მშვენიერო, მანათობელი,
 შენი აქ მოსვლა იავნანად ღმერთმა ინება.
 იქნებ ესაა უხილავი ცეცხლის გენია,
 უსულგულოთა ჯოჯოხეთიც ყაყან-ქაქანით,
 წუთისოფელიც დამზრალი და ნაცრისფერია,
 „თავი მომეჭრა“, – დედაჩემის კვნესაც აქ არი.
 ჟამმა დაადნო ყოველივე, რაც კი გამაჩნდა,
 წარსული ესე დიდ ღამედ და ერთ დღედ გაიყო,
 იქნებ, შენ უწყი, ზეციერო, იქნებ, შენ მიიხრა;
 რა იყო მოსვლა, ასე უცებ წასვლა რა იყო!
 იქნებ აქ ყოფნას, ზეციერო, არ ყოფნა ჰქვია,
 და დაბადებას – არყოფნაში გარდაცვალება...
 იქნებ შენ უწყი – გულს დახლილი მოყვასის ტყვია,
 იქნებ შვებაა, ლხენაა და არა ნამება.

***

დღეს ვერანდაზე მზე დაწვეს თითქოს
და ფერფლი მიაქვთ კუზით აქლემებს,
დუმს მეიგავე და შევლას ითხოვს
და მზეჩანაცრულ ღამეს ათენებს...
დღეს შენი სუნთქვით გამთბარ ვერანდას
ცა ვარსკვლავებით მოავარაყებს,
თუმცა, ბოლომდე მაინც ვერ ანდე
დარდი სიტყვებს და იგავ-არაკებს.
ყალბი ღიმილი, როგორც ნილაბი,
უმშვენებს სახეს მტერს და მოკეთეს,
ისევ გადახმა სამოთხის ბალი,
დიდოსტატს მკლავი ისევ მოჰკვეთეს!
სიკეთის წიაღ შხამი და გესლი
სულ ხელუკუღმა შემოგაყარეს...
დღეს დამიზნებით არავინ გესვრის,
დღეს სხვა მიზანი უჯობს „მოყვარეს!“
მაესტრო, ფარდა უკვე დახურეს...
შენს ვერანდაზე კვლავ ზეობს ზეცა,
დღეს მწუხრის ჟამი მოვიმარხულე
და ღამე ლექსებს ფრთებით კვეცავს!

***

უკან ვიხედები, - ნაცნობი ხედები,
დამწვარი ხიდები და სამკუთხედები,
ჭორი და მართალი... კერპები წარმართთა,
დრომ კი, დრო წამართვა და თავად წარმართა..

მე ანბანივით გასწავლი ჩემს თავს
 და შენც მკითხულობ, სასოებით...
 სხეულზე, როგორც სურიდან, წვეთავს
 ცრემლები – სულის ასოები...
 ეს შემოდგომაც ქარში ცახცახებს, –
 თალხი და ფერებწართმეული...
 და ფრთხილი ვნებით ნებივრობს ცახე
 არილზე, ჩემი სათმეულის.
 გზაჯვარედინზე წევს ფერი წითლის,
 გაკრთობს აკრძალვა შუქნიშანთა,
 დროის მდინარე დინებებს ითვლის,
 ცხელი ხუნდები სულს გიშანთავს...
 ვარსკვლავს მაკვირდები, როგორც მოგვი,
 მიხმობ მაგიურ ფალანგებით,
 ვიდრე დედამინას ქარი მოგვის,
 მანამდე, თავად დავლაგდები...
 P.s. რითმებად ირთვება ასოები,
 გარეთ ნოემბრის ისხარია,
 უხმოდ მკითხულობ, სასოებით
 და მე ბავშვივით მიხარია..

არანმინდა სულივით
 დატანტალებს ტყუილი...
 შეთითხნილი ჭორიდან
 ამოზრდილი ბრალდება
 სულში გაფრიალდება
 და ადგილზე ქვაფდები...
 უწინდელი ეჭვების
 უწმინდური ხვანჯები,
 გავეშებულ ეშვებით,
 ალესილი კლანჭებით
 მუდამ შენკენ ისწრაფვის
 ვერაგი და სულსწრაფი
 და ცოდვაში ვარდები.
 სიცრუის და სიყალბის
 უდღეური ასული - ჭორი,
 ჭირის და შურის
 პირმშო აღვირახსნილი,
 ოთხივ კუთხივ გზახსნილი,
 ავბედითი მეკობრე
 აიჩემებს მეგობრებს -
 სატანას და ბელზებელს
 და სიგიჟეს ბევრზე ბევრს
 შეგყრის წარბშეუხრელი!..
 მარადჟამს განუყრელი
 მისი და საფიცარი -
 სიამის ტყუპისცალი,
 ევასავით ხნიერი,
 ძლიერი და ცბიერი
 მობრძანდება შორიდან...
 მერე ფრთებს შლის ჭორი და
 წუთისოფლის შმორიდან
 ისმის მგლების ყმუილი,
 არანმინდა სულივით
 დატანტალებს ტყუილი..

აპრილი რძეჩამდგარ კერტებს ბურჩნის,
თბება დედამინის სასთაულით,
ყვავილობს სამყაროს თეთრი ბუჩქი -
ბუნების ჩვეული სასნაული...
ითმენენ ნაზამთრალ ნართაულებს
და თვალებს ახელენ ბრმა კვირტები,
წვიმა მინას დაასათაურებს, -
მანამდე ცის ლუპით გაკვირდები...
ტკივილგაუმტარი მაკრავს კბოდე,
ბალში ალუჩების ტკარცალია,
ახლა გულზე უნდა გაკვდებოდე,
მაგრამ სასიკვდილოდ არ მცალია...
თეთრი პენუარით ალუჩები
დგანან მარტოობის პოდიუმზე
და შენც ტკივილივით გაურჩდები,
რადგან მზეს თვალეებში როდი უმზერ...
...ბალში გაზაფხული კერტებს ბურჩნის
და ხეებს ევსებათ ლავინები...
და იწყება გზათა შორის ურჩი
გზა - უგზო-უკვლობის დავინწყების...

ლექსის წერას რა უნდა?!

ლექსის წერას არავითარი გენიოსობა არ უნდა. თუ გაქვს განათლება, ენას ფლობ კარგად, ერკვევი სიტყვათწარმოქმნაში, ცოტა ეტიმოლოგიურ-ლექსიკური მულამი მოგდგამს, ტექნიკას დაეუფლები და საკუთარ სტილს იპოვი (სტილს ძებნა კი უნდა, მაგრამ ცხოვრება და გამოცდილება მოგიტანს). აი, ამის შემდეგ რთული ცხოვრება დაგიდგება, მიადგები ირიალურ სამყაროს, დაიწყებ დღისა და ღამის გარჩევას, მდინარისა და მთის ურთიერთკავშირის ახსნას, ჩაულრმავდები რელიგიურ და მითოსურ ფესვებს, წინაპართა ნაკვალევს, დანაშთს, იმას, რასაც შეგიძლია ჯერ კიდევ საკუთარი მეხსიერებით მისწვდე და მორჩა, ლექსიც მზად არის. რაც შეეხება მუზას, არავითარი საჭიროება არ არის მისი. მუზა მოვა თუ წავა, მნიშვნელობა არა აქვს. მუზის საკითხი ზარმაცი და ბოლომდე არგანათლებული კაცის მოგონილია. მერე უნდა შექმნა გრაფიკი, საიდანღაც მატერიალური სახსარი გექნება, რადგან პატარა აღარა ხარ, გექნება სურვილი, გრაფიკი, კითხვის სერიოზული საშუალება და ლექსის წერას რაღა უნდა. იმდენი ფერია შენ გარშემო, ისეთი წახნაგოვანია ბუნება და ცხოვრება, რომ ლირიკული თემები რიგში ჩადგებიან, თავბრუს დაგახვევენ, შენ ოღონდ წერე, არ იზარმაცო და არ დატკბე საკუთარი სიზარმაციით. ლექსის წერას რა უნდა! მერე გაეჯიბრები რუსთაველს, გალაკტიონს, ვაჟასთანაც ჩაიმუხლები, ილიას დაესესხები, აკაკის გაუნაზღვები, გადმოხვალ აქეთ, მეოცეში, დალოცვილ მეოცეში, სადაც ყველაფერი დაშვებული იყო - ლექსიც და ანტილექსიც, ტრაქტორიც და ხარიც, კოსმოსიც და ქვესკნელიც, აიღე ამ მეოციდან, რაც გინდა, თუ დრო დაგრჩა, 21-საც გადმოსწვდი, აქ ხომ საერთოდ ქაოსია. მეოცის ბოლოს და ოცდამეერთის დასაწყისში თითქოს ბავშვობას დაუბრუნდა პოეზია, მე-19 - მე-20 საუკუნეებში (რუსთაველზე, მავანთა შესახებ

ალარაფერს ვამბობ) პოეტები ლექსებს რომ სანაგვის ყუთში/ყრიდნენ, 21-ში ისე იჯგიმებიან სანაგვის ყუთიდან ლექსები, რომ პოეზიაზე აღარ არის საუბარი, მაგრამ შენ რა გენაღვლება, შენ ხომ წერ ლექსებს, წერე, ჩემო ბატონო, რა უნდა ლექსის წერას. მოცლილი კაცის საქმეა ლექსობა, რასაც ვერ იტყვი პროზაზე.

ამასობაში ვილაც შეგიყვარდება (ან შეგძულდება). სიყვარული ბრმა არის, მაგრამ საქმიანია, გამობურღავს ტვინს. დაგანყებინებს აღმა-დაღმა სიარულს, ზოგს მიუხტები, ზოგი მოგიხტება და რა უნდა ქნა? უნდა წერო ლექსები. დახატავ შენს გრძნობებს (სიტყვიერად), კარგი იქნება მხატვრობაც შეგეძლოს. სულ ასეა, მხატვრები პოეტებს მისტირიან, პოეტები - მხატვრებს. ხატვა რომ შემეძლოს!... ლექსებს რომ ვწერდე!... ზოგს ისიც შეუძლია და ისიც, მაგრამ რად გინდა. ბოლოს ერთსაც ანებებენ თავს და მეორესაც. შენ რა უნდა ქნა? უნდა წერო ლექსები. სიყვარულსა მალვა უნდაო, არა, ბატონო, მალვა კი არ უნდა, ლექსები უნდა, სულ გახვეული, შეფუთული ლექსებია საჭირო, რომ არ გამოჩნდეს ნაპარავი ცხენი. ასეა, მოკლედ, უნდა წერო და ყველაფერი ისე იქნება, როგორც ლექსს ეკადრება.

კიდევ რა უნდა ლექსის წერას?

- არაფერი, უნდა ბევრი იარო, ბევრ ადამიანს გაეცნო, აუცი-ლებლად მიირთვა კარგი ღვინო ან კარგი არაყი, შეიძლება - კონიაკიც. ხანდახან სიბრაზეც შეიყარო, რომ სიმშვიდის ფასი იცოდე. გაბოროტდე უნდა ვილაცაზე ან რალაცაზე, რომ სიკეთე დააფასო, რომ გილალატებენ მოუხშირე ლექსების წერას, მაშინ კარგად ხედავ ირგვლივ მყოფთა სახეებს. ერთნი გითანაგრძნობენ, მეორენი დაგცინიან, მესამეთ უხარიათ ნალალატიევი, რადგან ჰგონიან, რომ თვითონ მაგრები არიან და არავინ ულალატებს მათ. შენც იცინე, რადგან გეცოდინება, რომ ისინი ცდებიან. აი, ამ დროს წერე და წერე ლექსები, მიედე და მოედე ყველაფერს, ნუ გეშინია, შენი არც პატრონი იქნება ვინმე და არც გამკითხავი, შენ ხომ ნალალატიევი იქნები. ისე მოგიძულებენ, თავადაც გვიან მიხვდები, ამიტომ დრო გექნება რითმებისა და რიტმის საძებნელად, ეძებე, ეძებე ყველაფერი, ეძებე, მაგრამ არ ეძებო ადამიანი, რადგან მას ვერ იპოვი.

კიდევ რა? გინდა, რომ ნამდვილი ლექსები დაწერო? ისეთი ლექსი დაწერო მარტო შენ კი არა მთელმა ბრბომ პოეტობისამ; მიანებონ ყველაფერს თავი და იქცნენ პოეტებად? ნამდვილად გინდა? მაგაზე ადვილი არაფერია, უნდა დაკარგო სამშობლო, უდა მოგიკლან დედა და შეგირცხვინონ მამა, ოღონდ ისინი უნდა გყავდნენ, უნდა გქონდეს სამშობლო და ისე უნდა დაკარგო, თორემ უსამშობლოთა მთელი კოჰორტაა შენს ქვეყანაში. აი, უნდა დაკარგო ასე ტანჯვით მოტანილი სამშობლო დღევანდლამდე. ისიც, რომელიც დაგრჩა და დაგრჩება! აი, მაშინ ნახე ლექსების წერა, შეიძლება პოემაც კი დაწერო, მხოლოდ ლექსი კი არა. ამიტომ წინ ღალატისაკენ, წინ სამშობლოს დაკარგვისკენ, წინ ლექსებისკენ. ვინც ლექსებს ვერ დაწერს, ის შეუერთდება უსამშობლოთა სამშობლოს და იქნება ბედნიერი, რადგან ექნება ყველაფერი, სალაფავი რასაც ჰქვია.

ყველაზე ნაღდი ლექსი გინდა, გითხრა, როდის იწერება? როცა ხარ უაზროდ, ცარიელი, არაფრის მთქმელი და არაფრის მაქნისი. სწორედ მაშინ, როდესაც არც არაფერი გაქვს და არც არაფერი გინდა, როდესაც სულ ერთია შენთვის ქვეყანა დაიქცევა თუ აშენდება, როცა არც გიყვარს და არც გძულს, ვერ არჩევ ქალია თუ კაცია, დიდია თუ პატარა, მთა არის თუ მინდორი. აი, მაშინ აიღე რვეული ან ფურცელი, დაჯექი მაგიდასთან ან სულაც არ გინდა მაგიდა, დადექი, აიღე ნებისმიერი ფერის კალამი, მიიღე სრული უაზრო პოზა და წერე, წერე რამდენიც გინდა, რაც გინდა. ვერავინ შეგედავება, რას წერ და როგორ წერ. შენ ხომ არ წერ, შენ ხომ ხარ და არა ხარ, არ მოძრაობს ტვინი, არ მოდის სიტყვა, თუმცა სიტყვა რად გინდა, მაინც ხომ არაფერი უნდა თქვა! ყველაზე მაგარი ლექსები მაშინ დაგწერება, როცა ერთ დღეს დაწერ, შეინახე, წაიკითხე სხვისი ლექსები, აღმოაჩენ, რომ ბევრია შენნაირი, ამბობს და არ ამბობს, წერს და არა წერს. სამაგიეროდ წყალივით მოდის ყველაფერი, ტრიალებს დედამიწა და აღმოაჩენ, რომ შენსავით ცარიელი და ბედნიერია სამყარო. ღირს ასეთი ლექსებისთვის ცხოვრება, წერე!

ლექსის წერას განსაკუთრებით სჭირდება მახვილი თვალი, თუ არა გაქვს მახვილი თვალი, გაიკეთე სათვალე და კარგად დაინახავ, თუმცა მარტო სათვალე და კარგად ხედვა არ არის

მთავარი. ლექსს სჭირდება ობიექტი, რაზეც უნდა წერო და რასაც უნდა უძღვნა შენი შედეგვრები. საამისოდ კარგი იქნება თუ გვიან შემოდგომას ან სულაც ზამთარს შეარჩევ ლექსის წერის დროდ. მახვილი თვალთ შეამჩნევ შიშველ ხეებს (დღეს ყველაფერი ყველაფერს ჰგავს, ამიტომ სხვა სიშიშველში არ აგერიოს, თორემ შენც გაშიშვლდები და დაიღუპები, გაგექცევიან ლექსები), ისე არ გაშიშვლდება ხე, რომ სადმე ერთი მოქანავე, დამჭკნარი, გაუბედურებული ფოთოლი არ ეკიდოს. რაც უფრო მაღლა ეკიდება ასეთი ფოთოლი, მით უფრო კარგი ლექსი დაინერება. დაუკვირდი, საიდან უბერავს ქარი (არ შეგეშალოს, ამ დროს სიო ან ნიავი არ შეიძლება უბერავდეს), როგორ თრთის და კანკალებს ფოთოლი! აი, სწორედ ამ დროს შეაშველე შენი მთრთოლვარე ფოთლის დარდი. არამც და არამც არ შეუწყო ხელი ფოთლის მონყვეტას და ჩამოვარდნას, თორემ დაიღუპები, სტრიქონიც დაგივარდება, არადა ისეთი გარემოა შექმნილი, ლექსი ნაზი ნიაღვარივით უნდა წამოვიდეს. თუ ფოთლის პირველ გაქანება-გამოქანებაზე რამე გამორჩა შენს მახვილ თვალს არ დაიბნე, გული არ გაიტეხო, მოუხშირე სტრიქონთა ახალ ეშელონებს და დაინერება მაგარი ლექსი. დაინერება, თანაც არაერთი. ხედავ, როგორ კარგია არაფრისგან რომ არაფერი გამოდის! ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველაფერი კარგად არის. ჩემგან არ გამოვიდა არაფერი, შენგან არ გამოვიდა არაფერი, არც მისგან გამოდის არაფერი, ყვავის ლექსის წერის ეპოქა. უნდა შეიქმნას შედეგრი.

და მაინც, უეჭველად მოგინდება სილამაზის შეგრძნება, დანახვა, დახატვა მაღალ დონეზე. ლამაზია ყველაფერი, რასაც ფერი აქვს და არა აქვს ფერი და შავ-თეთრი მაინც არის. საამისოდ დაფიქრდი, თუ ადამიანში აღარ არის სილამაზე, რა უნდა ქნა? ხომ არ გაჩერდები, ხომ უნდა წერო ლამაზი ლექსი. ლამაზიდან ისედაც გამოვა ლამაზი, მაგრამ მთავარია, როგორ ხედავ და რას ხედავ. ე.ი. შეგიძლია შეარჩიო, ჩაატარო ლამაზების კონკურსი იქ, სადაც არავინ იცის, რა არის ან ვინ არის ლამაზი. მოთავდა ლამაზი ადამიანი, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ მოთავდა ყველაფერი. ვერ ატარებ ლამაზი ქალების კონკურსს, არა უშავს, ჩაატარე ძროხების კონკურსი. უძღვენი ულამაზეს ძროხას, შენ რომ გეკადრება, ისეთი ლექსი, ნახე! რა რქები აქვს, რქოსანია,

ამიტომ სილამაზის საზომი სხვა არის, აუცილებელია ჰქონდეს მას ორი რქა, არ შეიძლება ჰქონდეს ერთი ან სამი, ამიტომ ლექსის პირველი ნაწილი, თვალსაჩინოების თვალსაზრისით ყველაზე გამოჩენილი ხომ რქებია. რქებს მიუძღვენი. რქოსნობა ხომ გამორჩეული ყოფნაა ჩვენი ყოფისა! ოლონდ ამით არ დაასრულო, ეს მხოლოდ დასაწყისია. მოძებნე შესაბამისი რითმა „დექანი“ და დახატე ძროხის ჯიქანი, აბა, ძროხა ჯიქნის გარეშე ხომ არ იქნება: ო, რა რქები, ო, ჯიქანი, ფეხები და სწორედ ნაღმა მავალ ძროხას შეუმკობ სილამაზის განუყოფელ კომპონენტებს. შენ კი ფიქრობდი, რომ არაფერი გამოგივიდოდა, რომ ყველაფერი დასასრულისკენ მიექანება და აგერ, ბატონო, აკი, არაო!

მცდელობას რა უდგას წინ და გამოგივიდა მთელი ლექსების ციკლი ძროხაზე. ლექსს სიყვარული უნდა. სიყვარული წერს ლექსს. არის პირიქითაც - ლექსი არის სიყვარულის წინაპირობა, ამიტომ თუ გინდა, გიყვარდეს ან - უყვარდე, აუცილებლად წერე ლექსები. სიყვარული ისეთს და იმდენს დაგანერინებს, შენ თავად გაგიკვირდება. მთავარი მაინც ის ლექსებია, რომლებიც მისთვის არის გასაგები, ვის გამოც და ვისთან ერთადაც დაიწერა. ეს ლექსები, გიშველა ღმერთმა, ისეთი შეყვარებული ხარ, ყურები გინითლდება და დაფიქრებისას, რომ გიყვარს და უყვარხარ, შეხედე, შეხედე, მარტო შენ კი არ გინითლდება ყურები, მასაც უნითლდება. შენ კი ამ დროს თავი ყველაზე ბედნიერი გგონია, რადგან თან მოდის ლექსების ნიაღვარი. გინდა, რომ მის ყველა ნაკვთს ლექსი უძღვნა, გინდა, რომ მის ყველა გამოხედვაში სიყვარული დაინახო და რამდენი ასეთი გამოხედვა გადაგეყრება, იმდენი სტროფი გაგვარდება ხელიდან.

ერთსაც აღმოაჩენ, რომ მარტო შენი არ არის ეს სიყვარული, მერე აღმოაჩენ, რომ სხვათა თავები გითელია ლექსის გულისთვის, რომ წარმართი ხარ და ისე გათელავ სხვათა თავებს, როგორც არაფერს, იოლად კი დაიწეროს ლექსი. და მოდის ლექსი, იწერება ლექსი, თითქოს ვილაც სხვა არის შენს სხეულში, სხვა გკარნახობს გასაკეთებელს, შენც აკეთებ. იმდენად შიშველია ეს ლექსები, რომ როგორც ყველა სიშიშვლეს დამალვა და შეფუთვა უნდა. შენც ფუთავ და მალავ. ეს ოხერი დამალვა და შეფუთვა სულ კავშირში უნდა იყოს ლექსებთან და შენც სირაქლემას დღეში

აღმოჩნდები, რა გენაღვლება, ყველაფერი დამალულია, შეფუთულია, შენახულია, ე.ი. ლექსი აღარ არის. ამდენი ნატანჯ-ნატანჯი ვანარი აწყვია დასტებად, შეიძლება ნიგნებად და... ერთიც აღმოაჩენ, ეს კი წესია ცხოვრებისა, გამონაკლისის გარეშეა, თურმე არავისაც არ ჰყვარებიხარ, თურმე ყველაფერი დროის შედეგი ყოფილა, თურმე შენც შემთხვევითი ყოფილხარ და ნებისმიერ დროს შეიძლება ჩაგნაცვლებოდა ვილაც, სხვა ყოფილიყო შენს ადგილზე. ამით მთავრდება ლექსიც და სიყვარულიც. ჩაივლის დრო და ჩაივლის ყველაფერი, მძიმედ დატვირთულად, სულ ტყუილია, ცხოვრება გარბისო, არა! ცხოვრება მილოღავს, ამ ღოღიალში შენი საცოდავი ლექსები კიდევ უფრო სასაცილოს გახდის ყველაფერს, რაც დრო გადის, ჩამნაცვლებელი გახშირდება. ნახე, როგორ აცეცებს თვალებს, ამახვილებს ყურადღებას ვისთვის იწერებოდა ერთ დროს ლექსები. რა უნდა? არაფერი, თავისი ცხოვრებით ცხოვრობს. ასეთი იყო ყოველთვის, უბრალოდ შენ იყავი ბრმა და არ ჩანდა, რა უნდა გამოჩენილიყო, ან შენ ვერ ხედავდი და დღეს, როცა ხედავ, გენანება, გენანება ის, რაც იყო და ტირილის ხასიათზე გაყენებს ის, რაც იქნება. მერე ფიქრობ, ჩაგნაცვლება ვინმე ლექსის წერაში? ხომ არაფერია ლექსის წერა! ე. ი. ადვილია ჩანაცვლება, ლექსის წერაში. არ დაიჯერო, ვერავინ დანერს იმას, რაც შენი დასაწერია და რაც მთავარია, ვერავინ ჩაგნაცვლება სიკვდილში, არ მოსულა, შენ კი რამდენჯერ იყავი მზად ჩასანაცვლებლად. წერე ლექსები, ლექსები მაინც დარჩება! ოო, როგორ გამოძრჩა ერთი უმთავრესი რამ: თუ გინდა წერო, უნდა დალიო, ე.ი. მიირთვა ღვინო, რომელიც გაგიხსნის ფანტაზიას, აჰყვები ვნებებს, სულ ნათელ ფერებში მოგეჩვენება ცხოვრება და რახან ლამაზი ცხოვრება განაპირობებს ლამაზ ლექსებს, წერე და წერე კაი ნასვამზე ლექსები.

არ მავინყდება ორი ფაქტორი, მაგიდა ე.ი. საშუალება და ნასვამობა ე.ი. განწყობა. ორივე მათგანი მქონდა უმალლეს დონეზე. ეს ხდებოდა 1969 წელს, როდესაც „ოქროს სანმისის“ გემით ჭყვიშში მოვადექით გალაკტიონის სახლყოფილს. ვიყავით აღზევებულ განწყობაზე და მაგარი დაღეული, ნასვამი რომ ჰქვია. სულ რაღაც 20 წლის ბიჭი მივუჯექი გალაკტიონის მაგიდას, ვიყავი შესანიშნავ ხასიათზე და მინდოდა დამენერა ლექსი.

არაფერი გამოვიდა, ყველაფერი მქონდა და არ დაინერა ლექსი, საქმეს აკლდა გალაკტიონი, მაგრამ ეგ არაფერი. 20 წლის შემდეგ გახდები ორმოცის, მერე სამოცის, სამოცდაათის და გადადგები 80-იანთა რიგებში და დათვერი (ეჰ, დათრობის თავიც აღარ მაქვს, ჭიქის ეფექტი ლიტრის ეფექტია). ეცადე, ეცადე, აღარ არის საჭირო გალაკტიონის მაგიდა, ღვინოა მხოლოდ საჭირო, კონიაკი, არაყი, ამდაგვარი რამეებია საჭირო და ბოლოსდაბოლოს დანერ ლექსს, აბა, რას იზამ. იმაზე ნუ იფიქრებ, როგორი იქნება, რადგან მაგას ნაკლები მნიშვნელობა აქვს.

ყველაზე უკეთესი მაინც ძარცვაა, დააკვირდი რისთვის იღწვის ადამიანი, რისთვის იკეთებს კარიერას? ერთადერი იმისთვის, რომ ძარცვოს ვინმე. აბა საიდან? სახლი, კარი, მანქანები, აგარაკები, ქალები... ე.ი. ყველაფერი, რაც არ ჯდება ნორმალურ ცხოვრებაში, საიდან? ის ლამაზი ტელენამყვანი რომ მიადგა მძარცველს, რომელსაც არც სახეზე ჰქონდა დალაგებული საქმე და არც ტანზე. მთლად კვაზიმოდო არ იყო, მაგრამ ხელები ფეხებზე გრძელი ჰქონდა, მაშ თუ ნაძარცვი არა, ამისი რა მოეწონა ამ წლის სილამაზის კონკურსში გამარჯვებულს, მასთან ერთად რომ დასეირნობს მაგარ მანქანაში? მარტო სეირნობა?! ამბობენ ნელს წლის ბოლომდე მისი ცოლი გახდებაო. არ უნდა ძარცვო? აბა რა უნდა ქნა. არ გაძარცვავე ამ ქვეყანას და „ბუდეშ ნასიტ ხლება გუდით“ (როგორც ჩვენმა დიდმა დრამატურგმა თქვა).

ახლა ჯერი პოეტზე მიდგა. ვინ მიაკარებს პოეტს ვინმეს საძარცვადად. ვინ მისცემს პოეტს ფულს! არადა თუ არ გაძარცვე არაფერი გამოვა. ჰოდა მიდექი და შენც ძარცვე სხვა პოეტები. გინდა ნაღდი ლექსის წერა! ძარცვე აკაკი, ვაჟა გაძარცვე, თუმცა რაღა უნდა გაძარცვო, თუ სადმე გასაძარცვი იყო ვაჟამ და აკაკიმ ხალხი გაძარცვეს, ამიტომ შენც პირდაპირ მიადექი და ხალხური პოეზია ძარცვე, მაგრამ ერთი მაგრამ მაინც არის, მაშინ აკაკი და ვაჟა უნდა იყო, თორემ ხალხი არ შეგარჩენს ძარცვას. ვაჟა და აკაკი თუ იქნები, ძარცვა რაღად გინდა.

ისევ გალაკტიონი სჯობს საძარცვადად. მაინც იმდენი დარჩება, რაც უნდა ძარცვო, რომ კიდევ ბევრს ეყოფა. მოპარე გალაკტიონს რითმები, სახეები, სტრიქონები, თემები და ითამაშე

ლირიკული გმირი, რალა დარჩა, რალა უნდა ლექსების წერას,
წერე, „ძამიკო“, წერე!

დააკვირდი, კარგად დააკვირდი, იფიქრე, როგორც არასდროს
გიფიქრია, თან იაზროვნე, გაიხსენე შინაური და გარეული.
განსაკუთრებით გაიხსენე ის ადამიანი (ადამიანები), ვინც ყველაზე
ახლობელია, ვისთვისაც ბევრი რამ შეგიქმნია და შექმნი კვლავ.
რომლისთვისაც არასოდეს არ დაგისვამს კითხვის ნიშანი, ვისაც
იმედი აქვს შენი, თანაც ისეთი იმედი, რომ არასოდეს იკითხავს
შეგიძლია თუ არ შეგიძლია. მერე გაიხსენე ყველაზე აღმო-
სავლური, ყველაზე ძველი ანდაზა თუ შეგონება: „ეძებე იქ, სადაც
არ ელოდები!“ და შენც ეძებე, უეჭველად გაგიმართლებს ეს ძებნა,
ოღონდ ფრთხილად იყავი, ისეთ რამეს აღმოაჩენ, რომ შეიძლება
გული გაგისკდეს, ეგეც არაფერი, არც გულის გახეთქვა არის
მძიმე განაჩენი, რადგან თვით სიკვდილიც კარგი გამოსავალია
ზოგჯერ, მაგრამ შენ არ უნდა მოკვდე, რადგან პოეტი ხარ და
ლექსები უნდა დანერო. თუ ლექსს არ დანერ, მაშინ რას ეძიებდი?
და რადგან ლექსი გაქვს დასაწერი, არ შეგეშინდეს, არ მოკვდები,
პოეტს ერთი სიკვდილი არ ჰყოფნის.

აი, მაშინ ნახავ, როგორი და რამდენი ლექსი წამოვა. შენი
გახსნილი უახლოესი ადამიანი იქცევა მუზად, თუ არა ანტიმუზად
აუცილებლად. წამოვა და წამოვა ლექსები, რა უნდა ლექსის
წერას, თუ შენი უახლოესი ვინმე შენი აღარ არის! მერე ჩამწკრივ-
დებიან შენივე ლექსები და თავს დაიხოცავენ, შერცხვებათ
სიცოცხლისა. შენ კი ბედნიერი იქნები, რადგან თავიდანვე მკვდ-
რადშობილი ლექსები გაუყვებიან კუთვნილ გზას. მათ სამსჯავრო
არ ელოდებათ. ისინი სინათლეზე გავლენ. სინათლე კი სი-
მართლისგანაა და შენც ბედნიერი მოინდომებ უწამლო ლექსებს,
მაგრამ არაფერი გამოვა, მკვდარს რა გააცოცხლებს, მაგრამ
წერე, აუცილებლად წერე შენი ლექსები, რომლებიც იფრენენ
სამყაროში, რადგან უახლოესი ადამიანი აღარ გეყოლება, ე.ი.
მკითხველიც აღარ გეყოლება და ზეიმის დრო დადგება. წერე
ლექსი, თუნდაც თავიდანვე ცოცხალმკვდარი იყოს.

ლია მუმლაძე

დავიბადე 1959 წლის 25 მაისს ისტორიულ სოფელ აწყურში, იქვე დავამთავრე აწყურის საჯარო სკოლა.

ბავშვობიდანვე ვწერდი.

გამოცემული მაქვს ლექსების კრებულები: „ქართულ გენს, გადაშენება არ უნერია“ და „ჩემი სულის ამოძახილი!“

დაბეჭდილი ვარ უამრავ გამოცემაში თანაავტორად. მაქვს უმაღლესი განათლება. ვარ მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრი.

მყავს ოჯახი, 2 შვილი და 4 შვილიშვილი. მეუღლე გარდამეცვალა.

მესხეთს

მესხეთო ჩემო, მთა-გორებით
შემოსაზღვრულო,
მწვანეში ჩაფლულ სამოთხეს
გავხარ. ბოროტი არ ხარ, სიკეთეს
ჰგავხარ.
აქ გზა ნაკურთხია ნინოს ნაბიჯებით...
თამარი მოსულა ლამაზი ნარინჯებით...
შოთას უნერია ბრძნულად, დადინჯებით!
მესხეთო ჩემო, საქართველოს
კუთხევე ჭალარა, ეს მიწა-წყალი
მტრის ცხენის ფლოქვმა
ბევრჯერ დალარა...
ახლაც გმირი ხარ,
დინჯი გმირი
და თან ქ ა ლ ა რ ა!

მიყვარხარ ჩემო სამშობლო
მ ხ ა რ ე ვ და...
თუ დაგჭირდა თავს განაცვალებ!
რომ ფენიქსივით
გავცოცხლდე ისევ, გთხოვ ჩემი მთების
წყალი მასხუროთ,
მე ჩემს მესხეთში
ბილიკებს მივდეგ,
ლ მ ე რ თ ო ე ს გზები
არ დაასრულო!!!
ბევრჯერ მოფრინდეს
მ შ ვ ი დ ო ბ ი ს მ ტ რ ე დ ი
თავის მიზნი კ ვ ლ ა ვ
ა ა ს რ უ ლ ო ს!!!
მშვიდობიანი მახაროს
დ ი ლ ა ჩემი სამშობლოს
ს ა ს ი ხ ა რ უ ლ ო!

***

თრიალეთის ქედი, თითქოს
ზეცას ერთვის.
ღრუბელთ გროვა შავი...
წვიმა მინას ებრძვის,
მინამ ამოჰყარა, ჩაპნეული
თესლი, აბიბინდა მინდვრად
ყვავილების წყება, ამოვიდა
ია, სად იჭირა დედამ...
შემდეგ აბიბინდა ყაყაჩოთა ჯარი,
ჩემი საქართველო, ქების ღირსი არი,
ულამაზესია, მისი მთა და ბარი,
მობიბინე მწვანედ, სულს ავანებს ქნარი!

ბარდაცვლილ გეულეს

წახვედი და მიმატოვე,
დამეკარგა მე სიცოცხლის
ხ ა ლ ი ს ი...

შენი წასვლით გლოვად
მექცა, დარდად მექცა
მ ა ი ს ი...

მაისი ხომ ჩემი თვეა,
შენც გიყვარდა
ვარდობის თვე მაისი,
არაფერი არ მახარებს,
ოი, როგორ დამამწუხრე,
არ ი ც ი...

ასე როგორ გამიმეტე,
ასე როგორ დამიკარგე
ხ ა ლ ი ს ი...

სადაც წავალ, შენი
მონატრება დამდევს,
რა ვიღონო არ ვიცი...

***

გირეკავ, მაგრამ აღარ მპასუხობ.
რატომღაც ისევ დუმხარ,
მე მომენატრა შენი ხმა, კარგო
ქუჩაში გეძებ, თუ ხარ,
მაგრამ არსად ხარ,
გული მეღევა, ჩუმად ვტირი
და ვ წ უ ხ ვ ა რ...
ღანვებს მისველებს
მდულარე ცრემლი
ველარასოდეს გნახავ?

გავიფიქრე და ....
ზეცამ იჭექა და წამოვიდა თავსხმა.
ამით მანიშნა – სული არ კვდება.
ბოლოს შეეხვდებით ალბათ...

***

შენს ცარციან ხელებს ვენაცვალე
როლანდ,
შენს დაფასთან დგომას,
დგომას მთელი არსით,
ბავშვებს, შენს მსმენელებს,
რომ აწვდიდი ცოდნას,
ცოდნას მთელი გულით,
ცოდნას ბრძნული აზრით.
რატომ გაგიჩერდა ეგ ძლიერი გული?
ჯერ ხომ ადრე იყო ამ ქვეყნიდან
ნ ა ს ვ ლ ა...
ბევრი გქონდა გეგმა,
მასზე მეტი განცდა... ყველაფერი გაქრა?
ზეცას ვუმზერ, ვეძებ დინჯ და
ჭკვიან თვალებს,
მომენატრა შენთან თბილი
საუბარი, შენი სულის სითბო.
დამეხმარე,
ზეცად რადგან გამასწარი,
აქ ჯანმრთელად ვიყო
შენი სიყვარული, შენი ნაზი ქალი.

მეომარივით მწუხარება
 მაცვია ტანზე,
 მაინც მივიკვლევ
 გზას დარჩენილს ...
 და შემოდგომის ცელქი
 სიომეხება მხარზე,
 ნაზად ფარულად...
 ამიტომ მიყვარს ღვინობისთვე
 ასე ძალუმიად!
 მიყვარს ზვარი და
 ქარვისფერი მტევნების ცქერა
 სამშობლოს ჩემსას ვერ
 დავტოვებ ვერასდროს, ვერა.
 მეომარივით მწუხარება
 მაცვია ტანზე...
 და ღვთისმიერი სიყვარულით
 მიყვარსართყველა!

ხათუნა თედიაშვილი (კვეტარის ასული)

დაიბადა 1967 წელს, ახმეტის რაიონის ულამაზეს ილტოს ხეობაში, იქ, სადაც კვეტარის ციხე დგას. მისი ფსევდონიმი – კვეტარის ასული, აქედან მომდინარეობს. ბავშვობიდან წერს ლექსებს. ჟურნალისტიკით იყო გატაცებული. ოცნების განსახორციელებლად, ახმეტის ცენტრალურ უნივერსიტეტში ჩააბარა. შემდეგ შექმნა ოჯახი. ჰყავს ერთი ქალიშვილი და სამი ვაჟი.

ამჟამად, იტალიაში იმყოფება, ქალაქ ბარში. აქ ემიგრანტ შემოქმედთა საზოგადოებაში ჩაერთო და მონაწილეობა მიიღო პოეზიის საღამოებში. 2019 წელს მისი პოეზიის საღამოც შედგა. შარშან გამოსცა პოეტური კრებული – „მუზათა ქროლვა“. მანამდე დაიბეჭდა მისი ლექსები გაზეთში – „სახალხო განათლება“, ტომეულში – „დათო ახლოური და მეგობრები“. დანერილი აქვს ორი რომანი – „მგლების ხროვაში“ და „რალა დარჩა განთიადამდე“. ოცნებობს, ეს რომანები ერთ ნიგნად გამოსცეს და თავის საყვარელ მკითხველს აჩუქოს.

***

ო, როგორ მომნატრებია ჩემი სახლი და კარი, კვეტარის ძირთან მღელვარე ყაყაჩოების ჯარი, მე ფიზიკურად შორსა ვარ, თუმცა, სულით ვარ ახლოს, ილტოს ნაპირას წარსული და ის ბავშვობა სახლობს. ბედნიერებით აღვსილი ცხოვრება სადაც დულდა, ხან ანათებდა მზე და ხანდახან კიდევ ქუხდა, ფიქრის გორაზე კისკისებს პატარა გოგო ანცი, ხელში გვირილა უჭირავს, ფურცლებს ჯიუტად აცლის, ვუყვარვარ თუ არ ვუყვარვარ, ახლა შენ უნდა მითხრა, მაგრამ გვირილა გაჩუმდა და ასე იყო დიდხანს, თეთრი ფურცლები ცვიოდა, ვითარც ცრემლების ჯარი, ბავშვსაც სტიკიოდა ღუმილი, თვალებს ხუჭავდა ჯავრიით და მაინც ისევ გაისმის მისი კისკისი ცაცხვთან, ნუ მემალები, გამოდი, ველარ გიპოვნე, სად ხარ?

ჩემი ბავშვობა ისევ იქ, ფიქრის გორასთან სახლობს, მე ფიზიკურად შორსა ვარ, სულით კი ისე ახლოს, რომ ყოველ დილას ვიხუტებ ჩემი კვეტარის ციხეს, ოღონდ დაბრუნდეს ბავშვობა, მე მთელ სიცოცხლეს მივცემ.

***

ვხედავ, ეგ თვალები როგორ აგიცრემლდა და ჰა, ამიტორდი, ჩემო ქალბატონო. მოდი, ნატკივარი გრძნობის ნამქერები, ნაზი მოფერებით სულზე გადაგთოვლო.

მინდა, დაგავინყო ყველა ტკივილი და ახალ სიგიჟეებს ერთად ვემარტოვოთ, მერე სიყვარულის სახად მორეულმა, წამსაც ველარ გაძლო, სევდას შემატოვო.

ვფიცავ, აგიყვავებ თოვლში გვირილებს და ღიმილს შეგასწავლი ტუჩზეც ქალბატონო, თორემ თუ მოგიკვდი, არ მსურს, მარტო მყოფი, დარდებს გაგიხადო მერე საბატონოდ.

***

ლილეო, ჭიუხთ ნუ დაენდობი, არეული აქვთ ახლა ჟამ-კარი, დილას თოვდა და მათაც ათოვდა, მერე დაუდგათ უცებ რამ დარი.

ქარებმა ნისლი გადმოკრიფეს და შემოახვიეს მხრებზე არშიად, გახსოვდეს, ჩუმად ჩაგიტყუებს და წამში აიხდენს სულის ხვაშიადს.

ლილეო, წუხელ მესიზმრე, იცი
ცაზე შეჰკარი თითქოს კამარა,
მაგრამ ჩამოგწყდა უცებ ფრთები და
ეგ სილამაზე ნისლმა დაფარა.

მერე ატირდა შხარა, თეთნულდი,
უშბამ დაჰყარა ცრემლი ზვავებად
და ქარმაც, გესმის, შავი ჩაიცვა
და უფსკრულებზე მოსკდა დარდებად.

ლილეო, ქიუხთ ნუ დაენდობი,
არეული აქვთ ახლა ჟამ-კარი,
დილას თოვდა და მათაც ათოვდათ,
მერე დაუდგათ უცებ რამ დარი.

ქარებმა ნისლი გადმოკრიფეს
და მოახვიეს მხრებზე არშიად,
გახსოვდეს, ჩუმად ჩაგიტყუებს და
ნამში აიხდენს სულის ხვაშიადს.

***

უშენობა ამ წუთას, იცი, ისე ძნელია,
ვუსმენ უღვთო სიჩუმეს და ისიც კი ძველია,
არეულა ძილიც და თვალხილული სიზმარით,
მე შენამდე ვერ მოველ, რადგან ქარებს მივყავდი.
სევდა უფრო გამძაფრდა და თვალებიც სველია,
თითქოს ზეცა ჩამოსკდა და წვიმათა ზღვებია,
მონატრება გიჟივით სულს აფლეთავს სამოსელს
და გრძნობათა თასები ყველა კარში გამოდგეს.
სიყვარული გარბოდა დარდით ნაყეფ ქარაფებს
და ტკივილით დაღლილი აღარ გრძნობდა არაფერს.
სიხარული თოვდა და ისიც ამ სხვის მიწაზე,
თუმც ის ხატიც დამემსხვრა, რაც აქამდე ვინამე.
უშენობა ამ წუთას დარდითა ჰყევს ქარაფებს,
მონატრება ჰკივის და სხვა რასა ვგრძნობ? არაფერს...

არა, არ გაბედო დამარცხება,
 თვალი გაუსწორე დროს,
 ისევ დადგებო გაზაფხული,
 ახლა შეიძლება თოვს.

თავი ასწიე და გაიღიმე,
 ცრემლი არ მანახო, გთხოვ,
 არა, არ ნაიქცე, გევედრები,
 ახლა ეს სისუსტე – შორს.

არა, არც იფიქრო სისულელე,
 სული კვილით რომ გთხოვს,
 ისევ იმედები დაისახე,
 ასე წინ გაუსწრებ დროს.

არა, არ მანახო დამარცხება,
 კვლავ რომ ფეხზე დადგე, გთხოვ,
 შენ ხომ ძლიერი ხარ, არ დანებდე
 და ეს ფარხმლის დაყრა – შორს.

ისევ დადგებო გაზაფხული,
 ახლა თუ გცივა და თოვს,
 ისევ აყვავდება იები და
 ნუშიც კვლავ დაგიხრის რტოს.

წავიდეთ, ძვირფასო, იქ, სადაც მთებია
 და ცაში წავარდობს ამაყი არწივი,
 მე სული მტკივა და მუზებიც კვდებიან,
 ნესტიან ქუჩაში ვერ გავთბი ბავშვივით.

ხო, ახლაც წვიმაა, ჩიორაც კანკალებს,
 მოვგევართ ერთმანეთს, ალალი გულებით,
 წავიდეთ, გავფრინდეთ ზეცაში, ვარსკვლავეთს,
 აქ ყოფნა ძნელია, ნატკენი სულებით.

რას მეტყვი სიახლეს, პატარა ჩიორავ,
 ჩემს მთაშიც აცივდა, თუ უკვე თოვლია?
 ფოთლები დასცვივდა იმ შინდსაც იორთან,
 თუ ისევ ქარს ებრძვის, ვით თეთრი თოლია?

ალაზანის ველებზე ფერების სიუხვემ,
 ნეტავ თუ არია ის ცელქი გოგონა,
 ფეხმარდი ცხენით რომ გაფრინდა ქიუხზე
 და როგორ უყვარდი... მწველად და ბობოქრად.

კვეტარზეც ჩამოდგა ნისლების სავანე,
 სულიერის კოშკიდან თუ მიხმობს ოლოლი,
 გავფრინდეთ ჩიორავ დღეს თუნდაც დაღამდეს,
 არ მითხრა, რომ მტოვებ, შემინდე ობოლი.

მე ის წლები გამახსენდა, იცი?
 სულ პატარა, ოცნებებით სავსე,
 მახსენდება ის გიჟმაჟი გოგო
 და ბავშვობის მოგონებით მავსებს.

ცელქი ბავშვი, ასკინკილით მხტომი,
 თვალში მუდამ ჭინკები რომ უზის,
 ხალისით და ოცნებებით მდიდარს,
 არც შიში აქვს, არც არაფერს უფროთხის.

ეკალბარდში მიუყვება აღმართს,
 უკან მისდევს ნაფხეზურებს შვლისას,
 თვალი მოჰკრა იქ, ქარაფთან ახლოს,
 ლალი შვილი, თანშეზრდილი მთისა.

თითქოს უცდის მის აღმასვლას ზევით,
 ნებიერად გადმოსცქერის მშვიდი,
 ისიც მიდის ჯიუტად და მარდად,
 ჩაიხუტოს გულში მთების შვილი.

მაშინ, როცა მიაღწია უკვე,
 რომ ქარაფთან შეხვედროდა კიდეც,
 მთის არწივმა ჩაუქროლა გვერდით
 და კლანჭებით ნებიერა მისთრევს.

ცხელმა ცრემლმა დაასველა თვალი,
 სდია არწივს იმ ქარაფზე მარტომ,
 რას იზამდა ის უმწეო ბავშვი,
 ზის და ისევ ნებიერას დარდობს.

ნანა გიგუაშვილი

დაიბადა ქალაქ ხაშურში, 1967 წელს. წარჩინებით დაამთავრა ალის საშუალო სკოლა. ბავშვობიდან წერს ლექსებს. მისი ლექსები იბეჭდებოდა რაიონულ გაზეთებში; რამდენიმე ლექსი დაიბეჭდა ელენე დიდიმამიშვილისა და მამა სტეფანეს საიუბილეო წიგნებში. 1987 წელს ჩაირიცხა და წარმატებით დაამთავრა თბილისის N3 სამედიცინო სასწავლებელი, ახალციხეში.

ამჟამად გახლავთ ემიგრაციაში, იტალიაში, სადაც სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების პარალელურად, სპეციალურ სასწავლებელში, შეისწავლა იტალიური ენა; უანგაროდ ეხმარება ენის შესწავლის მსურველ ემიგრანტებს. წერს და აქვეყნებს საკუთარ ლექსებს საქართველოში. ახლახან არჩეულ იქნა ჯუმბერ ლეჟავას სახელობის საერთაშორისო სამეცნიერო აკადემიის წამდვილ წევრად და გადაეცა საპატიო დიპლომი. ჰყავს მეუღლე, 2 შვილი და 4 შვილიშვილი.

შეამდგომა განტოვაში

ტურგახსნილი ბროწეული საკოცნელად მიწვევს,
გულიც შეფერადებულა, სხვანაირად მიცემს,
დანისლული თვალებიდან მონატრება ცვივა,
მზე აცხუნებს შემოდგომის, მაგრამ სულში მცხივა.

მენატრება ჩემი ქვეყნის მთა-ბარი და მდელო,
ბავშვობიდან აქამომდე გატანილი ლელო,
მენატრება ჩემი სახლის სურნელი და ფერი,
ის დრო მიყვარს, როცა მქონდა სული ვარდის ფერი.

გამიხუნდა მოფერება, გადალულ დღეთა,
მომენატრა ჩემს ტაძარში კელაპტარის ღვეთა...
სული მენვის მონატრებით, მესერება გული,
ისე შორს ვარ, მონატრებაც გახდა უკვე რთული.

შემოვიხსნი რკინის ფიქრებს, შემოვიმტვრევ ხელში,
ნამოვდგები ფეხზე მყარად, გავსწორდები წელში,
მე უფალი არ დამტოვებს, დამადგება შველა
და ბავშვივით შემოვირბენ მამულს ფეხშიშველა.

კიდევ მოვა შემოდგომა მზის სხივების ფერი,
განათდება სიყვარული, ახლა ნაცრისფერი,
კვლავ შევალე სიხარულით ჩემი სახლის კარებს,
დარეკავენ მონატრების და შეხვედრის ზარებს.

ტუჩს გაიხსნის ბრონეული, მომანათებს ღიმილს,
მზის ნამწვევი ფოთლებიდან გაზაფხული ღვივის...
ანთებული თვალებიდან მონატრება ცვივა,
იმედებით შევიმოსე, სულში აღარ მცვივა.

სულის შენება

ზოგი აშენებს სასახლეს,
მე კი ვიშენებ სულს,
კედლები ამოვიყვანე,
ჭერქვეშ მოქცევა მსურს,
რკინის კარები შევკიდე,
ნდობით გავუღე გულს,
ვემეგობრები წყენას და
ვედიდგულები შურს.
დასამშვიდებლად სულისა,
ვიკრებ მზისაგან სხივს,
არა ვარ მონა ფულისა,

არასდროს არ მსურს სხვის...
შიგნით მაქვს ჩემი დარდები,
ფანჯრიდან ვატან ქარს,
ვლოცულობ წმინდა ხატებთან,
ვეამბორები ჯვარს.
წუხილს ღიმილით გამოვცვლი,
რწმენით ავავესებ თასს,
სიკეთის ხურჯინს მოვიგდებ,
აღმა შევყვები გზას.
უფლის იმედად ვიქნები,
კედლებს შევაველებ თვალს,
ტაძარში დავდებ საკმევლის,
სხვათა სითბოსთვის კვარს.
ზოგი იშენებს სასახლეს,
მე კი ვიშენებ სულს,
კედლები ამოვიყვანე,
ჭერქვეშ მოქცევა მსურს.
თვალებდახრილი მორჩილად
საძირკველს ვუმზერ ძველს,
თუ სწორად ამოვაშენე,
ღმერთი დამადგამს ჭერს.

სხვა დროა, სხვა ჟამი...

ისევ ის გოგო ვარ, წრფელი და ხალასი,
გულში სიყვარული დამყვება უფლისა,
წლებიდან მომესმის შრიალი ფოთლების,
ხმაური დიდ სახლში, ტკაცუნის ბუხრისა...

მეც გამოვიარე ბავშვობის სიამე,
მერე სიყვარულის და ჟამი მწუხრისა,
მეცა მაქვს ცხოვრების ტკივილი ნაგემი,
წუხილი მამულის და დედის გულისა.

სხვა დროა, სხვა უამი, მეც არ ვარ პატარა,
სიმართლემ შეალო კარები სულისა,
ვებრძვი არსებობის ჩაკირულ სიმრუდეს,
ერის ჩაძინებამ მთლად გამაგულისა!

სინანულს მოვუხმობთ, თორემ დატრიალდა
შეფუთულ სიბილწის სურნელი ფულისა,
თუ არ შევინანებთ ცოდვებს, ქართველებო,
ტოლობა ჩვენს ყოფას ექნება ნულისა.

გაცვდა შემეცნების სქელი თავსაბური,
დრო დადგა ყანებში ახალი ხნულისა,
ვინანოთ! ვილოცოთ! რომ დედამინაზე
დაგვიდგეს დრო მშვიდი და სიხარულისა.

უფალმა სიყვარულით შექმნა სამყარო

აქ ავტირდები... ცას ავტკივდები,
ჰაერი სუნთქვას ხვნეშით დაინყებს,
სიტყვად მოვალ და გამოვვლინდები,
მუშების რაში საბელს აინყვეტს.

მოვალ სიმღერად, ნვიმად ზაფხულის,
გამოვაცოცხლებ ნამით ბალახებს,
გადავიკითხავ ლექსად დანერილ
სიტყვას, რომელიც ნამით მალალებს.

მთლად მივენდობი მალალ შემოქმედს,
შემოვინახავ მუშებს კიოდად...

მე ის ლექსი ვარ, რაშიც უფალმა
გამოამწყვდია, რაც კი მტკიოდა.

ჩვენი ცხოვრება ცეცხლის ალია,
თანაცხოვრება ცეცხლის ლადარი,
თუ სიყვარულად აქ არ მოსულხარ
მამ არსებობის აზრი სად არი?

მიბოჭავს სულის სინრფელეს დარდი,
ნალველი გულში სევდისგან დნება,
წლები კი მირბის, ცხენივით მარდი...
აღსარებიდან ზიარი დგება.

დგას შემართებით მოძღვარი ქველი
საკურთხეველთან, მსახური ჩვენთა,
მომნატრებია სიმშვიდე ძველი,
მომძალებია გამხელა ღმერთთან.

უფალო, თუკი არა ვარ ღირსი,
თუკი არ გინდა ჩემი მოსმენა,
ისევ დავიცდი სულმოდრეკილი,
შემადლებინე მხოლოდ მოთმენა...

ამაზიდინე მხრებით ნატვირთი,
წამომაცენე ფეხზე ძალუმად,
შემადლებინე გულით ნაფიქრი,
შემიერთგულე კვლავ მამაცურად.

ღმერთო, მანამდე გამაძლებინე,
სიხარულისგან რეკდეს ზარები,
დამახრევინე თავი ლამაზად
და შემიფარე ნაზიარები.

მესხეთის მინავ, შენი მეკვლე ვარ,
 მესხეთის ცაო, შენი მლოცველი,
 პატარა გოჯიც არ დამრჩენია
 დასაკოცნი და დასალოცველი.

დგას ქვაფენილზე შედგმული ციხე,
 ხავსმოდებული ძველი ალაგი,
 ჩვენი წარსულის მემატთანე
 და წინაპრების ძვალშესალაგი.

ასვეტებულა ცაში ქონგური,
 ამღერებულა ხმაში ფანდურად
 და სიმალლიდან ციხე-კოშკები
 იყურებიან დარდიმანდულად.

გაბრწყინებულა ძველი სიცოცხლე,
 მოუხურია თექის ნაბადი,
 დგას მეციხოვნედ ისევ ამაყად
 განახლებული ჩემი რაბათი.

წყაროს ჩუხჩუხით ერთობა მოლი,
 ხეივნის ჩრდილში სხედან წყვილები,
 ღმერთო, გვიმრავლე საქართველოში,
 გასაჩენი და დასაწყვილები!

ციხის კიდეზე დროშა ფრიალებს,
 გუმბათით ბრწყინავს ძველი მეჩეთი.
 ლექსით მოვედი, ჩემო ლამაზო,
 სამლოცველოსთან კრძალვით შევჩერდი.

ღმერთო, დალოცე ქართული მინა,
 შეგვინარჩუნე ზნე და ადათი,
 რომ სამუდამოდ, საისტორიოდ,
 ისევ ბრწყინავდეს ძველი რაბათი!

ჩემი ლამაზი სოფელი, ჩემი პატარა ალი,
ჩემი დედ-მამის სითბო და ჩემი და-ძმების კვალი...
დავდივარ ფართო ქუჩებში, მისი შარბათით მთვრალი,
გული ამღერდა უბეში, როგორც ხელებში ქნარი.

აქ მეგულება, ამ სოფლად, ყველაზე კარგი ქალი,
ბებიაჩემის ხელებით ფართოდ გახსნილი კარი,
დარდით და ფიქრით დაღლილი, მისვენებული ქარი,
მინას მიფლული მარცვალი, დავინყებული კავი.

სოფლის მინდვრების ბიბინით გახარებული გული,
პაპის ნაცნობი ღიმილით მობრუნებული სული,
ეზოს კუთხეში ჯირკვებზე ძალით ჩაკრული ცული,
ბებიაჩემის ეზოში განახლებული ნუელი.

დედას პური და თონესთან მიტოვებული კვარი,
სახლის ფუძიდან გასული ჩემი ლამაზი გვარი....
სად არ ვიყავი, სად არ ვარ, მისკენ მიმირბის თვალი,
ჩემი ფესვები მეძახის, ჩემი პატარა ალი.

ქრისტო ხაჩიძე

დავიბადე 1999 წლის 23 ოქტომბერს. გავიზარდე ახალციხის რაიონის სოფელ საყუნეთში, 2017 წელს დავამთავრე საყუნეთის საჯარო სკოლა და ჯარის გავლის შემდეგ ჩავაბარე საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში ენერგეტიკისა და ელექტროინჟინერიის ფაკულტეტზე. ლექსების წერა 12 წლის ასაკიდან დავიწყე და ჩემი პირველი ლექსი მთვარეს მივუძღვენი. ჩემი ინსპირაციის წყარო შეიძლება გახდეს ნებისმიერი საგანი ან მოვლენა რაც გარკვეულ კვალს დატოვებს ჩემს გონებაში. ლექსების უმეტესობა ღამით ან გამთენიისას არის დაწერილი, რადგან შთაგონებას სიმშვიდეში ვპოვებ. ჩემი საყვარელი თანამედროვე პოეტები არიან: გენრი დოლიძე, როი აბუსელიძე, თემურ ელიავა, ხოლო ჩემთვის მისაბაძი პოეტები არიან: ლადო ასათიანი და მუხრან მაჭავარიანი

***

რა ქართველი არ გვინახავს, რა არ გვიცდია.
ვაი ვაგლახით რა ტკივილი არ განგვიცდია.

რაც დავიბადეთ, რაც კი გავჩნდით, მუდამ ვიბრძოდით.
ღვთისმშობლის კალთა გვიფარავდა, ესეც ვიცოდით.

ტაძრებს ვაგებდით, ვლოცულობდით, უფალს ვეძახდით,
რწმენა გაგვარჩნდა. ვადიდებდით მიწას ზეცამდი.

გაუტეხელი ციხე გვექონდა - შიგნიდან ვტეხდით
კვლავ მოღალატემ და ურჯულომ დაგვიფრთხო მტრედი!

თუ მოღალატე ერთი გვყავდა, გმირი ათასი.
ჩვენ დადიანი გამოვზარდეთ უფლის კალთაში.

თუ მონასტერი გაგვისწორა მტერმა მიწაზე.
ჩვენ ათჯერ მეტი ავაშენეთ მტრების ჯინაზე!

არ დაგვიტივეს ქვა ქვაზე და აღარც საბძელი.
ასე ტანჯვაში დღემდე ვცოცხლობთ, დღემდე გავძელით.

გვეამაყება. ქართველობა გვეამაყება!
ჩვენ ხომ წინაპრის გენი შეგვრჩა - უფლის ხატება.

ვუყურებ ზეცას, მოელვარე სამშობლოს გუმბათს.
დღემდე მოვედით, დღემდე ვცოცხლობთ, მადლობა უფალს.

***

ერთი ქოხი, ოთახი, მოგიზგიზე ბუხარი,
ჩემთვის საკმარისია ლექსის განაპნკალები,
მოდი, ქმარი დამარქვი, მერე ყველას უთხარი,
რასაც ჩემში ხედავენ თაფლისფერი თვალები,

მე თოვლი ვარ პირველი-შენ ამ თოვლზე მზის სხივი,
ვდნები, მერე ვორთქლდები ცაზე დაგიღრუბელდი,
ახლა შენ ნყვეტ ყველაფერს, სხივებში რომ იცინი,
მერე მომარიდებ და როგორც თოვლი ვბრუნდები,

ახლა კი სულერთია ჩემი ბედის ცვლილება,
როგორც უნდა ბუნებას: თოვდეს, ნვიმდეს, ელაფდეს,
განრისხებულ ამინდებს თოკავს ლექსით მხილება,
მე მაქვს ჩემი ამინდი რომ სულ ჩემში ლელავდეს.

ერთი ქოხი, ოთახი, მოგიზგიზე ბუხარი,
ჩემთვის საკმარისია ლექსის განაპნკალები,
მოდი ქმარი დამარქვი მერე ყველას უთხარი,
რასაც ჩემში ხედავენ თაფლისფერი თვალები...

სული შერჩენილი თოკზე,
 გული ჩარჩენილი მკერდში,
 ბოლო შემოვდექი მორზე,
 მერე ლექსებივით შევრჩი,
 მივიწყებული და შორი,
 გადაცრეცილი და მწირი,
 თითქოს გადაღლილი შრომით,
 თუმც არ მიშრომია ვიცი,
 სადღაც მიყუჩებულ კუთხეს,
 სხეულით მივეყრდენი კედელს,
 მუხლები ჩაჩოქებას უძღვებს,
 სხეული ფეხზე დგომას შეძლებს,
 ახლა სულ არ ვჩივი ტკივილს
 ახლა სუნთქვას ვჩივი მხოლოდ,
 გულის აჩქარება მივლის,
 სიკვდილ-სიცოცხლესთან ვომობ.
 შენ რა გენაღვლება სულო,
 თოკზე ქანაობ და თვრები,
 სულ რომ მიმატოვე, სულ რომ
 ველარ აღმადგინე მკვდრეთით.
 ეს ხომ ვარდისფერი ეკლებია,
 ეს ხომ ეკლის ფერი ვარდებია,
 ისევ არაფერი შემძლებია,
 თუმც შესაძლებლობა რამდენია
 რალა დავამატო მეტი,
 როგორ დაგიმტკიცო მეტად,
 რომ მე არ ვყოფილვარ ფეტვი,
 რომ გადვიქეცი ფეტვად.

სულის ეშაფოტს ვზომავ განცდებით,
 სილურუე მთების ხმა და სიმკაცრე,
 წვიმს და სიყვითლით მზესთან ვმარცხდები,
 ქარი მოიტანს შფოთვას წინანდელს,

ჩამოძენილი ღრუბლების ფლოტი,
 სულის სიმძიმეს ჰგვანან ზედმეტად,
 იესოს ზურგზე იარა შოლტის,
 ტკივილს დაუდგეს მსახურ კერაებად,

ამოისუნთქა ქარმა ფოთლები,
 ობოლი ბავშვის ცრემლებით სავსე,
 დგანან ხეები, როგორც მშობლები,
 მკვდართა სილურჯის განწირულ ხმაზე.

შიზოფრენიულ აზრთა მიდამო,
 უსინათლოთა სანათალია,
 სულ რომ ლოცვების ხმიდან მიწამო,
 მერწმუნე მაინც შენი ბრალია,

გადაყლაპული ნერწყვის სიმწარე,
 ვადაგასული აბების მსგავსად,
 იგრძენი, მაგრამ მაინც იწამე,
 რომ მისი ლექსი სიყვარულს გავდა,

აკანკალებულ ქართა ტალღები,
 ზღვა ტალღებივით ვერ მშვიდდებიან,
 თითქოს უმნიკვლოდ იდგნენ ქალები,
 და სანთლებივით იღვენთებიან,

ყმუილი, როგორც მდუმარე ექო,
 ისმოდა მთების სილურჯეებთან,
 განწირულ ლექსებს იმედი ერგო,
 და ამომშრალი სიმუნჯე ღმერთთა.

***

უხდება ამინდებს ეს სითავხედე,
რომ გავხარ ძალიან ჩემ გილიოტინას,
და როგორც ცხენები, ფიქრები გავხედნე,
მე ვიცი, ზამთარი სიყვარულს მოგიტანს.

გზადაგზა სისხლიან ვარდებთან ვჩერდები,
უსაშველოა ამ ლექსთა სიმწარე,
კრთებიან თვალებთან იმედის ფერები,
და მაინც ამინდი ლექსებით ვიკმარე.

მომიტანს, მომიტანს ახალს და სრულყოფილს,
კმაყოფილს რომ გხედავ, ეს უკვე კარგია,
აქამდე ნანახი ღიმილი სულ მყოფნის,
ღიმილი, რომელიც არაფრად მარგია.

ახლა კი სიცილი ზედმეტად სწორია,
იმდენად სწორია, წასვლა რომ არჩიე,
იცოდი, რომ ეს გზა გრძელი და შორია,
მადლობა, ძვირფასო, რომ გადამარჩინე.

***

ენდე მეთევზეს, მკვლელს და მამაძაღლს,
ენდე პატრიოტს, ქვეყნის მოხელეს,
ენდე ქურდს და ლოტს, ყველა მამაკაცს,
მაგრამ არასდროს ენდო პოეტებს.

გჯეროდეს მღვდელის, ღმერთის, ჯადოქრის,
გჯეროდეს მეკობრის, ვინმე ოხერის,
გჯეროდეს თუნდაც მატყუარების,
არ დაიჯერო ოღონდ პოეტის,

არ გიღალატებს ორგული, მხდალი,
ბრძენი, სულელი, ან მექალთანე,
არ გიღალატებს უცხო, საწყალი,
მაგრამ პოეტი სულ გიღალატებს,

იცნობ გულწრფელებს, სუსტებს, ძლიერებს,
ანგელოზებს და სულგრძელ ბოროტებს,
იცნობ ვაჟკაცებს, მშიშრებს, ჩერჩეტებს,
მაგრამ ვერასდროს იცნობ პოეტებს.

***

შემომრჩა სევდა! უსაშველო ლექსი ფურცლებად,
მიყვები ბილიკს უსასრულო დასასრულისკენ,
დროგაცვეთილი სიყვარულიც უდაბურდება,
ამინდებივით არეული მკერდში გული ცემს.

ვენებდახსნილი ღრუბლებიდან ჩემი სისხლი წვიმს
და თუ ნახვედი, იცოდე, რომ ვერ დაბრუნდები.
იქნებ კარგია, რომ ნახვედი... ასე... ვინ იცის,
სიმარტოვისთვის მიმიყრია შენი ხურდები.

გადატყდა ფიქრი უსაშველო... თითქოს არ წუხდეს.
დრო სიკვდილისთვის? თუ პირიქით?... მარყუჟს არ ამზადებს.
მაინც ვერ ვხვდები შანსს მაძლევს, თუ მიჭერს მარწუხებს?
გამუდმებით რომ ვაფუთხებდი... ძირს... არამზადებს.

ცდილობ გაათბო... არ გამოგდის ცივი ხელებით.
რატომ გგონია სიყვარული კვალს რომ არ ტოვებს?
ფილტვებში ჰაერ-გაყინული... კვდები ხველებით...
მოგონებები წარსულიდან... გკლავს სიმარტოვე.

და რატომ ცდილობ სიყვარული წვიმის წვეთს ჰგავდეს...?
მაინც ცრემლებით ვეფერები სისხლიან ვარდებს...

შენზე ვფიქრობ მდუმარე... გრძნობას ლექსი ვუშენო,
 მარტივით რომ მაგიჟებ, ვერ ვიცოცხლებ უშენოდ.

ლამით ისევ მარტო ვარ, მესმის ქარის ნოტები,
 როგორც უკვე გითხარი, უშენობით მოგკვდები.

მახსოვს შენი ცრემლები, წვიმის წვეთი მინაზე,
 კიდევ მინდა შევიგრძნო მაგ ტუჩების სინაზე.

მარტის თვეში გავცვალოთ კოცნა, როგორც ბექდები,
 ოღონდ არ გამაგონო, რომ გტანჯავენ ეჭვები...

აივნიდან ვუყუროთ ღამით მთვარის ნათებას,
 მერე ვნება ვაჩუქოთ სიყვარულის ანთებას.

შენს თვალებში ვკითხულობ შენთან ყოფნის განაჩენს,
 ჩაგიხუტებ, გაკოცებ, ყურში გეტყვი დანარჩენს.

მახსოვს პირველი კოცნა, დრო და სივრცე გაჩერდა,
 ახლა, ცოტა არ იყოს, უშენობა დამჩემდა.

გული ცრემლებს ერევა, ახლა ლექსიც ვერ ტირის,
 ნუთუ ჩემში ჩასახლდა უსაშველოდ შექსპირი,

ღამეს ლურჯი ფიქრები ზღვაში არ ჩაეტია,
 რადგან ეს სიყვარული სამყაროზე მეტია.

მოდით გრძნობას გაგატან გადახსნილი ვენიდან,
 თუმცა ერთი იცოდე, გული ამდენს ვერ იტანს.

მხოლოდ შენით ვსუნთქავ და კვლავ გისუნთქავ არ ვცდები,
 და ღრუბლიდან იცლება წვიმის წვეთად განცდები.

გრძნობა გამიერთგულდა... რა ვუშველო დანარჩენს?
 ჯერ მაკოცე და მერე ხელს მოვანერ განაჩენს.

2016

ამგვარად ის უფრო ჩემშია, (ვიდრე შენ)
 მდინარის მოტანილს ვაგროვებ ნაფოტებს,
 რადგანაც არა მაქვს სახლი და ვიშენებ.

ხანდახან მდინარეც შრება და ორთქლისგან,
 ფილტვები მევსება, შევეშვი თამბაქოს
 როგორც შენ, ამიტომ არ ვიცი როდისლა
 იწვიმებს რომ წვიმამ თავიდან დამალვოს.

ისედაც დამპალი ფიქრით და ესეც ხომ
 ადვილი სათქმელი და ასატანია.

ან კიდევ სიტყვები ვის უნდა ვესესხო?
 ისიც ხომ სესხია და მისატანია.

ახლა კი ძნელია გამიგო მერწმუნე
 მეც არ შემიძლია გავუგო ჩემ ეგოს,
 სული თუ სხეული რაღაც ხომ შეგწირე
 და იქნებ როგორმე მცირედიც შეგერგოს.

მე ვიცი ტკივილი რომ აღარ დამტოვებს,
 ამგვარად ის უფრო ჩემშია (ვიდრე შენ),
 მდინარის მოტანილს ვაგროვებ ნაფოტებს
 რადგანაც არა მაქვს სახლი და ვიშენებ.

ედიშერ ნარიმანიძე

26 მაისის „დღესასწაული“ დაკავრობილ საქართველოში (1923-1924 წწ.)

XIX საუკუნის II ნახევრისა და XX საუკუნის I ოცეულის პოლიტიკურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა ვითარებამ შექმნა სუბიექტურ-ობიექტური წანამძღვრები რუსეთის იმპერიის დაშლისათვის. იმპერიის დაშლამ კი რუსეთის უღელ-ქვეშ ჩაგრულ ხალხებს ეროვნული თავისუფლება მოუტანა. ამ პირობებმა ხელი შეუწყეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ჩამოყალიბებას და არსებობას 1918-1921 წლებში.

1918 წლის 26 მაისს საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება და დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნა ეპოქალური მნიშვნელობის მოვლენა იყო ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში. ამ ისტორიული აქტით განხორციელდა ქართული ეროვნული მოძრაობის უმაღლესი მიზანი - ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა რუსეთის იმპერიის 117-წლიანი კოლონიური ბატონობის შემდეგ.

მართლაც, 1918 წლის 26 მაისი უმნიშვნელოვანესი და უბრწყინვალესი თარიღია საქართველოს ახალ და უახლეს ისტორიაში. ამ დღეს ქართველმა ხალხმა აღასრულა თავისი საუკუნეობრივი ნაოცნებარი - აღიდგინა სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი, რეალობად იქცა ის იდეალები, რაც 117 წლის განმავლობაში განსაზღვრავდა საქართველოს საუკეთესო შვილთა ცხოვრება-მოღვაწეობას.

1918 წლის 26 მაისს ბედნიერებით იყო „გაჟღენთილი“ მთელი საქართველო...

26 მაისი არის იმ რესპუბლიკის დაარსების დღე, რომელიც დაფუძნებული იყო მოწინავე ჰუმანურ იდეებზე, ევროპულ ღირებულებებზე.

სწორედ 26 მაისს იშვა ერთი მთლიანი ქართველი ერი, რომელმაც ერთხელ და სამუდამოდ გადაწყვიტა თავისუფლად, დემოკრატიულად და სამუდამოდ ცხოვრება; ერი, რომელმაც ერთხელ და სამუდამოდ თქვა უარი სხვა ქვეყნის ნაწილად ყოფნაზე; თქვა უარი იმ ქვეყანაზე, რომელიც, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრისა და დიდი პატრიოტის, ვლასა მგელაძის თქმით, სამოყვროდ მოსული, არამცთუ არ დაგვეხმარა ტანჯული სამშობლოს აღორძინებაში, არამედ ქვეყანა ააოხრა, მდიდარი ტაძარ-მონასტრები გაძარცვა, ღირსეული მამულიშვილები დახოცა, ცოცხლები ციხე-ციმბირში გამოაღპო, მშობლიურ ენაზე განათლება და წირვა-ლოცვა აკრძალა, ჩვენი ცხოვრება ჯოჯოხეთად აქცია, ერის სუვერენობა მოსპო (10;7).

1919-1920 წლებში საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის მნიშვნელობა კიდევ უფრო მეტი ადამიანისთვის გახდა ძვირფასი და გასაგები...

მართალია, მხოლოდ 3 წლის დამოუკიდებლობა მცირე დროა და ერთი გაელვებაა ქვეყნის ისტორიისათვის, მაგრამ კონსტანტინე გამსახურდიას სიტყვებით რომ ვთქვათ, „1918 წლის მაისის 26 ახალი ეპოქა იწყება საქართველოს ისტორიაში. 3 წელი დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობისა უფრო ძლიერი იყო თავისი განცდის ინტენსიურობით, ვიდრე ჩვენი მონობის ასი წელი“ (7). საქართველოს არსებობისა და გამორული ბრძოლის მატთანში 1918-1921 წლები მოინათლა, როგორც „პატარა ოქროს ხანა“ არამარტო პოლიტიკური თვალთახედვით, არამედ იგი გახდა სიცოცხლისა და ბრძოლისუნარიანობის, სულიერი მხნეობა-შემართებისა და სიმტკიცის, მისი უკეთესი მერმისისათვის ფიქრისა და თავისუფლების კვლავ გარდაუვალობის კარგი პერსპექტივა.

1921 წლის თებერვალ-მარტის ცნობილი მოვლენების შემდეგ, საბჭოთა რუსეთმა იმპერიული და იდეოლოგიური ინტერესებიდან გამომდინარე, დაამხო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) არსებობა, რითაც დაარღვია საქართველო-რუსეთის 1920 წლის 7 მაისის სამშვიდობო და სამოკავშირეო ხელშეკრულება და შეიარაღებული აგრესიის გზით მოახდინა მის მიერვე ცნობილი ქვეყნის ოკუპაცია, რასაც შემდგომში მისი ფაქტობრივი ანექსია მოჰყვა. დემოკრატიული რესპუბლიკის

მთავრობამ კი პოლიტიკურ და სამხედრო მოღვაწეთა ერთ ნაწილთან ერთად ემიგრაციის (საფრანგეთი) მწარე ხვედრი გაიზიარა. საბჭოთა რუსეთმა საქართველოს ოკუპაციითა და ანექსიით ფიზიკურად დაღუპა დემოკრატიულ რელსებზე, სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-კულტურული აღმავლობის გზაზე მდგარი საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. მან ქართველ ხალხს მეორედ დაადგა მონობის მძიმე და სამარცხვინო უღელი და საქართველო მეორედ ჩაითრია იმპერიის მარწუხებში.

სწორედ აღნიშნულმა მოვლენებმა განაპირობა ის მწვავე განმათავისუფლებელი ბრძოლა დაკარგული ეროვნული დამოუკიდებლობის კვლავ აღდგენისათვის, რომელიც ქართველი ერის დიდი ნაწილის ნება-სურვილმა განაპირობა და რომელსაც ადგილი ჰქონდა საქართველოში მისი განთავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის უაღრესად მნიშვნელოვან 1921-1924 წლებში.

როგორც ცნობილია, საბჭოთა იმპერიალისტური რუსეთისა და საქართველოს ოფიციალური საბჭოთა საოკუპაციო ბოლშევიკური ხელისუფლების მესვეურთა ოფიციალური განცხადებით, 1921 წლის თებერვალში საქართველოში მოხდა მშრომელთა „შეიარაღებული აჯანყება“ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) მთავრობის წინააღმდეგ და საბჭოთა რუსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ „აჯანყებულთადმი“ „ძმური და მეგობრული დახმარებით“ 25 თებერვალს საქართველოში განხორციელდა „სოციალისტური გადატრიალება“ და „სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვება“, რის შედეგადაც დაემხო „კონტრრევოლუციონერ“ მენშევიკთა, მათი „კონტრრევოლუციური“ მთავრობის და მისი ევროპელი მოკავშირეების - გერმანიისა და ინგლისის 3 წლიანი პოლიტიკური და ეკონომიკური ბატონობა საქართველოში და საფუძველი ჩაეყარა საქართველოს „ნამდვილი მუშურ-გლეხური სოციალისტური სახელმწიფოს მშენებლობას“, „ამიტომ საქართველოსა და ქართველი ხალხის ნამდვილი დამოუკიდებლობისა და ეროვნული თავისუფლების, ბედნიერების, უკეთესი მერმისისა და ნათელი მომავლის დღე“ იყო არა 1918 წლის 26 მაისი, არამედ 1921 წლის 25 თებერვალი, როდესაც „ნამდვილად განთავისუფლდა საქართველო“; (1921 წლის 25 თებერვალს

საქართველოს კომუნისტური, საბჭოური წესით გამოცხადებული/ სუვერენიტეტი და არა საქართველოს ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, იურიდიულად ცნო საბჭოთა იმპერიალისტურმა რუსეთმა რუსეთ-საქართველოს 1921 წლის 21 მაისის ხელშეკრულებით).

1921 წლის 25 თებერვალი, ისე როგორც 1801 წლის 12 სექტემბერი, ყველაზე უდიდესი დამარცხების თარიღია ჩვენი სამშობლოს - საქართველოს ისტორიაში...

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) მთავრობას საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის მესამე წლისთავის აღნიშვნამდე ზუსტად 3 თვე დააკლდა. 1921 წლის 25 თებერვლის ოკუპაციამ 70 წლით დაასამარა დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფო, თუმცა, ბედის ირონიით, 1921 წლის 26 მაისს საქართველოს დამოუკიდებლობის დღე მაინც „საზეიმოდ“ აღინიშნა...

ბოლშევიკებმა ზუსტად იცოდნენ, რომ 1921 წლის 26 მაისს ქართველები გამოვიდოდნენ დამოუკიდებლობის დღის აღსანიშნავად, ამიტომ პროტესტისა და დაძაბულობის შესაკავებლად, თვითონ ჩაატარეს 26 მაისობა, რომელიც თავისებურად გადააკეთეს ერის თავისუფლების დღედ.

ქართველი ხალხი მართლაც დაძაბული ელოდა დამოუკიდებლობის დღის მოახლოებას. საქართველოს მაშინდელმა საბჭოთა საოკუპაციო ხელისუფლებამ - „რევოლუციურმა კომიტეტმა“ („რევკომმა“) სცადა ქართველი ხალხის დარწმუნება იმაში, რომ ერთი ცუდი პარტია ჩაანაცვლა მეორე, კარგმა პარტიამ და, რომ ეს გარემოება არანაირად არ ხელყოფდა საქართველოს დამოუკიდებლობას:

„წარსულის გამოსწორება“ - სწორედ ამ სულისკვეთებით იყო გაჟღენთილი 1921 წლის 26 მაისის გაზეთ „კომუნისტის“ ყველა პუბლიკაცია, რომლებშიც საუბარი იყო არა საქართველოს დამოუკიდებლობის ხელყოფაზე, არამედ მენშევიკების ღალატზე, მათ ნაციონალიზმზე, ბურჟუაზიულ ცოდვებზე და, რომ ქართველი მშრომელი ხალხის ინტერესებს მხოლოდ კომუნისტური პარტია დაიცავდა.

ბოლშევიკებმა, რომლებიც ჯერ მყარად ვერ იდგნენ ფეხზე, ყოველივე ეს თქვეს და გააკეთეს იმისთვის, რომ დრო მოეგოთ და კიდევ:

ამკვიდრებდნენ გადატრიალების ვერსიას. ამბობდნენ, რომ ეს იყო არა ერთი სახელმწიფოს (საბჭოთა რუსეთის) მიერ მეორე სახელმწიფოს (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის) დაპყრობა, არამედ ეს იყო გადატრიალება. უნდოდათ გადატრიალების რიტორიკის გასაღება ისევე, როგორც თავის დროზე ბოლშევიკური გადატრიალება (1917 წლის 25 ოქტომბერი (ახ. სტ. 7 ნოემბერი)) მონათლეს სოციალისტურ რევოლუციად, ამიტომ, საქართველოს კომპარტია და ბოლშევიკები ხაზს უსვამდნენ იმას, რომ საქართველო იყო საბჭოთა, მაგრამ დამოუკიდებელი რესპუბლიკა და, შესაბამისად, 26 მაისიც დაიგეგმა, როგორც ამ ვერსიის გასამყარებელი პიარ - აქცია. პრესის ფურცლებზე დაიწყო ბოლშევიკების „რიტორიკა“ დამოუკიდებლობის 3 წლის იუბილესთან დაკავშირებით...

„გაუმარჯოს 26 მაისს! გაუმარჯოს მშრომელთა საქართველოს ქეშმარიტ დამოუკიდებლობას!“ - ვკითხულობთ გაზეთ „კომუნისტის“ 1921 წლის 26 მაისის ნომრის პირველ გვერდზე (6;1). საქართველოს მაშინდელმა საბჭოთა საოკუპაციო ხელისუფლებამ გადაწყვიტა, ოკუპაციის პირველ წელს შეენარჩუნებინა 26 მაისი, როგორც დამოუკიდებლობის იუბილე, იმის ხაზგასმით, რომ 3 წლიანი „მონობის“ შემდეგ, 1921 წელს, ქვეყანამ რეალური დამოუკიდებლობა მოიპოვა. (თუმცა, საქართველოს მაშინდელი საბჭოთა საოკუპაციო ხელისუფლება საგაზეთო სტატიაში - „**26 მაისის ნამდვილი სახე**“ მაინც შეეცადა ეროვნულ პოზიციაზე მდგარი ქართული საზოგადოება დაერწმუნებინა იმაში, რომ დამოუკიდებელი საქართველო შეიქმნა არა 1918 წლის 26 მაისს, არამედ 1921 წლის 25 თებერვალს: „რუსეთის პროლეტარული ფრონტის დეზერტირებმა, სოციალისტური რევოლუციის რენეგატებმა - მენშევიკებმა 1918 წლის 26 მაისს გამოაცხადეს ე.წ. „საქართველოს დამოუკიდებლობა“... ნამდვილი დამოუკიდებელი საქართველო მას შემდეგ შეიქმნა, როცა ის გახდა მუშების და გლეხების საქართველო. მთელი საუკუნეებით დამონებული ქართველი ხალხი სწორედ 1921 წლის 25 თებერვლის შემდეგ განთავისუფლდა

საქართველოს კპ და რუსეთის ძმური წითელი ლაშქრის დახმარებით... (5;1).

ქართული
ენების
საქართველო

1921 წლის 26 მაისი, საქართველოს დამოუკიდებლობის მესამე წლისთავი იმის გამო აღინიშნა, რომ ნულოვანი ლეგიტიმაციის მქონე საბჭოთა საოკუპაციო ხელისუფლება საზოგადოების გაღიზიანებას მოერიდა...

მართალია, ქართველი ბოლშევიკები არავითარ სიმპათიას არ იჩენდნენ 26 მაისის თარიღისადმი, მაგრამ იმის გამო, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921 წწ.) მხოლოდ 3 თვის გასაბჭოებული იყო და ქართველი ბოლშევიკების პოლიტიკური ძალაუფლება არ იყო მყარი, საჭირო იყო ქართველი ხალხის ფართო მასების მხარდაჭერისა და ნდობის მოპოვება, ამასთან ქართული ემიგრანტული და ევროპული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ელიტა, ეროვნულ ნიადაგზე მდგარი ემიგრანტული და ადგილობრივი ქართული პოლიტიკური პარტიები, ქართული ადგილობრივი, ემიგრანტული და ევროპული პერიოდული პრესა საბჭოთა იმპერიალისტურ რუსეთს ქართველი მოღალატე ბოლშევიკების ხელშეწყობით სამართლიანად ბრალად სდებდა 1921 წლის თებერვალ-მარტში საქართველოსადმი შეიარაღებულ აგრესიასა და დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) ოკუპაციაში, - ამ და სხვა გასაგები მიზეზების გამო, ხელისუფლების სათავეში მოსულმა ქართველმა ბოლშევიკებმა, გაითვალისწინეს რა ეროვნულ პოზიციაზე მდგარი ქართველი ხალხის მნიშვნელოვანი ნაწილის სულიერი განწყობილებაც, ამასთან ერთად, შესაძლო პოლიტიკური ექსცესების და გართულებათა თავიდან აცილების მიზნითაც, ოკუპაციის პირველ ეტაპზე, უპირატესობა „მიანიჭეს“ არა 25 თებერვალს, არამედ 26 მაისის თარიღს და მის „საზეიმო“ აღნიშვნას (რა თქმა უნდა, კომუნისტური გაგებით - „ამ დღეს აღინიშნოს საქართველოს განთავისუფლება იმპერიალიზმისგან, მენშევიზმისაგან და დამოუკიდებლობის მენშევიკური გაგების მთლიანი კრახი“ (3;1); „დღევანდელი 26 მაისი არის განთავისუფლება იმპერიალისტური კონტრრევოლუციის და მისი აგენტების - მენშევიკების ბრჭყალებიდან. წინა წლების ორი ზეიმი ეს არის ზეიმი დამონებისა, ხოლო დღეს წითელი დროშით ხელში ჩვენ ვიზეიმებთ მას, როგორც პირველ ჭეშმარიტ დღესასწაულს

ქვემარტად დამოუკიდებელ საქართველოსას“ (4;1); „1) „26 მაისს გამოცხადდა საქართველოს ხალხის დამოუკიდებლობის იდეა; 2) 26 მაისი შედეგია ოქტომბრის რევოლუციისა; 3) 26 მაისი მენშევიკების პარტიამ გამოიყენა საქართველოს მშრომელთა მასის დამონებისათვის, მენშევიკების და ბურჟუაზიის გასაძლიერებლად; 4) 26 მაისს ჩვენ, კომუნისტები ვუქმობთ, როგორც ნამდვილ დამოუკიდებელ დღესასწაულს, საქართველოს მშრომელთა მასის განთავისუფლებას მენშევიკების და ევროპის კაპიტალიზმისაგან“.

(8;5) მეტ-ნაკლებად ხელი არ შეუშალეს. ეს „დათმობა“, გარკვეულწილად განახლებული ეროვნული მოძრაობის შედეგიც იყო. ცხადია, შექმნილ ვითარებაში, საქართველოს კპ (ბ) ცკ ბიუროსა და პლენუმის ანტიეროვნულ პოლიტიკურ კანონმდებლობას მტკიცედ უნდა დაპირისპირებოდა მთელი ქართველი ხალხის ამალგებული ეროვნული თვითშეგნება, ეროვნული ერთიანობა, ქართველი ერის ურყევი ნება და სწრაფვა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) აღდგენისაკენ, რაც იყო არსებითი და უმთავრესი ეროვნული თავისუფლებისათვის მიმდინარე ბრძოლაში.

1918 წლის 26 მაისის დღესასწაული დიდი ზეიმით აღინიშნა დემოკრატიულ საქართველოში 1919 და 1920 წლებში. ამასთან მაშინ, როცა, 1918 წლის 26 მაისი ოქროს ასოებით აღიბეჭდა საქართველოს ისტორიაში და დემოკრატიული რესპუბლიკის მცირე ხნის არსებობის მიუხედავად, საქართველოს ისტორიაში 1918-1921 წლები მოინათლა, როგორც „პატარა ოქროს ხანა“ არა მარტო პოლიტიკური თვალსაზრისით, არამედ იგი გახდა სიცოცხლისუნარიანობის, სულიერი სიმტკიცის, მისი უკეთესი მომავლისათვის ფიქრისა და თავისუფლების კვლავ გარდაუვალობის სიმბოლო, ამიტომ საქართველოს კპ (ბ) ცკ ბიუროსა და პლენუმის ზემოთაღნიშნულ განცხადებებზე და გადაწყვეტილებებზე არ დააყოვნა საპასუხო, მკვეთრმა უარყოფითმა რეაქციამ:

ქართველი ხალხის მნიშვნელოვანმა ნაწილმა საქართველოს კპ (ბ) ცკ ბიუროსა და პლენუმის მიერ მიღებული და კანონმდებლობის გზით ცხოვრებაში პრაქტიკულად გატარებული ანტიეროვნული პოლიტიკური ცვლილებები არ მიიღო და ბოლშევიკების

ქართული
საპარტიო

მიერ მოწყობილ 26 მაისის „დღესასწაულში“ მონაწილეობაზე უარი
განაცხადა:

ქართულმა საზოგადოებამ და პოლიტიკურმა სპექტრმა მალე
აუღეს ალლო რუსი ოკუპანტების და ქართველი ბოლშევიკების
ვერაგობას და დაუპირისპირდნენ კიდეც მას შემდეგი ტაქტიკით:
თბილისში, სადაც კომუნისტურმა რეჟიმმა დაგეგმა დამოუკიდებ-
ლობის დღის საბჭოთა სტილისტიკით აღნიშვნა, გამოაცხადეს
ბოიკოტი და მოუწოდეს მოქალაქეებს, არ მიეღოთ მონაწილეობა
ფარსში, რაც ასე მოხდა კიდეც: რეალურად 1921 წლის 26 მაისს
საქართველოს დამოუკიდებლობის დღე თბილისში ფაქტიურად
„იზეიმეს“ მხოლოდ ქართველმა კომუნისტებმა და რუსეთის საო-
კუპაციო ჯარის ნაწილებმა. ქართველი ხალხის უდიდესი ნაწილი
ქალაქ თბილისში არ გამოსულა დამოუკიდებლობის დღის საბ-
ჭოთა სტილისტიკით „სადღესასწაულოდ“.

ქართველი ხალხის უდიდესი ნაწილის ბოიკოტი თბილისში
პროტესტის დემონსტრირებად გადაიქცა...

განსხვავებული ვითარება შეიქმნა რეგიონებში, სადაც
წინააღმდეგობის მოძრაობის ლიდერების მითითებით, მოეწყო
სახალხო-საპროტესტო გამოსვლები ოკუპაციის გასაპროტეს-
ტებლად. სწორედ რეგიონებში გამოაჩინა ოკუპანტმა ნამდვილი
სახე: გამოსვლები ძალის გამოყენებით დაშალეს, რასაც მოჰყვა
მსხვერპლი გურიაში, იმერეთში, სამეგრელოში...

26 მაისის მიმართ საბჭოთა ხელისუფლების მიდგომა შეიც-
ვალა 1922 წლიდან. 1922 წლის 26 მაისს ბოლშევიკებს არც კი
უფიქრიათ დამოუკიდებლობის დღის აღნიშვნა: თუ 1 წლით ადრე
საბჭოთა ხელისუფლება აცხადებდა, რომ საქართველოს დამოუკი-
დებლობის დღე იყო 26 მაისი, უკვე 1922 წელს გამოცხადდა, რომ
26 მაისი არ არის ჭეშმარიტი დამოუკიდებლობის დღე და 25
თებერვალი უნდა აღინიშნოს, როგორც დამოუკიდებლობის დღე.
26 მაისის ღონისძიებები კი ოფიციალურად აიკრძალა (ერთი წლით
ადრე კი, 1921 წლის 26 მაისს, ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ
საბჭოთა სტილისტიკით აღნიშნა დამოუკიდებლობის დღისადმი
მიძღვნილი და დაგეგმილი „საზეიმო“ ღონისძიებები).

1922 წლის 23 მაისს სრულიად საქართველოს მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა საბჭოების აღმასკომის პრეზიდიუმმა გამოსცა ბრძანება №5, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„ამით საყოველთაოდ ვაცხადებთ, თანახმად აღმასკომის პრეზიდიუმის დადგენილებისა, რომ საქართველოს ნამდვილი დამოუკიდებლობს დღე არის 25 თებერვალი და არა 26 მაისი. ამიერიდან გაუქმებულია 26 მაისის დღესასწაულის უქმე დღე და მის ნაცვლად ძალაში შედის 25 თებერვლის დღე, როდესაც განთავისუფლდა საქართველო“.

ბრძანებას ხელს აწერდნენ: აღმასკომის პრეზიდიუმის თავმჯდომარე ფ. მახარაძე და მდივანი თ. კალანდაძე (2;1313).

ასე გამოცხადდა რუსეთის წითელი არმიის მიერ თბილისის დაკავების დღე დამოუკიდებლობის თარიღად...

საქართველოს საოკუპაციო მდგომარეობის გამო საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის დღის აღსანიშნავად ქართველი ხალხის 1922 წლის 24-26 მაისის მშვიდობიანმა დემონსტრაციებმა ქვეყნის ყველა კუთხეში საპროტესტო ხასიათი მიიღო. მიტინგები და საპროტესტო დემონსტრაციები მთელი საქართველოს მასშტაბით გაიმართა, მათ შორის გაიმართა თბილისშიც; მოსკოვის აგენტებმა და საოკუპაციო ხელისუფლებმა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ხალხის მიერ კულტურული ფორმით თავისი აზრის გამოხატვას და მდგომარეობის შეფასებას ვერ გაუძლეს, თავისუფალ აზრს მათ წინ დაახვედრეს სატუსალო, ცემა, სროლა და მკვლევლობაც კი. ეს რეპრესიები გაცილებით ადრე დაიწყო, ვიდრე თვით დემონსტრაციები. ამის მიუხედავად, ქართველმა ხალხმა ყველგან ნათლად გამოხატა ის, რომ იგი ვერასოდეს შეურიგდებოდა თავის მონობას და ურყევად სწამდა სამშობლოს აღდგენა ახლო მომავალში.

1922 წლის 24-26 მაისს საქართველომ კიდევ ერთხელ დაანახა მტერსა და მოყვარეს, რომ მისი დამონება და დამორჩილება არ შეეძლო არავითარ ძალას, რომ ქართველ ხალხს, - „უიარაღოს“ და „ბორკილგაყრილს“, საშინელი ტერორის პირობებშიც კი, შესწევდა სითამამე და ვაჟკაცობა აშკარად უარეყო მოძალადეთა უღელი.

ამრიგად, ქართველი ხალხის მნიშვნელოვანმა ნაწილმა 1921/ და 1922 წლებში, 26 მაისს, საქართველოში დაგმო 1921 წლის 25 თებერვალს საბჭოთა იმპერიალისტური რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისადმი (1918-1921 წწ.) განხორციელებული აქცია, საქართველოს ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის ბრწყინვალე დღესასწაულის - 26 მაისის შეცვლა 25 თებერვლით და აღიქვა რა საქართველოს უახლესი ისტორიის ეს თარიღი არა როგორც ბედნიერების, ეროვნული თავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის, ნათელი მომავლის დღე, - არამედ როგორც დიდი უბედურება, - მკაფიოდ გამოხატა სწრაფვა საქართველოს ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა და დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) აღდგენისაკენ, რითაც საქართველოს ოფიციალური საბჭოთა ხელისუფლების მესვეურთ და მათი სახით საბჭოთა იმპერიალისტურ რუსეთს დაანახა ის, რომ ქართველი ხალხის მნიშვნელოვანი ნაწილისათვის 1921 წლის 25 თებერვალი იყო არა მარტო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) დაცემის დღე, არამედ საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს დაცემის დღეც, რომ 1921 წლის 25 თებერვალს საქართველომ დაკარგა თავისუფლება და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, ამიტომ 1921 წლის 25 თებერვალი იყო არა მარტო საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს დაცემის დღე, არამედ ეროვნული მოძრაობის დასაწყისიც საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობისა და სახელმწიფოებრიობის აღდგენისათვის.

ქართველი ხალხის მნიშვნელოვანმა ნაწილმა 1922 წლის 24-26 მაისს საქართველოში მასობრივი მშვიდობიანი ანტიბოლშევიკური გამოსვლებით, საპროტესტო აქციებით, მიტინგებით და დემონსტრაციებით, მიღებული რეზოლუციებით, მიმართვებით და დადგენილებებით, საბჭოთა იმპერიალისტურ რუსეთს დაანახა და დაუმტკიცა ის, რომ ერთია ქვ ეყნის ოკუპაცია და ანექსია უცხო, რუსული ხიმტებით, საქართველოს თავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მოსპობა, საქართველოსა და ქართველი ხალხის მონის მდგომარეობაში ჩაყენება და სულ სხვა ქართველ ხალხში ეროვნული თვითშეგნების მოსპობა, ქართველი

ხალხისათვის ეროვნული თავისუფლებისა და ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის იდეის წართმევა; ქართველმა ხალხმა საჯაროდ ხმამაღლა განაცხადა სანუკვარი მიზნისათვის - სამშობლოს განთავისუფლების, საქართველოს ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა და დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) აღდგენისათვის განუწყვეტელი და მარადიული ბრძოლის სურვილი.

სასტიკი რეჟიმი მართლაც სასტიკი მეთოდებით ცდილობდა საქართველოში მყარად დამკვიდრებას. ქართველი ხალხის მცდელობას, არ დაევიწყებინა უახლესი წარსული, უზარმაზარი რესურსებითა და სასტიკი მეთოდებით უპირისპირდებოდა საბჭოთა რეჟიმი...

ბოლშევიკებმა ძალა არ დაიშურეს საიმისოდ, რომ ქართველი ხალხის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვასთან ერთად 1918 წლის 26 მაისის კვალაც წაეშალათ, თითქოს ამით, ერის ცნობიერებიდან დაკარგული თავისუფლების წაშლასაც მოახერხებდნენ.

თავისუფლების და დამოუკიდებლობის გარანტი, პირველ რიგში, ერი უნდა იყოს და ერმა უნდა დაამტკიცოს, რომ თავისუფლების და დამოუკიდებლობის ღირსია; საუკუნეების მანძილზე საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის ერთადერთი გარანტია იყო, არის და იქნება თვით ქართველი ხალხის შეგნებაში, რადგან ყოველივე განთავისუფლების დედაბოძი თვით თავისუფლების შეგნებაა. ეს შეგნება არასოდეს აკლდა ქართველ ხალხს. ყველაფერი შეიძლება წაართვან პიროვნებასა და ეროვნებას, მხოლოდ თავისუფლების შეგნებას ვერავინ წაართმევს მას...

საქართველოში ქართველ ხალხში თავისუფლების მოყვარე სული კი არასოდეს ჩამკვდარა...

1923-24 წლებში, დამოუკიდებლობის დღეს ხმამაღლა პროტესტი არ გამოთქმულა, რადგან ქართველი ხალხის მთელი ძალისხმევა მიმართული იყო ერთიანი, საყოველთაო-სახალხო აჯანყებისკენ და პატრიოტულ ძალებს მიაჩნდათ, რომ მალე შეიძლებოდა დამდგარიყო გადამწყვეტი მომენტი, პატარ-პატარა სტიქიური საპროტესტო აქციები კი, როგორც წესი, მთავრდებოდა დარბევა-

დახვერეთა-დაპატიმრებით და ძალას აცლიდა ანტისაბჭოთა
შეთქმულეზრივ მოძრაობას.

1923 წლის 26 მაისი წყნარად ჩატარდა. ზედმეტი მსხვერპლის
შიშით ეროვნული მოძრაობის მაკოორდინირებელი ორგანო, სა-
ქართველოს პოლიტიკური პარტიების ინტერპარტიული გაერთი-
ნება - „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტი“, იგივე
„პარიტეტული კომიტეტი“ წინააღმდეგი შეიქმნა გაფიცვებისა და
დემონსტრაციებისა, ამიტომ ის პროკლამაციების გამოშვებით და
მთელი საქართველოს მასშტაბით გავრცელებით დაკმაყოფილდა
(2;960). მიუხედავად ამისა, ოკუპანტები დიდ შიშში იყვნენ. მთელი
კვირეების განმავლობაში იყო ჩხრეკა და დაჭერა. თვით 25-26
მაისს, ღამით, პატრულები დადიოდნენ და ჯარს ყაზარმებში არ
ეძინა. არც 26-ში დღისით იყო ჯარისკაცების მეცადინეობა.
ყოველგვარი მოწოდებისა და ორგანიზაციული გავლენის გარეშე,
ეს დღე თბილისის დაბალი და საშუალო სასწავლებლების მოს-
წავლეებმა გაფიცვით აღნიშნეს. ზოგი სულ არ მივიდა სკოლაში,
ხოლო ზოგან გამოცხადდნენ და პირველივე გაკვეთილებიდან
მიანებეს თავი მეცადინეობას. გულზე თითქმის ყველას შავი
ლენტები ჰქონდათ გაკეთებული ეროვნული გლოვის ნიშნად. რუსი
ჯარისკაცები დაერივნენ მოსწავლეებს, მაგრამ ბევრგან ვერაფერს
გახდნენ. განსაკუთრებული სიმხნევე და სიყოჩაღე გამოიჩინეს
გოგობმა. ესენი პირდაპირ შეუდრეკელნი იყვნენ. ზოგიერთ
სკოლაში პატარ-პატარა დემონსტრაციებიც მოაწყვეს ეროვნული
სამფეროვანი დროშების გაშლით და ეროვნული ჰიმნის „დიდების“
სიმღერით; 26 მაისი მეტეხის ციხეშაც აღნიშნა გაფიცვით. ერთი
დღით ციხის ადმინისტრაციამ აღკვეთა სიმღერა და სიცილი.
სალამოს კი მთელი მეტეხის ციხის პატიმრები შეიკრიბნენ ციხის
ეზოში, იმღერეს „დიდება“ და „შენ მსხვერპლად დაეცი“ (2;1328).
საპროტესტო აქციის გამართვას თბილისში 1923 წლის 26 მაისსაც
შეეცადნენ, თუმცა მცდელობა ქართველმა ბოლშევიკებმა და
რუსმა ოკუპანტებმა მალევე აღკვეთეს (ე. ნ.).

ქალაქ თელავის სკოლაში უმცროსი და უფროსკლასელი
მოსწავლეები 1923 წლის 26 მაისს ეროვნული დროშებით გამოვიდ-
ნენ თელავის ძველ ბაღთან და დააგუგუნეს დამოუკიდებელი
საქართველოს ჰიმნი „დიდება“. მათ ქუჩაში დემონსტრაციებით და

მიტინგით გამოსთქვეს თავიანთი გულისწყრომა ეროვნული დღესასწაულის აკრძალვის გამო. ქართველი „ჩეკისტები“ და რუსი ჯარისკაცები დაერივნენ მათ და დაუწყეს ჯოხებითა და თოფის კონდახებით ცემა, დაუხიეს ეროვნული დროშები, დაიწყეს დაპატიმრება. ახალგაზრდობამ თითქოს გული იჯერა, მაგრამ შედეგი სამწუხარო იყო. დაპატიმრებულები პოლიტსამმართველოს ბნელ საკნებსა და სარდაფებში ჩაყარეს. შიმშილით, ცემითა და სხვა ტანჯვა-წამებით უნდოდათ მიეგნოთ მათი „წამქეზებლებისათვის“, მაგრამ ამაო იყო მათი ცდა.

ერთი კვირის შემდეგ მცირეწლოვანი მოსწავლეები გამოუშვეს, ხოლო ასაკით უფროსები: მ. ტროყაშვილი, კ. ჩახტაური, შ. ნაცვლიშვილი, ე. კოლოტაძე, კ. წყალობაძე, შ. მინდორაშვილი შორეულ ციმბირში გადაკარგეს (9;8).

1923 წლის 26 მაისს, „საქართველოს განთავისუფლების (დამოუკიდებლობის, - ე. ნ.) კომიტეტმა“ და საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულმა (მენშევიკურმა) მუშათა პარტიამ თბილისში გამოსცეს ერთობლივი მიმართვა ქართველი ერისადმი, სახელწოდებით „**26 მაისი**“, სადაც ხაზგასმული იყო ოკუპაციის პირობებში ქართველი ხალხისათვის 1918 წლის 26 მაისის დიადი აზრი და მნიშვნელობა, ის, რომ 26 მაისი ქართველი ერისათვის იყო არა მხოლოდ ისტორიული მოგონება, არამედ თავისუფლების დროშაც, მისი ბრძოლის ლოზუნგიც; მიზნის მისაღწევად კი საჭირო იყო მხოლოდ მოთმინება, ძალების დაზოგვა, აუჩქარებლობა, სისტემატური ბრძოლის და წინააღმდეგობის გაგრძელება დამპყრობლებთან მიმართებაში და უდრეკი რწმენა იმისა, რომ საქართველო კვლავ დაიბრუნებდა თავის დაკარგულ თავისუფლებას და დამოუკიდებლობას, ქართველი ხალხი იხსნიდა თავს ოკუპანტების ბრწყალებიდან; მიმართვაში, კერძოდ, ნათქვამია (სტილი დაცულია):

„26 მაისი არის ქართველი ხალხის აღდგომის დღე.

1918 წლის 26 მაისის გადაწყვეტილებით ქართველი ხალხის ცხოვრებაში მოხდა დიდი ისტორიული გარდატეხა. ამ დღეს მან დაამსხვრია ეროვნული მონობის ბორკილები, განყვიტა ის ძაფები, რომლებიც მას აკავშირებდნენ დიდ რუსეთთან. 26 მაისს ქართველმა ხალხმა მთელი მსოფლიოს წინაშე მიიღო საქართველოს

თავისუფლება და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. ეს მოხდა მძიმე პირობებში.

ყველა მხრიდან ანარქიის ტალღები იპყრობდნენ საქართველოს საზღვრებს, დამპყრობლები ჩრდილოეთიდან და სამხრეთიდან იმუქრობდნენ მისი მიწების მიტაცებით.

ამ პატარა ქვეყანას ყველა უყურებდა ხარბად, მზად იყვნენ ჩაეყლაპათ ის. ჩვენ არ გვქონდა ფინანსები და არსაიდან არ იყო დახმარება, რომ შეგვექმნა სახელმწიფოებრივი აპარატი, გვყოლოდა საჭირო შეიარაღებული ძალა, რათა დამშვიდებული გულით შევედგომოდით აღმშენებლობით საქმიანობას, მაგრამ ჩვენი ხალხის ენერგიამ, მისმა თავისუფლების სიყვარულმა და გატაცებამ დაძლიეს ეს ნაკლოვანებები და თავიდან აიცილეს დიდი საფრთხეები.

და აი, ეს სინამდვილე, ეს მახვილგონიური ფაქტი გახდნენ მიზეზი იმისა, რომ ვეროპამ, რომელიც ბოლო დრომდე უნდობლად უცქერდა საქართველოს, საბოლოოდ ცნო საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. მაგრამ ჩვენ მტერს არ ეძინა, ე. წ. საბჭოთა რუსეთს, რომელიც, კომუნისტურ სამოსელში გახვეული, უახლოვდებოდა კავკასიას და კერძოდ, საქართველოს ძველი ბნელი აზრებით და ბოროტი ზრახვებით.

ქართველმა ხალხმა სამი წლის განმავლობაში ვერ მოასწრო შეექმნა თავდაცვის ძლიერი ორგანიზაცია.

და აი, 1921 წლის თებერვალ-მარტში რუსეთი მოულოდნელად თავს დაგვესხა, დაგვიპყრო, წაგვართვა თავისუფლება, დაამყარა ჩვენთვის საზიზღარი რეჟიმი და სათავეში დააყენა დესპოტური მთავრობა. ამ დროიდან მოსკოვი მართავს, - უფრო სწორად არბევს, - ჩვენ ქვეყანას რუსი ჯარისკაცების მემკვიდრით. საოკუპაციო ჯარები ძველ რუს მოსამსახურეთა და სომეხ შოვინისტებთან ერთად წარმოადგენდნენ ერთადერთ ძალას, რომლებზეც შეიძლება დაყრდნობა.

ორ წელზე მეტია, რაც ეს უცხო ძალა ჩვენთან დათარეშობს, არბევს სოფლებს და ქალაქებს, ხალხს ახდევინებს მძიმე გადასახადს, აპატიმრებს, ასახლებს, ხვრეტს. იდევნება ქართველი ხალხი და ქართველი ერი ფაქტიურად კანონგარეშეა გამოცხადებული. ყველა უცნობი უსაქმურები და მანანნალები წარმოადგენენ

ჩვენი ქვეყნის სრულყოფილებიან პატრონებს. ეხლა უკვე მოხუცი და ახალგაზრდაც - ყველანი დარწმუნდნენ, ყველამ ღრმად იგრძნო, - რა ძვირად ფასობს თავისუფლება და რა დამლუპველი და სამარცხვინოა - უცხოელთა ბატონობა.

26 მაისის დიდი აზრი და მნიშვნელობა ეხლა ნათლად გაიგო ქართველმა მუშამ და გლეხმა, მთელმა ქართველმა ხალხმა. ბინდი გაიფანტა, დაინგრა ცრუ ილუზიები და ქართველი ერი დღეს ნათლად ხედავს, რომ მისი ხსნა - მდგომარეობს მხოლოდ მისი ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენაში, რომ ქართველი ერი იარსებებს და განვითარდება, როგორც თავისუფალი ხალხი, - ან ის საერთოდ არ იარსებებს.

ამიტომ 26 მაისი ჩვენთვის არაა მხოლოდ ისტორიული მოგონება. ის მისთვის არის - თავისუფლების დროშა, - მისი ბრძოლის ლოზუნგი.

ეს დროშა ჩვენ ძალით გამოგვგლიჯეს ხელიდან, მაგრამ ჩვენ ჩვენივე ძალებით უნდა ავნიოთ ის კვლავ იმ სიმალეზე, იმისათვის, რომ განვმგმიროთ მტრის გული. 26 მაისი ჩვენ ამისაკენ მოგვინოდებს. მართალია, ოკუპანტები არ გვიბრალებენ, ცეცხლითა და მახვილით დათარეშობენ ისინი ქართულ მიწაზე, მაგრამ ეს - მათი დროებითი თარეშია. ისტორიამ უკვე გამოუტანა შესაბამისი განაჩენი დიდ რუსეთს, რომელმაც შეძლო რამდენიმე ერის შევიწროება და დაპყრობა. რუსეთს უკვე აღარ აქვს ძალები და საშუალება დიდხანს იბატონოს არარუსებზე, - მეტი აღარ შეუძლია მათი შევიწროება და ტანჯვა. მატერიალურად სუსტს, პოლიტიკურად და მორალურად განცალკევებულს, განადგურებულ და დასუსტებულ დიდ რუსეთს არ აქვს ძალები მთლიანად ჩაახშოს ერებისა და ხალხთა ძლიერი მისწრაფება თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისადმი (ხაზგასმა ჩვენია, - ე. ნ.).

შორს არაა ის დრო, როცა ლენინ-ბრუსილოვის მიერ აშენებული ქოხი დაინგრევა და საქართველო კვლავ დაიბრუნებს დაკარგულ თავისუფლებას.

ჩვენ დღეს არ მოვუნოდებთ ხალხს გამოვიდეს ქუჩაში. შექმნილ პირობებში საქართველოს განთავისუფლების კომიტეტი სთვლის ამას მიზანშეუწონლად; მას არ სურს ძალების დაფანტვა.

მაგრამ ის მოუწოდებს ყველას, მთელ ქართველ საზოგადოებას - იყოს მხნე და განაგრძოს სისტემატიური ბრძოლა და წინააღმდეგობა დამპყრობლებთან ურთიერთობაში.

დაე, არცერთი ქართველი ნუ დარჩება ერის განმათავისუფლებელი ბრძოლის მიღმა. ყველამ უნდა შევიტანოთ მასში შესაბამისი მატერიალური დახმარება, ან პირადი მონაწილეობით, საქმით და სიტყვით. ქართველი ერის ცოცხალმა ძალებმა უნდა შექმნან ერთი რევოლუციური არმია ჩვენი ქვეყნის ჯალათების წინააღმდეგ.

ამას გვავალებს ჩვენ 26 მაისი და ამას გვკარნახობენ ჩვენ ქართველი ერის საჭირობოროტო ინტერესები.

გაუმარჯოს 26 მაისს...

გაუმარჯოს საქართველოს დამოუკიდებლობას...

ძირს ოკუპაცია...

ძირს ტირანია და ძალადობა...

გაუმარჯოს ერის თავისუფლებას" (1;70-72).

ერთი წლის შემდეგ, საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული (მენშევიკური) მუშათა პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა 1924 წლის 26 მაისს თბილისში გამოსცა მიმართვა ქართველი ერისადმი, სადაც ხაზგასმული იყო ის, რომ გამარჯვებული მტერი - საბჭოთა იმპერიალისტური რუსეთი ცდილობდა დაევიწყებინა ქართველები-სათვის 26 მაისის დღე და თუ შესაძლებელი იყო სრულიად ამოეშალა იგი მისი მეხსიერებიდან, დღე, რომელიც ოქროს ასოებით იყო აღბეჭდილი ქართველი ერის ისტორიაში; მაგრამ ვერავითარი ძალა, თუნდაც ყველაზე უხეში და ბარბაროსული, ვერ ამოგლეჯდა ქართველი ხალხის გულის სიღრმიდან იმას, რაც შეადგენდა მის საკუთრებას და წმიდათა წმიდას; ის, რომ ნამდვილად ვერავინ გააუქმებდა 26 მაისის მნიშვნელობას და ვერავინ შეაბრუნებდა ისტორიის ჩარხს უკუღმა. გამოთქმული იყო უდრეკი რწმენა იმისა, რომ ადრე თუ გვიან დაემხობოდა „ჯალათებისა და ტირანების სამეფო“ და ქართველი ერი დაიბრუნებდა ვერაგულად წართმეულ თავისუფლებას, რომლის თავდები იყო ქართველი ერის მიერ ოკუპანტების წინააღმდეგ წარმოებული განუწყვეტელი ბრძოლა, ის ბრძოლა, რომელიც იყო მძიმე და ხანგრძლივი, მაგრამ საბო-

ლოო გამარჯვება და მომავალი იყო მხოლოდ თავისუფლების მოყვარე ქართველი ერის; მიმართვაში, კერძოდ, ნათქვამია (სტილი დაცულია):

„ქართველი ერის ისტორიაში 26 მაისი აღბეჭდილია ოქროს ასოებით. ამ დღეს ხორცი შეისხა ერთა თვითგამორკვევის პრინციპმა ჩვენში და საძირკველი ჩაეყარა საქართველოს დამოუკიდებლობას. განურჩევლად წოდებისა და კლასისა, აშკარად და ნათლად ქართველმა ხალხმა ამცნო მთელ ქვეყანას თავისი მტკიცე გადაწყვეტილება და ამცნო ყველას, რომ მას თავის დამოუკიდებლობის გარეშე არ შეუძლიან სიცოცხლე. 1918 წ. 26 მაისს დაწყებული, სამი წლის განმავლობაში ქართველი ერი იბრძოდა დამოუკიდებლობის დროშის ქვეშ და ბოლოს სისხლიდან დაცლილი დაეცა უთანასწორო ბრძოლაში. 1921 წ. 25 თებერვალს რუსის ჯარების ველური ურდოები ქართველი ერის მოღალატეების წინამძღოლობით შემოესივნენ საქართველოს და მიწასთან გაასწორეს. სისხლით და ბრძოლით მოპოვებული დამოუკიდებლობა რუსის ჯარების საოკუპაციო მთავრობამ გადაიარა ქართველი ერის გვამზე, მოსპო მისი სახელმწიფოებრივი არსებობა, ტალახში ამოსვარა მისი დროშა და მის ნაცვლად აღმართა გასისხლიანებული მოსკოვის ბაირალი. და ყველაფერი ეს ჩადენილ იქნა კომუნიზმის და სოციალიზმის სახელით. სამი წლის განმავლობაში მთელმა ქართველმა ხალხმა მწარე გამოცდილებით იგრძნო გემო რუსული კომუნიზმისა და დაინახა ნათლად, რომ ამ კომუნიზმის ნიღაბქვეშ იმალება ძველი ნაცნობი, შავრაზმელი და ვერაგი რუსის დერჟიმორია. ენა და სარწმუნოება, სულიერი და ნივთიერი დოვლათი, ყველა გაცამტვერებულია ამ დერჟიმორდას ჩექმით, გალატაკებულია ნივთიერად და დამონავებული სულიერად. მთელი ქართველი ხალხი, განურჩევლად მდგომარეობისა, განიცდის დამპყრობლების მიერ საშინელ დევნას და წამებას და აი ამ სულის შემხუთავ, ჯოჯოხეთურ პირობებში ქართველ ერს უთენდება 26 მაისის დღე. გამარჯვებული მტერი ცდილობს დაავინყოს ეს დღე ქართველებს და თუ შესაძლებელია სრულიად ამოშალოს იგი მის მახსოვრობიდან, მაგრამ ამაოდ!..“

„რაც ერთხელ ცხოვლად სულს დააჩნდების, საშვილიშვილოდ გარდაიცემის“.

ვერავითარი ძალა, რაც უნდა უხეში და ბარბაროსული იყოს/ იგი, ვერ ამოჰგლეჯს ქართველ ხალხის გულიდან იმას, რაც შეადგენს მის საკუთრებას, მის წმიდათა-წმიდას...

მართალია, წელს ქართველი ხალხი ვერ დაუხვდება 26 მაისს ჩვეულებრივი ზეიმით, მაგრამ ქართული დროშა მაინც იფრიალებს ამ დღეს ყველას გულში, ვისაც უყვარს თავისი სამშობლო და სწამს მისი დიადი მომავალი. ან ვინ გააუქმებს ნამდვილად 26 მაისის მნიშვნელობას? ვინ შეაბრუნებს ისტორიის ჩარხს უკუღმა? ვინ შეაჩერებს ქარიშხალს და ზღვის ღელვას? ვერავინ! ადრე თუ გვიან დაემხოვა ჯალათების სამეფო და ქართველ ერს დაუბრუნდება ვერაგულად წართმეული თავისუფლება. ამის თავდება ის განუწყვეტელი ბრძოლა, რომელსაც აწარმოებს დამპყრობლების წინააღმდეგ მთელი ქართველი ერი, განურჩევლად სხვა და სხვა პარტიებისა.

ჩვენ ვიცით, რომ ეს ბრძოლა ძძიმეა და ხანგრძლივი, მაგრამ მომავალი მაინც ჩვენია. ქართველი ხალხი არ აჰყვება წუთიერ ღელვას და აღჭურვილი დიდი მოთმინებით განაგრძობს ბრძოლას, დარწმუნებული იმაში, რომ ერთა თვითგამორკვევის პრინციპი მაინც გაიმარჯვებს ბოლოს და ხორცს შეისხამს ყველგან. ამის თავდება ის დიდი ცვლილება, რომელიც ხდება ამ ბოლო დროს დასავლეთ ევროპაში. ინგლისში, გერმანიაში და საფრანგეთში უკვე გაიმარჯვა დემოკრატია და რუსეთიც ადრე თუ გვიან იძულებული იქნება გაჰყვეს ამ გზას. მაშინ ჩამოჰკრავს ჩვენი ერის განთავისუფლების საათიც და ერთხელ და სამუდამოდ დაიმსხვრევა ტირანების სამეფო.

გაუმარჯოს 26 მაისს!

გაუმარჯოს ერთა თვითგამორკვევას!

გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოს!

გაუმარჯოს სოციალიზმს!

ძირს რუსის ჯარების საოკუპაციო მთავრობა!" (2;1597).

1924 წლის აგვისტოს აჯანყება დამარცხდა, რაც მრავალ ათას ქართველ პატრიოტს სიცოცხლის ფასად დაუჯდა, თუმცა, ამის მიუხედავად, 26 მაისის - საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის დღის ხსოვნა არც ამის შემდეგ არ დაკარგულა. ყოველი წლის 26 მაისს წინააღმდეგობის მოძრაობა მოუწოდებდა ქართველ

ხალხს, არ შერიგებოდნენ ოკუპაციას, ებრძოლათ ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის. ასე იყო 20-იანი წლების ბოლომდე, როცა ვრცელდებოდა როგორც საქართველოს იატაკქვეშეთში დაბეჭდილი პროკლამაციები, ასევე საზღვარგარეთიდან არალეგალურად შემოტანილი ქართული ემიგრანტული და უცხოური პოლიტიკური ლიტერატურა.

1918 წლის 26 მაისის ხსოვნა მრავალი ათეული წლის განმავლობაში გულით ატარეს არაერთი თაობის ქართველმა პატრიოტებმა...

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა

1. საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი (სრშსსა), ფ. 13, აღწ. 1, ს. 321, ფ. 70-72.

2. საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობისა და სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის არქივის ჰარვარდის ფონდის (აშშ) მიკროფირები (სცსსა, ჰარვარდის მიკროფირები), საქმე 960, 1313, 1328, 1597.

3. გაზ. „კომუნისტი“, 8. 05. 1921 წ., გვ. 1.

4. გაზ. „კომუნისტი“, 15. 05. 1921 წ., გვ. 1.

5. გაზ. „კომუნისტი“, 18. 05. 1921 წ., გვ. 1.

6. გაზ. „კომუნისტი“, 26. 05. 1921 წ., გვ. 1.

7. კ. გამსახურდია, სიტყვები ქართველ ერისადმი, გაზ. „სოციალისტ-ფედერალისტი“, №70, 26. 05. 1921 წ.

8. ბ. საბაძე, მეტყველი მოწმე, გაზ. „კომუნისტი“, 26. 05. 1990 წ., გვ. 5.

9. გ. არსენაშვილი, რაც ჩვენ ვერ შევძელით, გაზ. „მარავანდი“, №8 (12), აგვისტო, 1991 წ., გვ. 8.

10. ვლ. მგელაძე, 26 მაისი, პარიზი, 1934 წ., თბ., 1990 წ., გვ. 7.

**„ქართული ეროვნულ – პოლიტიკური ცენტრი
შსსკოთში“ ((„ქართული ეროვნული ცენტრი“), პარიზი,
1950 წ. 19 ნოემბერი) და „ქართული ეროვნული საბჭო“
(პარიზი, 1951 წ. 21 ოქტომბერი)**

XIX საუკუნის II ნახევრისა და XX საუკუნის I ოცეულის პოლიტიკურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა ვითარებამ შექმნა სუბიექტურ-ობიექტური წანამძღვრები რუსეთის იმპერიის დაშლისათვის. იმპერიის დაშლამ კი რუსეთის უღელ-ქვეშ ჩაგრულ ხალხებს ეროვნული თავისუფლება მოუტანა. ამ პირობებმა ხელი შეუწეეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ჩამოყალიბებას და არსებობას 1918-1921 წლებში.

1918 წლის 26 მაისს საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება და დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნა ეპოქალური მნიშვნელობის მოვლენა იყო ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიაში. ამ ისტორიული აქტით განხორციელდა ქართული ეროვნული მოძრაობის უმაღლესი მიზანი - ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა რუსეთის იმპერიის 117-წლიანი კოლონიური ბატონობის შემდეგ.

1921 წლის თებერვალ-მარტის ცნობილი მოვლენების შემდეგ, საბჭოთა რუსეთმა იმპერიული და იდეოლოგიური ინტერესებიდან გამომდინარე, დაამხო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის (1918-1921 წწ.) არსებობა, რითაც დაარღვია საქართველო-რუსეთის 1920 წლის 7 მაისის სამშვიდობო და სამოკავშირეო ხელშეკრულება და შეიარაღებული აგრესიის გზით მოახდინა მის მიერვე ცნობილი ქვეყნის ოკუპაცია, რასაც შემდგომში მისი ფაქტობრივი ანექსია მოჰყვა. დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ კი პოლიტიკურ და სამხედრო მოღვაწეთა ერთ ნაწილთან ერთად ემიგრაციის (საფრანგეთი) მხარე ხვედრი გაიზიარა.

საბჭოთა რუსეთმა საქართველოს ოკუპაციითა და ანექსიით ფიზიკურად დაღუპა დემოკრატიულ რელსებზე, სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-კულტურული აღმავლობის გზაზე

მდგარი საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. მან ქართველ ხალხს მეორედ დაადგა მონობის მძიმე და სამარცხვინო უღელნი და საქართველო მეორედ ჩაითრია იმპერიის მარნუხებში.

სწორედ აღნიშნულმა მოვლენებმა განაპირობეს ბრძოლა დაკარგული ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის კვლავ აღდგენისათვის, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციაში 1921 წლიდან...

ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია II მსოფლიო ომის შემდეგ, კვლავ აქტიურად აგრძელებდა ბრძოლას საქართველოს დამოუკიდებლობის აღსადგენად. II მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ უკვე არაერთი წლის უშედეგო მოღვაწეობისა და ბრძოლის მწარე გამოცდილება ჰქონდა ქართული ემიგრაციის ძველ და ახალ თაობას, საქართველოს განთავისუფლების იდეა კვლავ ცოცხალი და აქტუალური იყო. II მსოფლიო ომის დროს შეწყვეტილი ბრძოლა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის 1949 წლიდან გააქტიურდა. II მსოფლიო ომის დროს კი ქართველი ემიგრანტების ეროვნული მოძრაობის უპერსპექტივობას საერთაშორისო მდგომარეობა განაპირობებდა.

II მსოფლიო ომმა და ხანგრძლივმა იმედგაცრუებამ, ევროპაში მყოფ ძველ ქართულ ემიგრანტულ ბანაკს საგრძნობი ზიანი მიაყენა. შემცირდა მისი ძალები, მისი ერთი ნაწილი შორეულ ქვეყნებში გაიფანტა (არგენტინა, ჩილე, აშშ), მოიშალა პარტიული პოლიტიკურ-ორგანიზაციული სისტემა. მომხდარ უბედურებაში (1921 წლის 25 თებერვალი) დამნაშავის ძიებამ, ერთმანეთზე შეცდომების გადაბრალებამ ქართველი ემიგრანტები კიდევ უფრო დააშორა ერთმანეთს და დაუძინებელ პოლიტიკურ ოპონენტებად აქცია. მათ ვერ დაძლიეს ინდივიდუალიზმი, გათიშულობა, ურთიერთქიშპი, რაც ასე მცირერიცხოვან ემიგრანტებში წარმოუდგენელ მასშტაბებს აღწევდა. ამის შესახებ წერდნენ და მსჯელობდნენ თავადაც. პარტიებისა თუ ორგანიზაციების შეკრებებს ლაიტმოტივად გასდევდა ქართული ემიგრაციის გაერთიანების და ერთიანი ფრონტით ბრძოლის წარმოების საკითხი. მაგრამ ეს მიზანი ყოველთვის მიუღწეველი რჩებოდა, რასაც რამდენიმე მიზეზი განაპირობებდა. მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების ფონზე (II მსოფლიო ომის შემდეგ, II მსოფლიო ომის მიმდინარეობისას,

„ცივი ომის“ პერიოდში, როცა მსოფლიო დიდი სახელმწიფოების ინტერესთა კონფლიქტით იყო მოცული) მნიშვნელოვანი შედეგების მიღწევა ერთიანი ძალებითაც ძნელი იქნებოდა, გათიშულობისა და დაქსაქსულობის პირობებში კი ეს შესაძლებლობა უტოპიას ემსგავსებოდა. ქართველი ემიგრანტების დაქსაქსვა ხელოვნურადაც ხდებოდა. საუბარია საბჭოთა კავშირის მთავრობის, საბჭოთა ხელისუფლების და მისი სპეციალური სამსახურების მიერ ევროპაში გაგზავნილი აგენტურის შესახებ. მართლაც, ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის დასუსტების, ანტისაბჭოთა ძალების დევნისა და გაფანტვა-დაშლისთვის, ემიგრანტი პოლიტიკური ლიდერების ფიზიკური განადგურებისთვის განსაკუთრებით აქტიურად ცდილობდნენ და იღვწოდნენ ბოლშევიკები, რომლებიც ომის დამთავრების შემდგომ, გამარჯვებულ მოკავშირეთა პასპორტით, 2 წელიწადი დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში იმყოფებოდნენ და სასტიკად დევნიდნენ თავიანთ მონინალმდევე პოლიტიკურ ემიგრანტებს.

თუმცა II მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ მოკავშირეთა შორის წინააღმდეგობამ იჩინა თავი, მოხდა მსოფლიოს ძალთა ბიპოლარიზაცია. დაიწყო „ცივი ომი“. II მსოფლიო ომში, ბოლშევიკური რუსეთის მოკავშირე სახელმწიფოები, საბოლოოდ მიხვდნენ რუსეთის მზაკვრულ გეგმებს. დასავლეთის ქვეყნები იდეოლოგიურად და პოლიტიკურად დაირაზმნენ. მათი მთავარი ამოცანა კაცობრიობის უძველესი და სანატრელი უფლება - ადამიანთა და ერთა თავისუფალი, მშვიდობიანი ცხოვრება იყო. 1921 წელთან შედარებით, მსოფლიოს უკვე კარგად ჰქონდა გათავისებულ-გააზრებული კოლექტიური უსაფრთხოების პრინციპები და ის კონცეფცია, რომლის თანახმადაც თავისუფლება საყოველთაო ფასეულობაა და რომ საფრთხის შემთხვევაში იგი ერთხმად დასაცავია, თუ კაცობრიობას მართლაც სურს ნამდვილი, რეალური მშვიდობის დამყარება.

შექმნილი საერთაშორისო ვითარება ქართველმა ემიგრანტებმა საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ხელსაყრელ პირობად მიიჩნიეს. ემიგრაციაში არსებული პოლიტიკური პარტიები და ორგანიზაციები, რომლებიც საქართ-

ველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის იბრძოდნენ, განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან ამ მიზნის მიღწევის მეთოდებითა და ტაქტიკით. მათ შორის, ჩვენი აზრით, ყველაზე პროგრესული იყო ის გზა, რომელიც მიუხედავად პარტიული თუ ორგანიზაციული კუთვნილებისა, ემიგრაციის გაერთიანებას და საერთო ძალებით მიზნის მიღწევისათვის ბრძოლას გულისხმობდა. ქართველმა ემიგრანტებმა, შექმნილ რეალურ სიტუაციაში მიზნად დაისახეს, ევროპასა და ამერიკაში მყოფი ემიგრანტული ძალების კონსოლიდაცია და ერთობლივი ბრძოლის გაჩაღება. საჭირო იყო ორად გახლეჩილი ემიგრაციის გამთლიანება, ძველი პარტიული დაკვირვების, პიროვნული ამბიციების დავიწყება. იმპერიული რუსეთის წითელი არმიის მიერ ოკუპირებული და ანექსირებული საქართველოდან, უცხოეთში გადახვენილმა ქართველმა პოლიტიკოსებმა შეჰფიცეს ქართველ ერს, რომ ყველგან და ყველა პირობებში საქართველოს ეროვნული თავისუფლების აღდგენისთვის იბრძოლებდნენ. საქართველოს ეროვნული თავისუფლების აღდგენისათვის ბრძოლაში კი საჭირო და აუცილებელი იყო ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის გაერთიანებით ეროვნული ბრძოლის მაკოორდინირებელი ორგანოს - ერთიანი „ეროვნული ცენტრი“-ს დაარსება...

ევროპაში, ძველი პოლიტიკური ემიგრანტებიდან საქმიანობას აგრძელებდნენ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის, სოციალ-დემოკრატიული, სოციალისტ-ფედერალისტური, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიების, ორგანიზაციების - „თეთრი გიორგის“ და „სამხედრო კავშირის“ (იუნკრების) წევრები, ასევე ემიგრაციაში მოგვიანებით შექმნილი გაერთიანებები. ამ პერიოდიდან ქართულ ემიგრაციას შეემატა ახალი ტალღა, ომის დროს ტყვედ ჩავარდნილი და ემიგრაციაში დარჩენილი ქართველების სახით, რომელთა ნაწილი პოლიტიკურ საქმიანობაში ჩაება. მათ „ახალ ემიგრანტებს“ უწოდებდნენ.

1949 წლიდან საფრანგეთის ქართველ ემიგრანტებში გაჩნდა იდეა „ეროვნული ცენტრის“ დაარსების შესახებ, რომელშიც გაერთიანდებოდა ყველა ემიგრანტული პარტია, ორგანიზაცია თუ კერძო პირი და რომელიც იქნებოდა ქართული საქმის ხელმძღვანელი და წარმმართველი საზღვარგარეთ. ეროვნული ცენტრი

უნდა ყოფილიყო „სრულყოფილებიანი პატრონი და ხელმძღვანელი ქართულ ეროვნული მოძრაობის. იგი უნდა იყოს დამოუკიდებელი და სუვერენული“ (2;4).

ემიგრაციის გაერთიანებას წარმატების წინაპირობად მიიჩნევა ყველა პოლიტიკური ძალა. ისინი ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ცდილობდნენ დაესაბუთებინათ გაერთიანების შექმნის აუცილებლობა. ეროვნულ-დემოკრატიების აზრით, „ამ მეტად რთულსა და მძიმე მდგომარეობაში, რომელშიაც ჩვენი ერი და სამშობლო მოექცა, ჩვენ მეტად საზიანოდ და დრომოჭმულად მიგვაჩნია ვინრო პარტიულ ჩარჩოებში ჩაკეტვა, აზროვნება და მოქმედება. საჭიროა ფართო ეროვნულ ასპარეზზე ქართველ მოაზროვნე და მოქმედი ძალების ერთობა“ (7;3). ემიგრაციის გაერთიანების აუცილებლობაზე წერდნენ სოციალ-დემოკრატებიც: „უცხოეთში გადმოხვენილი ქართველი, რომელიც საკუთარი სამშობლოს უბედურებაზე ფიქრობს, არ შეიძლება არ ხედავდეს ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის მთლიან მუშაობის საჭიროებას, ერთ სამოქმედო ხაზზე დარაზმვას... ცალ-ცალკე მოქმედება, სხვადასხვა გზით სიარული საერთო საქმისთვის მავნებელია, შემაფერხებელია... საჭიროა საზღვარგარეთ დაფანტულ ორგანიზაციების და საჭირო ძალების სრული მობილიზაცია, შეთანხმებული მუშაობის გეგმის დასახვა და განსაზღვრულ უფლებებით აღჭურვილი ორგანოს დაარსება“ (8;21-22).

იმ პერიოდში საფრანგეთში არსებული ქართული ემიგრანტული გაერთიანებებიდან გამოირჩეოდნენ სოციალ-დემოკრატები და ეროვნულ-დემოკრატები. სწორედ, ეროვნულ-დემოკრატიული და სოციალ-დემოკრატიული პარტიების წევრები ხელმძღვანელობდნენ გაერთიანების საკითხს. მათი ორგანიზებით, 1949 წლის 7 ნოემბერს პარიზში ქართული კოლონიის პოლიტიკური გაერთიანების ერთობლივი თათბირი ჩატარდა, სადაც „საკოორდინაციო კომისია“ აირჩიეს. კომისიას ემიგრაციაში ეროვნულ ძალთა გაერთიანება დაევალა, რომელიც ახალი ცენტრის შექმნის საფუძველი გახდებოდა. „ეროვნულ ცენტრში“ უნდა შესულიყვნენ ემიგრაციაში არსებული პოლიტიკური პარტიები, ორგანიზაციები, ახალგაზრდები და ქართველი მხედრები. „ეროვნული ცენტრის“ მიზანი „ქართული საკითხის“ მსოფლიოსათვის გაცნობა და საქართველოს

დამოუკიდებლობის აღდგენა იქნებოდა. 7 ნოემბრის კომისიამ ერთი წელი იმუშავა. ამ ხნის განმავლობაში მათ ჩაატარეს რამდენიმე სხდომა, ჰქონდათ მოლაპარაკებები ქართველ ემიგრანტებთან (5;11). კომისიის ერთ-ერთ სხდომაზე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის მეთაურმა ნოე ჟორდანიამ დააყენა საკითხი, რომ „ეროვნული ცენტრი“ მეორე მსოფლიო ომამდე არსებული გაერთიანების სამართალმემკვიდრედ გამოეცხადებინათ, ხოლო მისი საქმიანობა წარმართულიყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ემიგრაციაში მყოფ მთავრობასთან შეთანხმებით და მისი ხელმძღვანელობით. ნოე ჟორდანიას ინიციატივას მხარი დაუჭირა სოციალ-დემოკრატიულმა და სოციალ-ფედერალისტურმა პარტიამ. წინააღმდეგი იყო ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია.

ინტერპარტიული გაერთიანება არსებობდა მეორე მსოფლიო ომამდე. ჟორდანია და სოციალ-დემოკრატები სწორედ ამ გაერთიანების აღდგენას ცდილობდნენ. მასში ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია არ შედიოდა. მათთვის მიუღებელი იყო ახალი ეროვნული ცენტრის ჩამოყალიბება მეორე მსოფლიო ომამდე არსებული ცენტრის საფუძველზე, რადგან, მათი აზრით, ის იმთავითვე უფუნქციო ორგანო იყო და მისი „ეროვნული საქმიანობის მეთაურობა არასოდეს უხილავს და უგრძვნია ქართულ ემიგრაციას“ (5;11).

ეროვნულ-დემოკრატებისათვის მიუღებელი იყო, ასევე, ეროვნული ცენტრის დაქვემდებარება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის წევრებისადმი (5;11-12). იმ პერიოდში, პოლონეთის გარდა არცერთ კომუნისტური რეჟიმის მიერ შევინროვებული ერების ემიგრაციას არ ჰყავდა მთავრობა (4;36). ქართველი სოციალ-დემოკრატები ამას უპირატესობად, საქართველოს დამოუკიდებლობის სიმბოლოდ თვლიდნენ. ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია კი ნოე ჟორდანიას მთავრობას „ყოფილს“ უწოდებდა, რომელსაც მათი აზრით, აღარ ჰქონდა მანდატი ესაუბრა ქართველი ხალხის სახელით (2;2).

მთავრობის საკითხზე შეუთანხმებლობის გამო 1949 წლის 7 ნოემბრის კომისიას გამოეყვნენ რევაზ გაბაშვილი, ალექსანდრე მანველიშვილი, ლევან ზურაბიშვილი და ბრეგვაძე. მათ

დამოუკიდებლად განაგრძეს ქართულ ემიგრანტულ გაერთიანებებთან მოლაპარაკებები „პოლიტიკური ცენტრის“ შექმნისათვის. შედეგად, 1950 წლის 19 ნოემბერს ორგანიზაცია „ქართული ეროვნულ-პოლიტიკური ცენტრი უცხოეთში“ დაარსდა, სადაც გაერთიანდნენ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის, სოციალ-რევოლუციონერების (იოსებ გობეჩია), ლევან ზურაბიშვილის ხელმძღვანელობით 1948 წლის 6 ივნისს დაარსებული „თავისუფალ ქართველთა კავშირის“, „სამხედრო კავშირის“ და უპარტიოთა წარმომადგენლები. ორგანიზაციის საპატიო თავმჯდომარედ აირჩიეს გენერალი გიორგი კვინიტაძე. საპატიო წევრი იყო ექიმი ვახტანგ ლამბაშიძე, ხოლო წევრები - იოსებ გობეჩია, დ. მაჭავარიანი, რევაზ გაბაშვილი, ელისე პატარიძე, ლევან ზურაბიშვილი, ი. ბაქრაძე, ალექსანდრე მანველიშვილი, ლ. შარაძე. ცენტრს ჰქონდა პერიოდული ორგანო „საქართველოს დამოუკიდებლობა“. ორგანიზაციის საქმიანობასთან დაკავშირებული სტატიები იბეჭდებოდა ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ჟურნალ „ივერიაშიც“. „ქართული ეროვნულ-პოლიტიკური ცენტრის“ წევრები მიიჩნევდნენ, რომ მათი ორგანიზაცია არ იყო სრულყოფილი, რადგან არ აერთიანებდა ყველა პოლიტიკურ ძალას, ამიტომ მომავალში ეცდებოდნენ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან შეთანხმებას. „ქართული ეროვნულ-პოლიტიკური ცენტრი უცხოეთში“ ხშირად „ქართულ ეროვნულ ცენტრად“ მოიხსენიება (3;13).

„პოლიტიკური ცენტრის“ მიღმა დარჩენილმა პოლიტიკურმა ძალებმა 1951 წლის 28 იანვარს კრება ჩაატარეს, სადაც მწვავედ გააკრიტიკეს „პოლიტიკური ცენტრის“ შექმნა. კრებაზე ემიგრაციის გაერთიანების საფუძველზე „ეროვნული ცენტრის“ დაარსების მიზნით ახალი კომისია შეიქმნა. ამ კომისიამ სხდომა გამართა 9 სექტემბერს, მასზე მოწვეული იყვნენ „ქართული პოლიტიკური ცენტრის“ წევრებიც, თუმცა ისინი არ გამოცხადდნენ. კრებაზე დამსწრე ემიგრანტებმა სიტყვით გამოსვლისა თუ კამათის დროს თავისი პოზიცია დააფიქსირეს. სიტყვით გამომსვლელთა შორის იყვნენ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი, ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრი კონსტანტინე კანდელაკი, იუსტიციის მინისტრი რაჟდენ არსენიძე, დამფუძნებელი კრების წევრები

ნოე ცინცაძე და გრიგოლ ურატაძე, სოციალ-ფედერალისტური პარტიის წევრი ნიკო ურუშაძე, ორგანიზაცია „თეთრი გიორგის“ წევრი კალისტრატე სალია. მათ ისაუბრეს შექმნილი საერთაშორისო მდგომარეობის გათვალისწინებით ემიგრანტული ჯგუფების გაერთიანების აუცილებლობის შესახებ და ქართულ ემიგრაციაში არსებულ მდგომარეობაზე (1;32-40). კომისიამ იმავე წლის 20 ოქტომბერს ყრილობა მოიწვია (6;113).

20 ოქტომბერს, „სოსიეტე სავანტ“-ის დარბაზში გაიხსნა ქართული ეროვნული საბჭოს დამფუძნებელი კრება და | ყრილობა. გარდა დელეგატებისა, დარბაზი სავსე იყო დამსწრე საზოგადოებით.

ქართული ეროვნული საბჭოს დამფუძნებელი კრება გახსნა საორგანიზაციო კომისიის თავმჯდომარემ რ. არსენიძემ. მან დამფუძნებელი კრების სახელით სთხოვა ნ. ჟორდანიას მიეღო ქართული ეროვნული საბჭოს | ყრილობის საპატიო თავმჯდომარეობა.

ყრილობას დაესწრო 41 დელეგატი: 7 - საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენელი; 7 - ქართველი გაერთიანებული სოციალ-დემოკრატების; 4 - სოციალ-ფედერალისტების; 4 - ორგანიზაცია „თეთრი გიორგი“-ს; 3 - დ. სხირტლაძე, მ. გოგორიშვილი და გ. წერეთელი („ახალი ემიგრანტები“) მოწვეულ იქნენ დელეგატებად საორგანიზაციო კომისიის მიერ. მოწვეულ იქნენ აგრეთვე დელეგატებად 4 უპარტიო. ქალაქ სოშოს ქართველობამ გამოგზავნა 5 დელეგატი; ლონდონმა - 2; ირანის ქართველობამ გამოგზავნა 5 დელეგატი; თურქეთმა - 1; არგენტინამ - 1; იტალიამ - 1. ტექნიკურ დაბრკოლებათა გამო ვერ ჩამოვიდა მიუნხენის ქართველობის 4 დელეგატი. ამავე მიზეზის გამო ყრილობას ვერ დაესწრო დელეგატი ბრიუსელიდან. მათ მოასწრეს მხოლოდ მისალმების გადმოგზავნა. აშშ-ის ქართული კოლონია მილოცვასთან ერთად სთხოვდა ყრილობას წაკითხულიყო, როგორც დამსწრე დელეგატის ხმა და მათ მიერ მიღებული დადგენილება ეროვნული საკითხის შესახებ, რაც შესრულებულ იქნა. ამრიგად, არ დარჩენილა ქართველობის არც ერთი სათვისტომო, რომ არ ყოფილიყო წარმოდგენილი საბჭოს ყრილობაზე, ან უშუალოდ, ან მანდატების გადმოგზავნით. დამსწრეთა შორის იყვნენ საგანგებო ბარათებით მოწვეული ეროვნული მთავრობის მთელი

შემადგენლობა, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ელ-
ჩი საფრანგეთსა და იტალიაში აკ. ჩხენკელი, პარიზის კოლონიის
გამგეობა და ეროვნული მთავრობის თანამშრომლები: ჟენევიდან
- ს. შავიშვილი და ინგლისიდან - ა. გუგუშვილი (9;1).

საყურადღებოა, რომ ყრილობას ესწრებოდნენ ეროვნულ-დე-
მოკრატიული პარტიის წევრებიც, მხოლოდ არა როგორც პარტიის
წარმომადგენლები, არამედ როგორც კერძო პირები (6;113).

ქართული ეროვნული საბჭოს პრეზიდიუმში არჩეულ იქნენ
თავმჯდომარეებად: ვლ. ბაქრაძე, კ. გვარჯალაძე და დ. სხირ-
ტლაძე. მდივნებად - ვ. ინწკირველი, გ. ბოლქვაძე და თ. ანთაძე.
არჩეულ იქნა აგრეთვე სამანდატო და პოლიტიკური კომისია (9;1).

ყრილობაზე მილოცვით საქართველოს ეროვნული მთავრობის
დავალებით და მისი სახელით გამოვიდა ევ. გეგეჭკორი. მთავრო-
ბის განცხადებაში ნათქვამია (9;1) (სტილი დაცულია):

„30 წელიწადზე მეტია, რაც ქართველი ერი, საშინელ პირო-
ბებში იბრძვის სამშობლოში უცხო უღლიდან განთავისუფლები-
სათვის.

ამავე დროს მისი კანონიერი, საზღვარგარეთ გამოხიზნული
მთავრობა, პოლიტიკურ ემიგრაციასთან ერთად, ქართულ საკით-
ხის პროპაგანდას ეწევა უცხოეთში და ოფიციალურ წრეებთან
წინაშე იცავს ქართველი ერის უფლებას.

დღეს საქართველოს საკითხს ყოველგან იცნობენ და მის
მდგომარეობას თანაუგრძნობს კაცობრიობის მოწინავე ნაწილი:
სახალხო კრებებზე, კონგრესებზე, პარლამენტებში, ერთა ლიგაში,
თავისუფალ პრესაში - ყველგან მრავალი რეზოლიუციებია გამო-
ტანილი საქართველოს სასარგებლოთ და მრავალი დასაბუ-
თებული წერილი და წიგნებია გამოქვეყნებული მისი უფლებების
დასაცავათ.

თუ ყოველივე ეს დღემდის საქართველოს მიმართ მხოლოდ
ადამიანურ თანაგრძნობის დემონსტრაციით შეგვეძლო ჩაგვეთვა-
ლა, მეორე ომის მომყოლმა ამბებმა მდგომარეობა შესცვალა; გაი-
ფანტა ილიუზია საბჭოთა რეჟიმის დემოკრატიათ გადაკეთებისა
და ბრმათათვისაც აშკარა შეიქნა მოსკოვის იმპერიალისტური
ზრახვები; საბჭოთა კავშირი განათლებულ კაცობრიობას და

საერთაშორისო დემოკრატიას დაუპირდაპირდა და ისინი თავის
წინააღმდეგ დარაზმა.

დღეს ჩვენ მარტონი არა ვართ; საქართველოს საკითხი
უბრალო თანაგრძნობის სფეროდან გამოდის და იგი საერთაშო-
რისო სამართლის და ერის გათელილ უფლების აღდგენის საგნად
გახდა; ჩვენს და ჩვენსავით უფლება აყრილ ერთა მოთხოვნას
ემატება ხმა და ძალა საერთაშორისო დემოკრატიის. ჩვენ ყოველ
გვარად ხელი უნდა შეუწყოთ მონინავე კაცობრიობის ამ ლტოლ-
ვას, ჩვენი საკითხით უფრო და უფრო მის დაინტერესებას და
საქართველოს სუვერენულ უფლებების მის მიერ მხარის დაჭერას.

ჩვენ უნდა გამოვაცოცხლოთ და გავაძლიეროთ ჩვენი კავშირი
საბჭოთა რესპუბლიკის ყველა დაჩაგრულ ერებთან; ჩვენ ხელი
უნდა გავუწოდოთ ყველა მათ, ვინც საბჭოთა ტირანიის ქვეშ
იტანჯება და მის წინააღმდეგ იბრძვის; ვინც მოსკოვის რეჟიმის
დამხობას მიზნათ ისახავს, ჩვენი მოკავშირეა, თუ კი ის არ უარ-
ყოფს ერთა თვითგამორკვევის უფლებას და არ ებრძვის მოსკოვის
პირველ მსხვერპლის, საქართველოს სუვერენიტეტის აღდგენას.

სამუშაო ბევრია და პასუხისმგებლობა მეტად მძიმე. ეხლა
ჩვენი ძალების გაათკეცებაა საჭირო. ამიტომ ჩვენ სიამოვნებით
ვეგებებით დღევანდელ წამოწყებას და ვიმედოვნებთ, რომ პო-
ლიტიკურ ემიგრაციის გაერთიანებული ორგანო შემოკრებს თავის
ირგვლივ ემიგრაციის ყველა სასიცოცხლო ძალებს და მათ
ქვეყნისათვის საჭირო მუშაობაში ჩააბამს. დღევანდელი თქვენი
ყრილობა, ეს პირველი ცდა უცხოეთში ქართველობის თავის
მოყრისა, თავდება იმისა, რომ ამიერიდან ქართველ ემიგრაციის
ფართო წრეები, რომელთა გაერთიანებას ჩვენ მუდამ ვცდილობ-
დით, ერთ სულოვანათ იმუშავენ საქართველოს განთავისუფ-
ლების საქმეზე.

საქართველოს ეროვნული მთავრობა თავის მხრივ მზად არის
ხელი შეუწყოს თქვენს მუშაობას, კარი შეუღოს მას ყოველგან,
სადაც თვითონ მიესვლება და თავისი ფორმალური უფლება და
დიდი ხნის გამოცდილება თქვენთან ერთად საერთო საქმეს
მოახმაროს“ (9;2).

ყრილობამ გასტანა 2 დღე, ჰქონდა 3 საერთო სხდომა და
დაამუშავა ყველა ის საკითხები, რომელიც იდგა მის წინაშე. მან

მიიღო ერთხმად საორგანიზაციო კომისიის მიერ შემუშავებული საბჭოს წესდება მცირე შესწორებით (პროექტი ამ წესდებისათვის დროზე დაეგზავნა ყველა სათვისტომოებს). წესდების მუხლობრივი განხილვის დროს, ყველა პოლიტიკურ დაჯგუფებათა წარმომადგენელთ და აგრეთვე უპარტიოთაც - სრული საშუალება ჰქონდათ დაეფიქსირებინათ თავიანთი პოზიცია როგორც პრინციპულ, ისე საორგანიზაციო საკითხების შესახებ. ამ საკითხების შესახებ მომხდარი აზრთა გაცვლა-გამოცვლა მეტად საინტერესო და შინაარსიანი იყო.

ყრილობამ მიიღო მთელი რიგი დადგენილებანი და მათ შორის სპეციალური დადგენილება - ეთხოვოს ეროვნულ მთავრობას წარმოაგზავნოს თავისი წარმომადგენელი საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტში მუდმივი მონაწილეობისათვის. თანახმად ამ მიმართვისა, მთავრობას აღმასრულებელ კომიტეტში წარმომადგენდა ევგეგეჭკორი. საბჭომ დაავალა აგრეთვე თავის კომიტეტს გაემართა მოლაპარაკება ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიასთან, მისი ეროვნული საბჭოს II ყრილობაზე მოწვევის მიზნით, რომელიც უნდა შემდგარიყო არა უგვიანეს 6 კვირისა (1951 წ. 1-2 დეკემბერს, - ე. ნ.). დაბოლოს, ყრილობამ აირჩია „ქართული ეროვნული საბჭოს“ აღმასრულებელი კომიტეტი შემდეგი პირებისაგან: კ. გვარჯალაძე, გრ. ურატაძე, ნ. ცინცაძე, რ. არსენიძე, დ. სხირტლაძე, გ. კერესელიძე, კ. სალია და ნ. ურუშაძე (9;1).

1951 წლის 20 ოქტომბერს დაწყებული ყრილობა 21 ოქტომბერს „ქართული ეროვნული საბჭოს“ შექმნით დასრულდა. მის შემადგენლობაში გაერთიანდნენ - სოციალ-დემოკრატები, სოციალ-ფედერალისტები, დამფუძნებელი კრების წევრები, „ქართული ახალგაზრდული თაობის დემოკრატიული ორგანიზაცია“ და „თეთრი გიორგი“ (რუსულ ემიგრაციასთან ურთიერთობის საკითხზე შეუთანხმებლობის გამო ორგანიზაცია „თეთრი გიორგი“ 1952 წლის 5 ივლისს „ეროვნული საბჭოს“ შემადგენლობიდან გამოვიდა). „ქართული ეროვნული საბჭო“ საქართველოს მთავრობის სახელით გამოდიოდა და ნოე ჟორდანიას გარდაცვალების შემდეგ (1953 წ.) ერთგვარად მის მემკვიდრედაც იქცა. ეს იყო ქართული ემიგრანტული ორგანიზაცია, რომელიც საქართველოს დამოუკი-

დებლობის აღდგენის (1991 წ.) შემდეგაც განაგრძობდა არსებობას, მისი ხელმძღვანელის, მიუნხენში მცხოვრებ ქართველთა სათვისტომოს წარმომადგენლის, კარლო ინასარიძის (1919-2007 წწ.) გარდაცვალებამდე.

ამრიგად, 1949 წელს დაწყებული ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის გაერთიანების პროცესი 1951 წელს საპირისპირო შედეგით დასრულდა. საქართველოს ეროვნული თავისუფლების აღდგენისათვის ბრძოლაში საქირო და აუცილებელი იყო ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის გაერთიანებით ეროვნული ბრძოლის მაკოორდინირებელი ორგანოს - ერთიანი „ეროვნული ცენტრი“-ს დაარსება. ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციას კი გაერთიანებული „ეროვნული ცენტრის“ ნაცვლად ორი ახალი პოლიტიკური ორგანიზაცია - „ქართული პოლიტიკური ცენტრი უცხოეთში“ („ქართული ეროვნული ცენტრი“) და „ქართული ეროვნული საბჭო“ შეემატა, რაც, გარკვეულწილად, საქართველოს ეროვნული თავისუფლების აღდგენისათვის ბრძოლაში, ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის ერთგვარი პოლიტიკური მარცხი იყო; მიუხედავად იმისა, რომ ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია თანხმდებოდა, რომ გაერთიანება მათი წარმატების წინაპირობად უნდა ქცეულიყო, მის განხორციელებას ვერ ახერხებდა. ქართული ემიგრაციის გაერთიანებას ხელს უშლიდა ემიგრანტთა შორის არსებული წინააღმდეგობრივი ურთიერთობები, რაც ხშირ შემთხვევაში სუბიექტური ფაქტორებით იყო განპირობებული. ქართველი ემიგრანტი გიორგი (გოგი) წერეთელი სამართლიანად აღნიშნავს: „რადასამალია, რომ უთანხმოება არა პრინციპული-იდეოლოგიური ხასიათისა იყო, არამედ პირადული... კერძო ანგარიშები, პირადი ამბიციები და ურთიერთშორის კინკლაობა პირველობისათვის, ეს ჩვენი ისტორიული მტერი მოგვდგამს აქ ემიგრაციაში და მოსვენებას არ გვაძლევს“. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეულ პოლიტიკურ პარტიებად და ორგანიზაციებად დაქსაქსულობის პირობებშიც ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციას არ შეუწყვეტია საქართველოს დაკარგული ეროვნული დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლა. ისინი კვლავ ცდილობდნენ ხმა მიეწვდინათ მსოფლიოს სახელმწიფოების მთავრობებისა და საზოგადოებისათვის და მხარდაჭერა მოეპოვებინათ.

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა

1. ეროვნული საბჭოს შესადგენად, ჟ. „ჩვენი დროშა“, პარიზი, №10, 1951 წ., გვ. 32-40.
2. ეროვნული ცენტრი, ჟ. „ივერია“, პარიზი, №2, 1949 წ., გვ. 2, 4.
3. ეროვნული ცენტრი უცხოეთში, ჟ. „ივერია“, პარიზი, №3, 1951 წ., გვ. 13.
4. კორძაია ალ., ქართული მთლიანობისათვის, ჟ. „ჩვენი დროშა“, პარიზი, №7, 1950 წ., გვ. 36.
5. პატარიძე ელ., ჩვენი პოზიცია და ეროვნული ერთობა, ჟ. „ივერია“, პარიზი, №3, 1951 წ., გვ. 11-12.
6. პირველი ეროვნული ყრილობა პარიზში, ჟ. „მამული“, ბუენოს-აირესი, №4, 1951 წ., გვ. 113.
7. ჟ. „ივერია“, პარიზი, №1, 1949 წ., გვ. 3.
8. სარჯველაძე პ., ისევ ერთობაზე, ჟ. „ჩვენი დროშა“, პარიზი, №10, 1951 წ., გვ. 21-22.
9. ქართული ეროვნული საბჭო, ბიულეტენი, №1, პარიზი, დეკემბერი, 1951 წ. (BULLETIN, №1, Paris, Décembre, 1951.), გვ. 1-2.

ღაბა ასპინძის მცხოვრებათა მეტყველება*

**მორფოლოგიური ანალიზი
თემის ნიშანთა მონაცვლეობა**

თემის ნიშნების საკითხი აქტუალურია ჩანერილი მასალის მიხედვით. ეს პრობლემა მეცნიერთა მიერ ადრევე არის შენიშნული.

„ჯავახურისათვის დამახასიათებელ ზმნის ყველა თავისებურებათაგან თემის ნიშნების მონაცვლეობა უფრო საყურადღებოა. თემის ნიშანთა მონაცვლეობა იმდენად თავისებური და თავისუფალია ჯავახურში, რომ ამ პროცესისათვის რაიმე კანონზომიერების გამოძებნა ჭირს. სხვა ქართული კილოებიდან ანალოგიური მდგომარეობაა მესხურში, ქართლურსა (უფრო მეტად გომარულ კილოკავში) და კახურში“ (ბერიძე, 1988:111).

„თემატური ნიშნების ხმარების საერთო სისტემა იმდენად არის სახეცვლილი, მათი ნაირ-ნაირი მონაცვლეობა ისე შორს არის წასული, რომ ზოგჯერ საჭირო ხდება საგანგებო დაკვირვება, რომ საქმის ნამდვილ ვითარებაში გაერკვე“ (მარტიროსოვი, 1984:75).

„პირველ სერიაში მონაცვლეობენ ყოველთვის შემდეგი თემის ნიშნები: -ავ სუფიქსის ნაცვლად გვაქვს -ამ: მაგალითები: ჰფარამს, მყამს, ხნამ, ჩავიხედამ“ (ბერიძე, 1988:112).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ეხლა იქ სადღაც გდია, თორე, ჩემი, **დაგანახამდით**“, „**დავახურამდით** ისევ პირსა, დახურებული, ესე ის ქონდა, როგორც ციცხვი, აჰა“, „**მოვჰკრამდით** მარლას, დავამხემდით სუფთა ფიცარზე, ასე დავაყირავებდით და ის შრატი გამოიწურებოდა, გამოიწურებოდა და შიგ რჩებოდა სუფთა ყველი“, დვრიტას ვეძახით, ძროხა, ცხვარ რო დაკლავ, იმის იმას ამოიღებენ და ეხლაც

* გაგრძელება, დასაწყისი იხ. „არავი“ №29.

ვიღემთ ხოლმე მაგასა და ვინახამ“, „თვითონ მთლიანათ ამას/საჩეჩელს ვეძახით, რო ვჩეჩამთ“, „ამ მატყლსა, რო ვატრიამთ/დით და დავართამდით, გავა, გავა, ასე რო ასწევ, ამ გაჩეჩილ მატყლსა“, „ადულებდნენ წყალ დიდი ქვაბით, დასდგამდნენ“, „ისე ვართამდი, ვჩეჩამდი, წინდებს ვქსოვდი“, „ზეიმზე ვცეკვამდით ვთამაშობდით, ხალხი ერთობოდა“, „კაცები ვთიბამდით, ქალებიც აფოცებდნენ თივას“.

იმერელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ჭურები ქონდა ჩაასხამდენ შიდა ღვინოს და ქეიფობდნენ“, „საცივს უნდა კაკალი, ცოტა ფქვილი, ნიგოზი, იმას დანაყამ, გაატარებ მაშინკაში, მაშინ როდინი ვიცოდით, ჩავნაყავდით“.

ჩამოსახლებულ იმერელთა მეტყველებაში გასარკვევია, აღნიშნული თემის ნიშანი მოჰყვა მათ იმერული დიალექტიდან თუ ადგილობრივი დიალექტის გავლენის შედეგია.

„-ამ სუფიქსი (<-ავ) გვევლინება -ემ-ად უწყვეტელსა და კავშირებითში. მაგალითები: ნახემდა, დაჰკრემდა, მოჰპარემდის, ვთესემდით“ (ბერიძე, 1988:112).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ვთიბავდით, თიბემდნენ, ვაფოცებდით მოსავალს, კალოს ლენავდნენ“, „დავასხემდით წყალ, ჩავყრიდით შაქარს“, „გავატარებთ, წინათ სეფერატორი არ იყო ტაშტებზე დავასხემდით, დიდრონ ტაშტებში, გობებში“, „დავჰწურავდით რძეს, ჩავასხემდით შიგ და დავდგამდით“, „ვრეცხავდი ზაფხულისას, რო გავრეცხემდით, ეს მთლიან მატყლი რო არი, დავასველებდით იმას, დავდემთ ქვაზე“, „ყველი რო მოდის, რო ცოტა ამას დავასხემდით, რო კარგი ჩეჩელი მოვიდეს, ისე რბილდებოდა“, „ტანსაცემელსაც რო ლებემდენ ხოლმე და სპეციალურად ფარდაგისთვისაც იყიდებოდა ფერები მალაზიებში“, „ხახვ მოუნვენდნენ, მოშუშავდნენ დაასხემდნენ, მშვენიერი მაიხოსი საჭმელი იყო, ცოტა მყავე“, „მალარი ძირები დაარქვეს, სათიბები იყო, თიბემდნენ, ჩვენც კი მოგვითიბია“, „ფონას ვუძახდით, იქ წყალი ხო ჩამოდის სათიბები იყო და ხალხს კერძო ყანები ჰქონდა, ბოსტნებ თესემდნენ“, „ქართველებ ხოცემდნენ და სტალინის ბრძანებით გაასახლეს სულა, ყაზახეთში ეს თათრები“, „რასაც ვთესავდით ჭირნახული, ხორბალი, ქერი, ქალები აფოცებდნენ, ჩვენც ვთიბემდით“.

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ფიცრები, ესე გარანდული, კაი ლამაზი ფიცრები, გარეცხილი, განკრიალებული და **დავასხემლით** ზევიდ...“ „ტყლაპს გადაკი-
დავდი, მერე ლამაზათ, ხოო და გაშრებოდა ლამაზათ, მიიტანდი,
კაი პარკებში შეფუთენდი, **შეინახემდი** და ჭამდი“, „დედიკოი, **მოგ-
ვისვემდა** ამ გოგვიებს, სუყველასა და თვითონ ქსოვდა, ართავდა,
კერავდა“.

„-**ევ** ტიპი, რომელიც ჯავახურში -**ემ**-ს შეუცვლია, „ვეფხის-
ტყაოსანში“ რუსთველისათვის ჩვეულებრივი ფორმაა ნამყო უს-
რულში. თუმცა ა-ს მაგიერ ზოგჯერ ი-ს ირთავს ვინი: მაგალითად,
„მას თინათინის შვენება კლევდის ნამნამთა ჯარისა“. „მე ვკით-
ხევდი, ფრიდონ მეტყვის მართ ამბავსა ესოდენსა“. „ვერას ვხე-
დევდი, ოდენ ხმა მესმოდა საუბარისა“. ჯავახურში აღნიშნული
ზმნები -ევ თემისნიშნით იქნებოდა ასე: კლემდა ხოლმე, ვკით-
ხემდი, ვერაფერს ვხედემდი“ (ბერიძე, 1988:112).

„ჯავახურში -**ემ** თემისნიშნიანი ფორმები „ვეფხისტყაოსნის“ -
ევ ბოლოსართიანი ზმნებია. ზუსტად მსგავსი ვითარებაა მეს-
ხურში, -**ემ** ზმნის თემის ნიშნად გვხვდება ქართლურში, ზემო-
იმერულში, აჭარულში და კახურში, ხოლო -**ევ** ტიპის ნამყო უნ-
ყვეტელის წარმოება დასტურდება ხევსურულში, მთარაჭულსა და
ფერეიდნულში“ (ბერიძე, 1988:112).

„-**ებ**-ს თითქმის მუდამ ენაცვლება -ამ. მაგალითები: ვილაპა-
რაკამ, დავატრიალამ, ათამაშამს, დავკიდამ, გაგაქვაგამს, დაიხ-
რუტუნამს..., მაგრამ პროცესი იმაზე არ ჩერდება. -ამ უწყვეტელ-
სა და კავშირებითში, მსგავსად -ამ თემისნიშნიანებისა, იქცევა -
ემად. მაგალითები: ვაგემემდი, მატყვილემდა, გაიგემდი, აღამემ-
და, ინანემდა, გვანვალემდეს, კლემდა, ვაკეთემდი...“ (ბერიძე,
1988:113).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები:
„საჭმელები, სუ ნატურალური, ჩვენი, რაც ეხლა **ვაკეთამთ** ყვე-
ლაფერსაც ვაკეთებდით“, „რო ამოვიღებდით, ამოდიოდა თხელი
ცომი, მერე კოვზით ასე **გამოვიღემდი**“, „დვრიტას ვეძახდით მა-
გასა და მაგით ვაყენებდით, ისე **აყენამს** ყველსა, რო რა ვიცი“,
„მერე რო ყველს **ვაკეთამთ**“, „მერე დავართავდით, ასე **ვატრია-
ლამთ** ხელით, ხერტალს ასე დავაბზრიელებთ და ტრიალებს“,

„ეხლა მოიტანს და განახამ, ხოდა მერე ამ მატყლსა რო ვატრია-
ლამდით და დავართამდით გავა, გავა, ასე რო ასწევ, ამ გაჩეჩილ
მატყლსა“, „პატარა ქილა გვექონდა ხოლმე, ქოთანით და იმაში
ვაკეთამდით, გინდა ბანკაში გააკეთე“, „ამ ხეზე ხელს მოვკი-
დამდით და ვატრიალებდით და ესე, მარცვალს რო ჩავყრიდით,
შუა-შუა დატყდებოდა, ხოდა ამას კორკოტს ვეძახდით“.

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები:
„ჩახოხბილს გემოზე ვსჭანდი, ეხლა ვაკეთამ და ისეთი მაინც ვერ
გამიკეთებია“, „აკეთემდნენ ნართებს, მატყლს, საჩეჩელი ქონდათ,
ლამაზათ ჩეჩავდნენ“, „პიტნას ზოგჯერ ჩავყრი ხოლმე ნედლსა
დავაყენამ ლამაზ წვენსა და მივიტან, ჩავასხამ ჩაიში და ვსგავ
ხოლმე ეგრე“ „დაფქვავენ ქერს, ქერის ფქვილს მიიტანდნენ,
გამოაცხემდნენ პურებს“, „პურის არაყსაც აკეთემდნენ“, „როგროც
ძველი თაობა მუშაობდა, აკეთემდა, შრომობდა, ეხლა ვინლა
გაგიკეთებს მაგდენს დედა“, „სამი ის იყო, დეპუტატი, შვილო, და
ახლა, ახლა ქალო, ვაიმე, გაგაგიჟამს ეს ხალხი, გამანაებე შვილო
თავი“, „ეს თათრები მოვიდნენ, დაინახეს ესა და ო ამ სოფელს
ჩვენ ვერ ავიღებთო და უკან გაქცეულიყვენენ“.

„მორფოლოგიური მონაცვლეობის შემდეგ (ებ->ამ, ამ->ემ)
ხდება ფონეტიკური მონაცვლეობა (ამ->ან, ემ->ენ), ე.ი. მანს
ენაცვლება ნარი (შდრ. გოგონ, ხენწიფენ...) და ვიღებთ შემდეგ
ფორმებს: ებ->ამ->ან: გააკეთანს, შეგიშვანს, აბრიალანთ, აგი-
კიდან... ებ->ემ->ენ: შესძლენს, გაიგენს, დაიგენდა, ავილენთ,
ვაპატიენდი...“ (ბერიძე, 1988:113).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები:
„სუჰსაც ვაკეთენდით, რძით ვაკეთენდით, რძიან საქმელებს, ძიან
კორკოტს ვეძახდით“, „გაცრილ სიმიდის ფქვილს, ამოვუკიდენდით
და გახდებოდა როგორც ღომი, ოლონც ცოტა თხელი“, „წყალი
ადულდებოდა, თხლათ, იემ სითხლეთ, ამას დავდიგმენდით, იმო-
დენა, იმოდენა ნაჭრებად, ჩავდენდით ამ წყალში“, „გაზაფხულით
რო ცხვარ გავპარსამთ, რო აიღემ ამ მატყლსა, დიდია, ასე
მთლიანი და მაგის ბენვი არ გამოდის ლოგინიდან, მაგას საბანში
უდემდით და ლეიბი შემოდგომისა“, „დავდემთ ქვაზე და ესე, ამ
სისქე პირი ააქ და ამ სიგრძე პირი ააქ და გრძელია ტარი,
დავცხემდით, დავცხემდით, რო ისე ქაფდება? როგორც საპონი

ააქაფო, ის მატყლი ისე ქაფდება“, „დვრიტას ვეძახით ძროხა, ცხვარ რო დაკლავ, იმის იმას ამოიღებენ და ეხლაც ვიღვმთ ხოლომე მაგასა და ვინახამ“, „ეს ხო შრატში გდია, ეს ილენს, შრატს გემოს აძლევს თავისებურად, დვრიტა, დვრიტას ვეძახით ამას, ხოო და ამოვიღენთ, იეხლა როო თავ ყველს ვაკეთებდით, ერთ ვედრაზე, ერთ ოტკის ჭიქით ამოვიღენდით, მივცემ დედას“, „გავჩეჩავდით საჩეჩელზე, საჩეჩელი არის, მაინც წამომელო დაგანახემდი, ხისა არი“, „აი ამას უკეთანთ ამაზე და ასე დავაბზრიალამთ“, „მატყლი, რო ვჩეჩავ საჩეჩელზე, ის უნდა გააერთიანო, მერე ასე დავაბზრიალამთ და ისე ბზრიალებს, რო ამას ვუკეთამ“, „თათრების დროს, არევ-დარევაზე ამოუჭრიათ და იქ თავს აფარებდნენ“, „ჯეიზი ერქვა, ჯეიზი ამ ძღვენსა, აპკიდენდნენ ცხენს წამოიღებდნენ, მზითევი რააა“, „პაპაშენი გააკეთენდა ყველსა, ქარაქს ჩამოიტანდა, ნაწილდებოდა შრომა დღეზე“, „ხასი ესე, მერე რო გადმოვიღენდით ჩვეულებრივ ჩანგლით მოჭრიდი და ჭამდი“, „გახასება, ესე იგი, ცხელ იმაში ხასდება უკვე, შვილო, როგორც ჩეჩილი ყველი, რბილდება ლამაზად და გადაიღემდნენ და ჭამდნენ“, „რძეს რო სეფერატორში გავატარებდით, შვილო, ის პატარა ხანი გავაჩერენდით, რო დახამდეს, სიმყავე მისცეს“, „დავსდებდით ჩეჩილ ყველ და დავწნიდით, ჩავდენდით მარილში, ეხლა რო მარტო ამოყვანილ ყველ ვაკეთამთ, ეგ რა არი“, „ჩვენ დვრიტა გვქონდა, ლორებს რო დავკლავდით, დვრიტას ამოვიღენდით და სუფთად გავრეცხავდით, მერე დავამარილავდით და ვინახდით“, „მეორე დღეზე ბიშ გამოაცხენდნენ და ჩირის საჭმელ აკეთენდნენ“, „ჭალვას ვაკეთენდით, ქადებსაც ვაცხობდით, ლავაშს“, „გუდაში ჰოო, ცხვრის იმას, ცხვრის გუდაში, ცხვარ რო გავატყავენდით ისევე გამოგყვანდა“, „ძალი გელს არ უშვენდა ცხვარში, არ შეუშვანს“, „იეხლა იქ მიგია, ის ფარდაგი, თუ გინდა დაგანახამ“, „მერე გამოდიოდა მაგარი არაყი, მაგას, მერე აადულამდნენ წყალსა, გააციებდნენ და მაგით შეაზავებდნენ“, „ახალ წელს როგორ ავლნიშნავდით და ხილი გვქონდა კაკალი, ვაშლი, მსხალი, არაყი და კაი საჭმლებ გავაკეთამდნენ და აჰა, აეგ იყო ახალი წელი“.

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „შემოდგომის მატყლი, ლეიბში გამოიყენამ, პატარა, გრძელ

ბენვიანია“; „დედიკოი შეყრიდა იმ შემას და **ნაუკიდემდა** ცეცხლს, მანამ ესე იგი ის ჩამწვარიყო, ცომიც ღვივდებოდა“, „ყველანაირ საჭმლებს **მიმზადემდა** დედიკოი“, „ხინკალი, ორნაირსაც **ამზადემდა**, ესე იგი ხორცის ხინკალიც იყო, ყველის ხინკალიც იყო“, „დასჭრი, მოხრაკავ, **ჩაუდენ** პატარ-პატარა, გაშლი დიდ იმასა უხას, ჩაალაგებ შიგ ნაწილ-ნაწილ ხორცებს მოუჭერ ლამაზათ, **ჩაალაგამ** რამდენი გუნდაც იქნება, ეს ისა“, „ჩაუდემდი ერბოს, იმ წყალში ჩაალაგებდი, ლამაზათ და მორჩებოდა მეტი არაფერი არ უნდოდა, ზემოდან, გაშლილი ცომი **დაახურენდი** იმ იმისა და ლამაზათ იშუშებოდა აბა?“, „ყველს **გადმოიღემდი**, დააყრიდი მარილსა და **დატოვემდი** სხვა თასში“, „მანქანა **გაუშვემდა** და ჩემი ძროხა ისე გადმოდიოდა, იმ გადმოსასვლელზე“, „ფქილს **ამოუკითენდით**, ცოტა სქელი მოსულიყო, რო ჩურჩხელა დაეკავებინა“, „კარგი ტყლაპს რო **ვაკეთემდით**, ნვენს მოვადულებდით ქანჭურის ნვენსა“, „დედიკო **გვიმზადემდა**, ყველა კაი საჭმელსაც **ამზადემდა**“, „ჭინჭრის საჭმელსაც აკეთებდა **დედიკოი**, ფლავსაც **გვიკეთემდა**, ტყლაპის საჭმელსაც აკეთებდა“, „ტყლაპს დასჭრი კობტათ, **ჩაალაგამ** წყალში, ეს წყალი ადუღდება გაუკეთამ ხახვსა, ერბოს დაუნვამ, დაასხამ და დადგები და ჭამ“, „ფლავს **ვაკეთემდით**“, „ამოიღებდნენ, გაანიაგებდნენ გაახმებდნენ, **შეინახემდნენ** და კორკოტი გამოდიოდა მშვენიერი“, „ქორნილს **განვაგრძამდით** ლამაზათ, კიდე გაგშლიდით სუფრას, ლამაზათ და **სიამოვნემდნენ...**“, „ჩუქნიდა, რა ვიცი რო **ითამაშემდნენ** ფულს ჩუქნიდნენ, ბეჭდებს ჩუქნიდნენ, სამკაულებს ჩუქნიდნენ, მაშინ ყველაფერი იყო“, „ჭაჭის არაყსაც აკეთენდნენ, სამნაირ არაყს, რა ვიცი **აკეთენდნენ**, როგორ არ **აკეთენდნენ**“, „**აკეთენდნენ** ხოლმენ კიდე ტყლაპის შეჭამადს“.

განხილული მაგალითები გვიჩვენებს, რომ ორივე უბნის საანალიზო ტექსტებში, თემის ნიშანთა ფორმებს არ სჭირდებათ მეორე საფეხურის გავლა, რომ მივიღოთ მესამე, -ენ; -ან ფორმები. ვხვდებით, როგორც მეორე საფეხურის ფორმებს, ასევე მესამე საფეხურისასაც, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს თემის ნიშანთა საერთო სისტემის სახეცვლილებას.

ებ->ობ->ომ->ონ: ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ლუმელს რო **დავანთობდით**, იმ იმაში უნდა

გასულიყო და ასულიყო ამ იმაში ბუხარში“, „ბუხარს ვანთობდით ზაფხულში, როცა იმაშრობოდნენ, საჭმელ რამე რო გაკეთებულყო, მაშინ ჩვეულებრივად ვანთობდით იმიტო რო არ გაცხელბულიყო“, „საჭმელ რამეს აკეთებდნენ ზაფხულში და იქ ფურნეს, ფურნეს ვანთობდით, პურს ვაცხობდით“, „კარები ჩაიკეტებოდა და მეორე მხრიდან ჰქონდა ცეცხლის დასანთობი, შიგ, თან გაანათებდა“, „აქეთ იყო ფორტოჩკა, პატარა და აი აქ დაანთობდნენ ცეცხლს, რო მაქედან შიგნით ალს ეტრიალა და სითბო არ დაკარგილიყო“, „სანთლებ ეკლესიაშიც ანთობდა, სახშიც ვანთებდით ახალ წლად“.

საანალიზო ტექსტებიდან, მხოლოდ ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურდა თემის ნიშანთა ამ საფეხურის გავლა, პროცესი მეორე საფეხურზე ჩერდება და ვხვდებით მხოლოდ ერთ სიტყვაში „დანთება“.

„მსგავსი პროცესი მეორდება -ავ ბოლოსართის მიმართ და ვიღებთ ასეთ გრადაციას: ავ->ამ->ან: ხრანს, ჰგანს, ვიზანთ, შეირთანდა, ხედან... ავ->ემ->ენ: გვარტყენდა, გავრეკენდი, ვკლენდით, წაიკითხენდა...“ (ბერიძე, 1988:113).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ხარს შეაბან და თოკით არის მოჭერილი, რო უღელში იყოს შებმული, აქედანაც მეორე ტოლი, მეორე ტოლი ხარი იყო შებმული და ასე ვლენავდით კალოს“, „ამ ყველ დავდგენდით ცეცხლზე, რო ცხელდებოდა მოვურევდით ციცხვითა“, „ისე თავ მოუდგენდით ასე, რო რამდენიმე დღე იქნებოდა ასე, მერე თანდათან ინევდა, ხო იტკეპნება“, „არ შეინახენდა, როგორც გინდა კარგი ნაცნობი ყოფილიყო“, „კარტოფილი და ხორბალი მოგყვანდა“, „ჩვენ საკიდი გყვანდა, საკიდი, ჯორი, ჯორ საკიდ ვეძახით“, „ქორწილი დავთქვენით, როცა დავთქვენდით და იმ დროს ავდგებოდით და მივდიოდით“, „გუდაში ჰოო, ცხვრის იმას, ცხვრის გუდაში, ცხვარ რო გავატყავენდით ისევე გამოგყვანდა“, „ნახირში დავდიოდით, თუ მენახირე გყვანდა, მენახირეს დღიურით ვაძლევდით“, „ძაღლები ჰყვანათ მენახირებს“.

ხიზბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ხო, წმინდა ერბოში ჩაშუშენდი იმ იმას, ხახვსა, და მოასხემდი ზეიდან, მანონი თუ იქნებოდა, მოიდგენდი გვერძე დაასხენდი და

შეჭამდი ლამაზათ“, „**დადგენდი** ცოტახანს, შეთბებოდა ეს ყველი დედინათ, მერე მოიყვანდი ხელით“, „ინდოურს ერბოში **შესწვამდი, შებრანამდი** ლამაზათ“, „**დაასხემდი** იმ წვენსა, მერე გააკეთემდი იმის წვენში, კაკალს, დაფქვილ კაკალს, მიიტანდი **ჩაასხემდი** იმ საჭმელში, ხოო და გედულებინა ერთი ათი- თხუთმეტი წუთი გადმოგელო და იქნებოდა კარგი საცივეე“, „კორკოტს ვეძახდით მაგას, რქეში გააკეთემდი მაგასაც **მოხარშენდი, დაასხენდი** რქესა და ჭამდი“, „**ეხლა** რო პამინდორს **ჩაეხრაკანთ**, იმისთანა გემრიელათ **ჩახრაკამდა** ჩემი დედიკოი, იმ პამინდორსა, რო გადასარევადა“, „გოგოები ვინანილებით, ზოგი რა ვიცი პოლ **გარეცხემდა**, ზოგი ჭურჭელს რეცხავდა“, „ძროხები რო **გყვამდა**, კარაქს ვაბარებდით“, „**წავასხემდი** კრავსა“, „აი რას **ვნვამდით?** მაშინ მიდიოდნენ ტყეში ბილეთს იღებდნენ გაიგე და დაამზადებდნენ გაზაფხულითა, შემოდგომით გამოიტანდნენ და იმას ნვავდნენ“, „კალათას **ჩაუკიდანდნენ**, ან ერდოდან ან ბუხრიდან გაიგე?“.

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ თემის ნიშანთა აღნიშნულ საფეხურებს ვხვდებით, როგორც ერკოტელთა, ასევე ხიზაბავრის უბნის მცხოვრებთა მეტყველებაში, თუმცა როგორც გამოიკვეთა, ხიზაბავრელთა მეტყველებაში გვხვდება მაგალითები, რომლებიც მეორე საფეხურზეა გაჩერებული და პროცესი მესამე საფეხურზე აღარაა გადასული. მაგალითად: „ჩახრაკამდა“, „შესწვამდა“, „შებრანამდა“...

„ფონეტიკური მონაცვლეობა -მანის ნართ შეცვლა თემის ნიშნებში ნანილობრივ მესხურსაც ახასიათებს, ქართლურსა და კახურში, ზემოიმიერულსა და აჭარულში არ დასტურდება“ (ბერიძე, 1988:113).

„**ობ->ომ**: კოჭლომს, ბუსხუნომდი, აფრთხომდით, ვახრჩომ, ამომს (ლაპარაკომ), ლოცულომდნენ, დავინყომ, ვაქრომდი, ვაპომდი...“ (ბერიძე, 1988:113).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „აქ ადგილი ველარ ვნახე, ბალში გამიშვეს უფროს აღმზრდელათ და **ვმუშაომდი** პენსიამდე“, „მე რა ვიცი **ვლაპარაკომდით** თათრულად, მარა თათრული აღარ მახსოვს“, „ხაშლამა, კატლეტს, **აცხომდნენ**, ლულა ქაბაბ აკეთებდნენ, ვისაც რა შეძლება ჰქონდა

ისე აკეთებდნენ“, „თათრები არცერთი, საერთოდ მაგათ სწავლა ეზარებოდათ და ერთი რამდენიმე კომლი **სწავლომდა**“, „ბირველად ცხოვრობდა შვიდიო, ერთი მოხუცებული იყო, მოვესწარიო, რო შვიდი კომლი **ცხოვრომდაო** და მერე რო გამრავლდა, სხვა გვარის ხალხიც მოვიდნენ და ეგრე გახდა“, „ჩვენ **ვცხოვრონდით** ოთხი კომლი ერთად“, „უნაგირაზე ადიოდნენ და იქ **ცხოვრომდნენ** ერთი ორი თვე, რაა, დარჩებოდნენ იქ, ერბო-ყველ გააკეთებდნენ, მოდიოდნენ ისევ სოფელში“, „მაშინ მეთერთმეტე არ იყო, მეათე კლასამდე **სწავლომდნენ**, მერე ამთავრებდნენ“, „მაგალითათ ჩვენ სოფელში რო **ცხოვრომდნენ** თათრები, ჩვენთან ისე იყვნენ, რო როგორც ჩვენი ოჯახი“, „ფურნები პურ ვაცხობდით, მაგალითათ რო **გამოვაცხობდით** ერთ კვირამდი ვსჭამდით პურსა“, „სომხები იყვნენ კუმურდოში, რამე, სულ იქ ახალქალაქში **სწავლომდნენ**“.

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „ქორწილში **თამაშომდნენ**, ცეკვავდნენ და ყველაფერი მხიარულათ მიდიოდა“, „ფოსტაში **მუშაომდა** ცხრაასი მანეთი ჰქონდა ხელფასი“, „საექთნო დაამთვრებინა და დაიწყო აქ, **მუშაომდა** ერთი ორი წელიწადი, გადავავლე თვალი, კაი გოგოა და ვსიო“, „ვარგავში **ვმუშაომდი** მაშინ“, „არ **მღებულონდნენ** როგორც პატარა, ვიყავი დაბალი, მაგრამ ცოდნით სავსე“.

„**ოზ** სუფიქსი აწყობსა და მომავლის ფორმებში იცვლება - **ომ//ონ** ბოლოსართებით, მაგრამ უწყვეტელსა და მისგან ნანარმოებ მწკრივებში არის პარალელური ფორმები **-ემ//ენ** ბოლოსართებით ვაქემდი//ვაქენდი ტიპის ზმნებსა, რომელთაც II კავშირებითი **ო-** თი აქვთ ნანარმოები (ვაქრობ-გავაქრო...)“ (ბერიძე, 1988:114).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „პურსა გავარჩევდით ლამაზად, გავრეცხავდი, **დავალბემდი**, სუ დავასველემდი წყალში და ჩავნაყავდი, ჩავნაყავდი, რო ფერფლი ეცლებოდა“, „ერბოში ეხლაც **ვაცხემთ** ბიში, ლუხუმს ვეძახდით“, „**დავამხემდით** სუფთა ფიცარზე, ასე დავაყირავებდით და ის შრატი გამოიწურებოდა, გამოიწურებოდა და შიგ რჩებოდა სუფთა ყველი“, „პურის ცომით, დამუხავებული გვექონდა პურის ცომი, მანამ დროჟი შემოვიდა, **ვაცხემდით**“, „ჯერ მაგას **გამოვაცხემდით**, კიკილს და იმის მერე, ამას შევჰყრიდით“, „ეხლაც ხო ვაცხემთ

კონვერტს დედა, კაკლით ვაცხემით“, „ჩაუდებ ამ გულსა, მოუკრავ
თავს, გააბრტყელავ, გამოაცხებ და ჭაამ ქადას“, „ერთი გოგონა
მე მაჩუქეო, მე გავათხვიემო“, „მოვახოვდით, გავახმენდით, მერე
დავჭრიდით წვრილათ და გავახმენდით ერთშტას უძახდით“, „მერე
გამოვაცხენდით საჯზე ლავამ, ლავამ გამოვაცხენდით, უხას“,
„დვრიტას ამოვიღენდით და სუფთად გავრეცხავდით, მერე დავ-
მარილავდით და ვინახდით, ვახმენდით რო არ გაფუჭდეს, სახლის
ტემპერატურა ახმენდა“.

„მსგავსად -ავ, -ებ თემის ნიშანთა მონაცვლეობისა, პროცესი
გრძელდება ფონეტიკური მონაცვლეობით. მანის ადგილს ნარი
იკავებს: ობ->ომ->ონ; ამონ, მგუშაონდი, მოძრაონს, ვაჭრონდა,
შიამკონს, ქეიფონდა, ლებულონდა“ (ბერიძე, 1988:113).

ერთფორმიანობისაკენ სწრაფვა ძირითადი ბიძგის მიმცემია
თემის ნიშანთა მონაცვლეობისა. ამას ადასტურებს ისიც, რომ
ტენდენცია -ობ სუფიქსი შეიცვალოს -ებით და შემდეგ -ემ, -ენ-
ით: ობ->ებ->ემ->ენ; ვათბემ//ვათბებ//ვათბენ, შიატყემდეს//შია-
ტყენდეს, აშრებდი//აშრემდი//აშრენდი ... (ბერიძე, 1988:112).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები:
„დოს გაახმოვნენ პატარ-პატარა მუშტებად, აიღებდნენ ესე
პატარ პატარებს, ცოტა დიდებს ამაზე, გაახმებდნენ და ამას
ერქვა ყურუთი“.

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები:
„თონეც ქვონდა, ქადასაც ვაცხებდით დედიკოჯან, პურს ვაცხებ-
დით, ნაზუქებს ვაცხებდით, ნამცხვრებს ვაცხებდით ყველაფერი
თუ რამე იქნებოდა“, „ხო, ნაზუქებიც, როგორ ვაცხებდით დედო-
კოჯან, რძეში მოვზილავდით კვერცხში“, „პურს, მოზილავდნენ,
პურის ცომსა და მოზილავდნენ ცომს, გაღვივებოდა ცომი და
გამოაცხებდნენ ფურნეში“.

„-ემ და -ენ ფორმებს უნდა გაეგლოთ -ევ საფეხური, რომელიც
თავს იჩენს -ავ თემისნიშნიანი ზმნების უწყვეტელსა და კავ-
შირებითში (ვკვლევდი, ვთესევდი, ვკვლევდე, ვთესევდე...)). ეს
საკითხი რომ უტყუარია, ამას მოწმობს კანტიკუნტად დადას-
ტურებული მაგალითები -ევ თემის ნიშნიანი ფორმებისა: „-გავა-
კეთემდი, შვილო, საპონს და ხვალე დაგირეცხვედი“ (ბერიძე,
1988:114).

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „იმ ჩვენ ნასახლარში, მეც ბოსტანი მქონდა, ზედ ვთესვედი და ჩაინგრა“.

„ხშირად არა, მაგრამ იშვიათად მონაცვლეობენ: ავ->ებ: მიხედებენ, ართებენ, ნახებენ“ (ბერიძე, 1988:115).

ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „გავშლიდით, კობტათ, დიდ უხას, დავასხებდით ერბოს“, „ცომი პურებს შვეინახებდით და იმაში ჩაურევდით და აფუებდა და ის ლამაზათ“.

ოვ->ომ->ონ: ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „იქ წყარო, მე იქ აღარაფერი მახსომ დედიკოჯან, აღარ ვიცი“, სოლიკაური მოდიოდა, შავი ყურძენი იყო, აიი, როგორ გითხრა გრძელი ყურძნები ცხენის ძუძუს ეძახდნენ მაგას, ხოდა ახლა სადღა მახსომს, აღარაფერი არ ვიცი“, „აი ეხლა აღარ მახსომს რამდენ-რამდენს ანაწილებდნენ, მაგრამ ეგეთი რამე იყო“.

ერკოტელთა მეტყველებაში დადასტურებული მაგალითები: „უაკეტებს იქსომს“.

„თემის ნიშანთა მონაცვლეობის განხილვის შემდგე იბადება კითხვა: რით ავხსნათ ის გარემოება, რომ -ავ შეცვლილა -ამ//ან ბოლოსართებით, ხოლო -ავ, -ებ თემის ნიშნების მაგივრობას ასრულებენ -ემ, ენ სუფიქსები?“.

ვინის მანით შეცვლა ესაა მეტყველების ტენდენცია, ფონეტიკური პროცესია, რომელიც ამაზე არ ჩერდება და მაინც ნარით იცვლება. ჯავახელთა მეტყველება ისწრაფვის წყვილბაგისმიერი მანი და კბილბაგისმიერი ვინი შეცვალოს ენაკბილისმიერი ნარით.

ახლა, რამ გამოიწვია -ებ-ის -ამ//ან ბოლოსართებით შეცვლა, ესეც ფონეტიკური პროცესი ხომ არაა? -არა! ამ შემთხვევაში მორფოლოგიური მონაცვლეობაა, რაც გამოწვეულია იმით, რომ „თვით ეს ტენდენციაა, ზოგიერთი თანაბარი მნიშვნელობის სხვადასხვა სუფიქსი ერთ ფორმაში ჩამოაყალიბოს“.

მეორე საინტერესო საკითხი თემის ნიშნების მონაცვლეობასთან დაკავშირებით არის პროცესის სადაურობის საკითხი.

თემის ნიშანთა ასეთი მონაცვლეობა უნდა იყოს საერთო ქართლური მოვლენა, რომელიც ყველაზე უკეთ ზემო და ქვემო

ქართლშია დაცული, ხოლო შიდა ქართლმა ანალოგიით ან მეზობელი დიალექტების გავლენით -ამ სუფიქსით შეცვალა -ებ. ეს პროცესი ქართლის ყველა დიალექტში ადგილობრივი ხასიათისაა, თუმცა თითოეულში მეტნაკლებადაა განვითარებული. ყველაზე მცირეა შიდა ქართლში, უფრო მეტადაა ქვემო ქართლში, ხოლო განვითარების უმაღლეს საფეხურზეა ზემო ქართლში - ჯავახეთსა და მესხეთში. ჯავახურსა და მესხურში -ამ//ან და -ემ//ენ ისევე პროდუქტიულია, როგორც სალირერატურო ქართულსა და სხვა დიალექტებში -ებ სუფიქსი (მაგალითად, სახლი - ვასახლამ <- ვასახლებ, ზიგზაგი -> ვაზიგზაგამ <-ვაზიგზაგებ, ასევე ვაზიგზაგემდი//ენდი, ვასახლემდი//ენდი...)“ (ბერიძე, 1988:116).

დასკვნები

მოცემული სამაგისტრო ნაშრომის „დაბა ასპინძის მცხოვრებთა მეტყველება“ მიზანი იყო, შეგვესწავლა მორფოლოგიური და ფონეტიკური პროცესები, დაბის მცხოვრებთა მეტყველებაში და გაგვეანალიზებინა ის მსგავსებები-განსხვავებები, რაც მცხოვრებთა მეტყველებას ახასიათებს აღნიშნული პროცესების დროს.

ჩანერილი ტექსტების კვლევამ დაგვანახა, რომ სამივე უბანს ახასიათებს საკუთარი, ინდივიდუალური მეტყველება, თუმცა გვხვდება საერთო ფაქტებიც, რა შემთხვევაშიც სამივე უბანში მორფოლოგიური და ფონეტიკური ანალიზის შედეგად მსგავსი პროცესი დასტურდება.

კონკრეტულ მორფოლოგიურ და ფონეტიკურ პროცესთა შესწავლამ შესაბამისი დასკვნები გამოგვატანინა:

თანხმოვანთა დაკარგვის დროს: ბგერა ვინის დაკარგვა სამივე უბანში ერთნაირად მიმდინარეობს და იგი იკარგვის უმეტეს შემთხვევაში ო, უ და ე ხმოვნებთან მეზობლობაში, საერთო მაგალითად შეგვიძლია დავასახელოთ სიტყვა „ქვეიდან“, რომელიც სამივე უბნის მცხოვრებთა მეტყველებაში დასტურდება.

ასევე დადასტურდა შემთხვევები, როდესაც ბგერის დაკარგვის პროცესი ორ უბანში ერთნაირად მიმდინარეობს, ხოლო მესამე უბნის მცხოვრებთა მეტყველებაში ის საერთოდ არ გვხვდება. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ სანის დაკარგვა. ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნის -ს ელემენტი არ ახლავს პრეპოზიციულ მსაზღვრელს, იქნება ის თანხმომოვანფუძიანი თუ ხმოვანფუძიანი. სანის დაკარგვის ეს პროცესი ერთნაირად დადასტურდა ერკოტელთა და ხიზაბავრელთა მეტყველებაში, თუმცა მსგავსი ფაქტი არ დაფიქსირებულა იმერელთა მეტყველებაში.

აგრეთვე გვაქვს შემთხვევები, როდესაც შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ ამა თუ იმ უბანში, ბგერის დაკარგვის მიზეზი ურთიერთგავლენის შედეგია, რაც გამონვეულია ურთიერთ თანაცხოვრების შედეგად. მაგალითად, შეუდარებლად ხშირია შემთხვევები, ხიზაბავრელთა და ერკოტელთა უბნის მცხოვრებთა მეტყველებაში მიცემითი ბრუნვის -ს ნიშნის მოკვეცისა, ხოლო იმერელთა მეტყველებაში დადასტურებული რამდენიმე მაგალითი ამ ორი უბნის გავლენის შედეგი უნდა იყოს. საპირისპიროდ შეგვიძლია ვიფიქროთ იმერელთა მეტყველების გავლენა ერკოტის უბანზე, მაგალითად ნ-ს დაკარგვის პროცესი ბუნებრივია და მრავლად გვხვდება იმერელთა მეტყველებაში, ხოლო ერკოტის უბნის მეტყველებაში ნ-ს დაკარგვის პროცესი დადასტურდა რვა რესპოდენტიდან მხოლოდ ორში, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ეს პროცესი გავლენის შედეგია.

დ თანხმომონის დაკარგვის ერთადერთი მაგალითი „შეილება“ დამახასიათებელია სამივე უბნისათვის.

ბგერათა ჩართვის ანალიზის შედეგად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პროცესი აქტიურად მიმდინარეობს დაბის მცხოვრებთა ორი უბნის მეტყველებაში, ხოლო იმერელთა მეტყველებაში ბგერათა ჩართვის პროცესის მაგალითები საერთოდ ვერ დავაფიქსირეთ.

ხიზაბავრელთა და ერკოტელთა მეტყველებაში, ბგერათა ჩართვისას აღსანიშნია თანხმომონი მ. სონორი მ განსაკუთრებით ხშირად ჩნდება ხოლმე ზოგიერთ თავკიდურ პოზიციაში ძ, ც წინაენისმიერი სისინა აფრიკატებისა და ზოგიერთი სპირანტისა და ხშული თანხმომონის წინ. მაგალითები: „მძვირია“, „უმფროსი“, „მეგობა“.

აგერთვე, ორივე უბნის მეტყველებაში პროდუქტიული II სიბიექტური და III ობიექტური პირის ნიშნი, **ჰ** რომელიც გვაქვს ყველა რიგის თანხმონის წინ: „მიჰყვებოდა“, „ჩაჰყრი“, „გაჰკიდავდა“... ს->ჰ და ამასთანავე ჰ- პირის ნიშნის შენარჩუნების ფაქტი იმდენად თანმიმდევრულადაა წარმოდგენილი, რომ „ქართული დიალექტების კლასიფიკაციის დროს იგი ჯავახურისათვის... ერთ-ერთ სპეციფიკურ ნიშნად შეიძლება მივიჩნიოთ“ (ჯორბენაძე, 1989:384).

საანალიზო ტექსტებიდან ასიმილაციის პროცესის შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ერკოტელთა და ხიზაბავრელთა მეტყველება მისდევს სამცხურსა და ჯავახურ მეტყველებას, იქ დადასტურებულ პროცესებს, კერძოდ თუ ასიმილაცია დისტანციურია და ხმოვანთა შორის არის თანხმოვანი, პროცესი ჩერდება ასიმილაციის დონეზე (დეგეყენებინა, გეგეხსნა, დეგეყვირა...), ხოლო თუ ასიმილაცია კონტაქტურია, ასეთ შემთხვევაში პროცესი გრძელდება და ხდება ასიმილაციის სანინააღმდეგო პროცესი დისიმილაცია (დეენატა->დიენაყა; დეეცა->დიეცა; დეერქვა->დიერქვა; დეენვა->დიენვა).

რაც შეეხება იმერელთა მეტყველებას, მნიშვნელობა არ აქვს ფონეტიკური პროცესი კონტაქტურია თუ დისტანციური, პროცესი ასიმილაციის დონეზე ჩერდება. ოღონდ კონტაქტური ასიმილაციის დროს ხდება სრული დამსგავსება და პროცესი ჩერდება ან შეიძლება მოხდეს ნანილობრივი ასიმილაცია. (წეილო<-წაილო; წევიდა<-წავიდა).

მორფოლოგიური ანალიზის შედეგად კი შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თემის ნიშანთა მონაცვლეობა სამივე უბანში ერთნაირი სიხშირით არ გამოიყენება. -ავ->ამ თემის ნიშანი, ერთადერთია, რომელიც სამივე უბნის მეტყველებისათვის საერთოა. თუმცა ჩამოსახლებულ იმერელთა მეტყველებაში გასარკვევია, ეს ფორმა მოჰყვა მათ იმერული დიალექტიდან თუ ადგილობრივი დიალექტის გავლენის შედეგია.

ყველაზე მეტად პროდუქტიული თემის ნიშნები, რომლებიც ერკოტელთა და ხიზაბავრელთა მეტყველებაში დასტურდება არის: 1) -ამ->ავ->ემ მაგალითები: „დავასხემდით“, „გავრეცხემდით“, „შეფუდენდი“... 2) ებ->ამ->ან; ებ->ემ->ენ მაგალითები: „აიღემ“,

„უკეთანთ“, „ვაკეთამთ“, „აკეთენდენ“... ორივე უბნის განხილული მაგალითები გვიჩვენებს, რომ თემის ნიშანთა ფორმებს არ სჭირდებათ მეორე საფეხურის გავლა, რომ მივიღოთ მესამე საფეხურის ფორმები. საანალიზო ტექსტებში ვხვდებით, როგორც მეორე საფეხურის ასევე მესამე საფეხურის ფორმებსაც. 3) ავ->ამ->ან; ავ->ემ->ენ თემის ნიშანთა კვლევისას, ხიზაბავრელთა მეტყველებაში გვხვდება მაგალითები, რომლებიც მეორე საფეხურზეა გაჩერებული და აღარ გადადის მესამე საფეხურზე („ჩახრაკამდა“, „შესწვამდა“, „შებრანამდა“), ხოლო ერკოტელთა მეტყველებაში პროცესი მესამე საფეხურამდე მიდის. 4) ობ->ომ „ვლაპარაკომა“, „სწავლომა“, „მუშაომა“.

მხოლოდ ერკოტელთა მეტყველებაში ვხვდებით, თემის ნიშანთა ებ->ობ->ომ->ონ ფორმებს, თუმცა პროცესი მეორე საფეხურზეა გაჩერებული და საანალიზო ტექსტში გვხვდება, მხოლოდ ერთ სიტყვაში „დანთება“.

აგრეთვე მხოლოდ ერკოტელთა მეტყველებაშია დადსტურებული ევ თემის ნიშნიანი მაგალითები, რომლებიც კანტიკუნტადაა შემოჩენილი. მაგალითად: „ვთესევი“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ანდრონიკაშვილი, 1966 - მ. ანდრონიკაშვილი, ნარკვევები ირანულ-ქართული ენობრივი ურთიერთობიდან, თბილისი, 1966წ;

ბერიძე, 1988 - გრ. ბერიძე, ქართული ენის ჯავახური კილო, თბილისი, 1988წ;

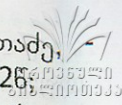
ბერიძე, 2000 - მ. ბერიძე, წინასიტყვაობა, ასპინძა სამცხისა და ჯავახეთის საზღვარზე, ახალციხე, 2000წ;

ბერიძე, 2008 - მ. ბერიძე, მესხეთის ტოპონიმთა სტრუქტურისა და ისტორიისათვის, თბ. 2008.

ბერიძე, 2013 - მ. ბერიძე, მაჰმადიანი მესხების ფესვები და დღევანდელიობა, ახალციხე, 2013წ;

მარტიროსოვი, 1984 - ა. მარტიროსოვი, ქართული ენის ჯავახური დიალექტი, თბილისი, 1984წ;

სანდროშვილი, 2000 - რ. სანდროშვილი, საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდის ზოგიერთი პერსპექტივის შესახებ ასპინძის რაიონში, ასპინძა სამცხისა და ჯავახეთის საზღვარზე, 2000წ;

სილაგაძე, თოთაძე, 2002 - ავ. სილაგაძე, ან. თოთაძე, ჯავახეთი ისტორია და თანამედროვეობა I, ახალციხე, 2002წ;

ქუქჩიშვილი, 2000 - ზ. ქუქჩიშვილი, ასპინძის ისტორიული ძეგლები, ასპინძა სამცხისა და ჯავახეთის საზღვარზე, ახალციხე, 2000წ;

შანიძე, 1980 - ა.შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, ტომი III, თბილისი, 1980წ;

მაკა ბერიძე ირაკლი ვაშაყმაძის კომეტური ენა	3
ჰოვანი ირაკლი ვაშაყმაძე	13
ჰოვანი ეკა ბაქრაძე	45
ესა მერაბ დადეშარი ლექსის წერას რა უნდა?!	49
ჰოვანი ლია მუმლაძე	57
ჰოვანი ხათუნა თედიაშვილი (კვეტარის ასული)	62
ემიგრანტული ჰოვანი ნანა გიგუაშვილი	68
ჰოვანი ქრისტო ხაჩიძე	75
ისტორია ედიშერ ნარიმანიძე 26 მაისის „ღმესასწაული“ დაპყრობილ საქართველოში(1923-1924 წწ.)	83
ედიშერ ნარიმანიძე „ქართული ეროვნულ - პოლიტიკური ცენტრი უცხოეთში“ („ქართული ეროვნული ცენტრი“), პარიზი, 1950 წ. 19 ნოემბერი) და „ქართული ეროვნული საბჭო“ (პარიზი, 1951 წ. 21 ოქტომბერი)	102
ენათმეცნიერება სალომე ბერიძე დაბა ასპინძის მცხოვრებათა მიჯნველეობა	115

